

POROČILO O SPREMLJANJU IZVAJANJA POSTOPKOV PRIZNAVANJA NEFORMALNEGA ZNANJA

Ljubljana, september 2010

PRI PRIPRAVI POROČILA SO SODELOVALI:

Sodelavci Centra RS za poklicno izobraževanje:

Helena Žnidarič, Barbara Kunčič, Danijela Makovec, Barbara Bauman

Zunanji sodelavci:

Sanja Berčnik, Jasna Berložnik, Neža Pavzin, Raduška Žepič

Metodološka podpora:

Dr. Jasna Mažgon, Filozofska fakulteta Ljubljana

Jezikovni pregled:

Marina Jurjevič

Zbrala in uredila:

Helena Žnidarič

Založil: Center RS za poklicno izobraževanje, Ob železnici 16, 1000 Ljubljana

Dostopno na: www.cpi.si

Poročilo o spremljanju izvajanja postopkov priznavanja neformalnega znanja je pripravil Center RS za poklicno izobraževanje v okviru projekta ESS Sofinanciranje ključnih skupnih nalog za podporo uvajanju novih izobraževalnih programov v srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju v letih 2008–2010, in sicer v sklopu aktivnosti Kakovost pedagoških procesov: evalvacija izvedbenega kurikula, odprtega kurikula in priznavanja neformalnega znanja – aktivnost evalvacija priznavanja neformalnega znanja.

Operacija se izvaja v okviru operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2008–2013, razvojne prioritete: Razvoj človeških virov in vseživljenjskega učenja, prednostna usmeritev: Izboljšanje kakovosti in učinkovitosti sistemov izobraževanja in usposabljanja. Vsebina gradiva v nobenem primeru ne odraža mnenja Evropske unije.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

374(0.034.2)

POROČILO o spremljanju izvajanja postopkov priznavanja neformalnega znanja [Elektronski vir] / zbrala in uredila Helena Žnidarič. - El. knjiga. - Ljubljana : Center RS za poklicno izobraževanje, 2010

Način dostopa (URL): http://www.cpi.si/files/cpi/userfiles/Datoteke/evalvacija/Porocilo_PNZ-8_11_2010.pdf

ISBN 978-961-6246-91-0

1. Žnidarič, Helena

253266176

To delo je ponujeno pod licenco Creative Commons:
Priznavanje avtorstva – nekomercialno – deljenje pod enakimi pogoji.

KAZALO

I.	NAMEN RAZISKAVE	4
II.	PREDSTAVITEV PODROČJA PRIZNAVANJA NEFORMALNEGA ZNANJA	6
1	Priznavanje neformalno pridobljenega znanja v srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju	8
2	Priznavanje neformalno pridobljenega znanja v višjem strokovnem izobraževanju...	9
III.	METODOLOGIJA	10
IV.	REZULTATI IN INTERPRETACIJE	16
1	Podlage za izvedbo postopkov priznavanja neformalnega znanja	16
2	Urejenost področja priznavanja neformalnega znanja	36
3	Obseg in izvajanje postopka priznavanja neformalnega znanja	45
3.1	Obseg priznavanja neformalnega znanja.....	45
3.2	Izvajanje postopka priznavanja neformalnega znanja	53
3.2.1.	Vsebinski vidik priznavanja neformalnega znanja	53
3.2.2.	Pripomoček za vrednotenje neformalno pridobljenega znanja	58
3.2.3.	Dokazila v postopku priznavanja neformalnega znanja	62
3.2.4.	Sodelovanje delodajalcev v postopku priznavanja neformalnega znanja	70
3.2.5.	Vpliv priznavanja neformalnega znanja na proces izobraževanja	74
4	Opredelitev, vrednotenje in obseg dela izvajalcev postopka priznavanja neformalnega znanja	81
4.1	Komisija za priznavanja neformalnega znanja	81
4.2	Svetovanje v postopku priznavanja neformalnega znanja.....	85
4.3	Časovni obseg izpeljave postopka.....	97
V.	SKLEPNE UGOTOVITVE	106
VI.	LITERATURA	115

I. NAMEN RAZISKAVE

Poročilo predstavlja rezultate spremljanja sistema oziroma izvajanja priznavanja neformalnega znanja v srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju ter višjem strokovnem izobraževanju. Prinaša vpogled v trenutno stanje na tem področju, in sicer v kolikšni meri izobraževalne organizacije izpolnjujejo zakonsko predpisane obveznosti ter v kolikšnem obsegu in kako se priznavanje neformalnega znanja dejansko izvaja pri izobraževanju dijakov, odraslih in študentov višjih strokovnih šol.

Evalvacija priznavanja neformalnega znanja v izobraževalnih organizacijah, ki izobražujejo dijake in odrasle v programih srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja, temelji v veliki meri na Pravilniku o ocenjevanju znanja v poklicnem in strokovnem izobraževanju (Ur. l. RS, št. 78/2007). Stanje, ki ga popisujemo v analizi, se nanaša na ureditev, ki jo je vzpostavil omenjeni Pravilnik. Omeniti je treba, da s 1. septembrom 2010 ta Pravilnik ne velja več in da ureditev področja v tem trenutku temelji na Zakonu o poklicnem in strokovnem izobraževanju.

V višjem strokovnem izobraževanju pa smo se pri evalviranju stanja na področju priznavanja neformalnega znanja oprli na ureditev v Zakonu o višjem strokovnem izobraževanju. Ugotovitve so odraz urejenosti področja pred sprejetjem Pravilnika o priznavanju predhodno pridobljenega znanja v višjem strokovnem izobraževanju marca 2010 in Skupnih smernic in standardov v postopkih priznavanja predhodno pridobljenega znanja v višjem strokovnem izobraževanju (julij 2010). Anketiranje je v tem času namreč že potekalo. Omeniti velja tudi, da so imele višje šole pred sprejetjem omenjenega pravilnika na razpolago »Merila skupnosti višjih strokovnih šol za priznavanje predhodnega znanja v višjih strokovnih šolah« (2008), pripravljena v okviru projekta IMPLETUM, ki zelo natančno opredeljujejo celoten postopek priznavanja neformalnega znanja v višjem strokovnem izobraževanju.

Pri oblikovanju uporabljenih vprašalnikov tako za področje srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja kot tudi višjega strokovnega izobraževanja so bile vključene tudi dosedanje izkušnje.

V zadnjih letih so izobraževalne organizacije na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja izrazile potrebo po sistematičnejši umestitvi sistema priznavanja neformalnega znanja v formalno izobraževanje, kar kažejo tudi številne projektne aktivnosti.

Od pričetka veljavnosti Pravilnika o ocenjevanju znanja v poklicnem in srednjem strokovnem izobraževanju (2007), ki je uvedel v srednje poklicne in strokovne šole možnost priznavanja

formalno in neformalno pridobljenega znanja ob vpisu v začetni letnik, je bilo v podporo izvajalcem pri uvajanju tega v prakso namenjenih kar nekaj projektov.

Eden prvih na to temo se je za srednje poklicno in strokovno izobraževanje s sofinanciranjem Evropskega socialnega sklada v letu 2008 odvijal na Centru RS (»Priznavanje formalno in neformalno pridobljenega znanja in spretnosti odraslih v poklicnem in strokovnem izobraževanju«), v okviru katerega sta nastali 2 strokovni gradivi kot pomoč izvajalcem pri izpeljavi postopka priznavanja neformalnega znanja.

Na to področje so vezane tudi posamezne projektne aktivnosti v okviru uvajanja novih in prenovljenih izobraževalnih programov, ki tečejo od leta 2008 pod okriljem različnih konzorcijev in v katerih sodeluje tudi Center RS za poklicno izobraževanje. Na področju srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja so to konzorciji UnisVET, MUNUS 2 in Konzorcij biotehniških šol Slovenije, na področju višjega strokovnega izobraževanja IMPLETUM ter na področju izobraževanja odraslih UNIP (Uvajanje novih izobraževalnih programov v srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju v organizacije za izobraževanje odraslih).

V okviru teh projektov, ki zajemajo tako redne kot izredne oblike izobraževanja, torej dijake, študente in odrasle, zasledimo težnjo po oblikovanju natančnejših meril za priznavanje neformalno pridobljenega znanja, razvoju orodij in modelov vrednotenja in priznavanja neformalno pridobljenega znanja, oblikovanju dokumentacije za formalno izpeljavo postopka ter usposobitvi izvajalcev. V sklopu projekta IMPLETUM je bilo oblikovano tudi že prej omenjeno delovno gradivo »Merila skupnosti višjih strokovnih šol za priznavanje predhodnega znanja v višjih strokovnih šolah«.

V raziskavi nas je zanimalo tudi, kako omenjene projektne aktivnosti vplivajo na vpeljevanje priznavanja neformalnega znanja v formalno izobraževanje in ali pri tem obstajajo razlike med posameznimi oblikami izobraževanja (izobraževanje dijakov, izobraževanje odraslih, izobraževanje študentov višjih šol).

II. PREDSTAVITEV PODROČJA PRIZNAVANJA NEFORMALNEGA ZNANJA

Priznavanje neformalno in priložnostno pridobljenega znanja je področje v izobraževanju, ki se v zadnjem času močno uveljavlja in ga EU v okviru izobraževanja obravnava kot eno od prednostnih. Množica posameznikovih neformalnih znanj, izkušenj in kompetenc je namreč skriti zaklad, ki ga je smiselno odkriti in ovrednotiti ter ga s pomočjo različnih ukrepov, priporočil in predlogov ustrezno umestiti tako v izobraževalni kot delovni proces.

Definicija OECD-ja (2004) opredeljuje, da vseživljenjsko učenje obsega individualni in družbeni razvoj vseh vrst in vseh oblik – formalno: v šolah, organizacijah za poklicno izobraževanje, institucijah terciarnega izobraževanja in izobraževanja odraslih - ter neformalno: doma, na delu in v skupnosti.

Naloga strokovnih institucij, ki delujejo na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja, višješolskega izobraževanja ter izobraževanja odraslih, je razviti sistem, ki bo posamezniku dal priložnost, da uveljavi svoja znanja in spretnosti, pridobljene v delovnem procesu in življenju, tako da jih šola sistematično in pregledno prizna in s tem olajša vstop posameznikov v sistem izobraževanja. Pri vzpostavljanju mehanizmov in postopkov ter pri pripravi metodologij moramo upoštevati tudi evropska priporočila za priznavanje neformalnega in priložnostnega učenja, ki poudarjajo pomembnost vzpostavitve sistema zagotavljanja kakovosti v postopkih priznavanja znanj, spretnosti in kompetenc.

Razvoj sistema spodbujajo tudi evropska priporočila, ki članicam Evropske skupnosti priporočajo, da do leta 2010 vključijo sistem priznavanja neformalnih in priložnostnih znanj v sistem vseživljenjskega učenja. Vzporedno s tem Slovenija pripravlja nacionalno ogrodje kvalifikacij, kamor bo potrebno umestiti tudi neformalno pridobljena znanja.

Evropska komisija je sprejela Strategijo za pametno, trajnostno in vključujočo rast EVROPA 2020, ki opredeljuje prednostne cilje držav Evropske skupnosti do leta 2020 - pametna rast (razvoj gospodarstva, ki temelji na znanju in inovacijah), trajnostna rast (spodbujanje bolj konkurenčnega in zelenega gospodarstva) ter vključujoča rast (utrjevanje gospodarstva z visoko stopnjo zaposlenosti). Za doseganje teh treh vodilnih ciljev pa komisija predlaga sedem pobud, med katerimi sta dve (Mladi in mobilnost ter Program za nova znanja in spretnosti in nova delovna mesta), ki aktivno vključujeta priznavanje neformalno in priložnostno pridobljenih znanj kot enega od mehanizmov, ki lahko pozitivno in spodbudno vpliva na lažjo mobilnost, hitrejše

prilagajanje iskalcev zaposlitve na potrebe na trgu dela, hitrejše dvigovanje stopnje izobrazbe, boljše prehajanje med ravnmi izobraževanja in povečevanje privlačnosti poklicnega in strokovnega izobraževanja.

Sistemska regulacija mora praviloma zagotoviti delovanje sistema priznavanja neformalno pridobljenega znanja. V posameznih evropskih državah so postopki priznavanja neformalno pridobljenega znanja in odgovornosti institucij za ovrednotenje ter zagotavljanje kakovosti opredeljeni na različne načine. Ne glede na razlike pa naj bi optimalen postopek vrednotenja tekel preko **identificiranja**, kaj kdo zna in zmore, do **dokumentiranja** dokazov o znanju, spretnostih in kompetencah ter **ovrednotenja**, na primer preko zbirne mape, in nazadnje **priznavanja** znanja, spretnosti, kompetenc v obliki referenc, kreditnih točk, točk za napredovanja ali celo poklicnega certifikata. V vseh fazah pa imata pomembno vlogo informiranje in svetovanje.

Svetovanje zainteresiranemu posamezniku ima v postopkih priznavanja neformalno pridobljenega znanja, ki poteka v več fazah, ključno vlogo. Od odločitve kandidata, da bo takšno znanje skušal uveljaviti, do vložitve zahteve, priprave dokazil in sodelovanja s komisijo ter prilagoditve nadaljnjega izobraževalnega procesa ob morebitnem priznanju posameznih vsebin izobraževalnega programa. Vsekakor je pomembno, da kandidata, ki v postopek priznavanja vstopi, skozi celoten proces spremlja za to zadolžen in usposobljen strokovni delavec ter mu svetuje, kako konstruktivno izpolnjevati zahteve samega postopka.

Priznavanje neformalnega znanja v formalnem izobraževanju je vedno bolj prepoznavna možnost in pravica kandidatov tudi v Sloveniji. Šole se vedno bolj pogosto srečujejo s posamezniki, ki so zaposleni in želijo nadgraditi svojo izobrazbo, ali s takimi, ki so že pridobili določeno nacionalno poklicno kvalifikacijo in želijo pridobiti tudi izobrazbo. Vsi ti primeri spodbujajo šole, da razmišljajo o možnostih priznavanja predhodnega znanja tako v formalnih kot tudi v neformalnih učnih okoljih, na primer na delovnem mestu.

Dejstvu, da se posamezniki učimo na različne načine, se je prilagodil tudi formalni sistem izobraževanja v Sloveniji in posamezniku omogočil priznavanje znanja, spretnosti in kompetenc, pridobljenih z drugimi učnimi oblikami. Na sistemski ravni se je ob vpisu v izobraževanje v srednjih poklicnih in strokovnih ter višjih strokovnih šolah uvedla možnost priznavanja formalno in neformalno pridobljenega znanja in spretnosti.

1 Priznavanje neformalno pridobljenega znanja v srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju

Področje priznavanja neformalno pridobljenega znanja v srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju (dijaki in odrasli) je urejeno z Zakonom o poklicnem in strokovnem izobraževanju ter Pravilnikom o ocenjevanju znanja v poklicnem in srednjem strokovnem izobraževanju (Ur. l. RS, št. 78/2007).

Omenjeni Pravilnik v svojem 4. členu opredeljuje, da mora šola v svoja šolska pravila o ocenjevanju vključiti podrobnejšo opredelitev postopka in meril priznavanja formalno in neformalno pridobljenega znanja. Kot je zapisano v 37. členu Pravilnika, se v postopku priznavanja neformalno pridobljenega znanja ugotavlja primerljivost dijakovega oziroma kandidatovega neformalno pridobljenega znanja s standardi znanja, ki so opredeljeni v posamezni programski enoti. Dokazila, na podlagi katerih se priznava neformalno pridobljeno znanje, so lahko dokazila o usposabljanju oziroma izpopolnjevanju, certifikati, izdani v skladu s predpisi, ki urejajo priznavanje poklicnih kvalifikacij, dokazila o pridobljenem znanju in opravljenih obveznostih po delih izobraževalnega programa, potrdila delodajalcev o usposabljanju z delom in druga podobna dokazila.

Programski učiteljski zbor določi merila za priznavanje neformalno pridobljenega znanja, pri čemer se upoštevajo naslednja načela:

- znanje se za programsko enoto prizna v celoti, če se ugotovi vsaj 70% primerljivih vsebin;
- znanje se prizna, če je njegov obseg v izobraževalnem programu vrednoten najmanj z eno kreditno točko.

Če se znanje, pridobljeno z delovnimi izkušnjami, uveljavlja za priznanje splošnoizobraževalnega ali strokovnoteoretičnega predmeta oziroma modula, se opravi preizkus znanja (38. člen Pravilnika).

Postopek priznavanja znanja se prične, ko dijak vloži zahtevo za priznavanje predhodno pridobljenega znanja, ki ji priloži dokazila. Komisija za priznavanje neformalno pridobljenega znanja nato na podlagi predloženih dokazil ovrednoti dijakovo znanje. Po končanem vrednotenju oziroma ugotavljanju dijakovega znanja s preizkusom šola izda sklep o priznavanju pridobljenega znanja. Priznано znanje se evidentira v šolski dokumentaciji na podlagi izdanega sklepa. Dijak, ki mu je bilo priznано predhodno pridobljeno znanje, je oproščen opravljanja obveznosti iz ustreznega dela izobraževalnega programa (39. člen).

Poročanje o priznavanju neformalno pridobljenega znanja je sestavni del poročila o kakovosti, ki ga šola javno objavi. Poročilo mora vsebovati podatke o opravljenih uvodnih razgovorih, vloženih zahtevkih, izdanih sklepih ter druge načrtovane in izvedene analize in ukrepe v zvezi s priznavanjem pridobljenega znanja (40. člen).

2 Priznavanje neformalno pridobljenega znanja v višjem strokovnem izobraževanju

V višjem strokovnem izobraževanju urejata priznavanje neformalno pridobljenega znanja Zakon o višješolskem strokovnem izobraževanju (Uradni list RS, št. 86/04) in Pravilnik o priznavanju predhodno pridobljenega znanja v višjem strokovnem izobraževanju, ki je stopil v veljavo marca 2010. Skupne smernice in standardi v postopkih priznavanja predhodno pridobljenega znanja v višjem strokovnem izobraževanju (julij 2010) pa zelo natančno opredeljujejo postopek ugotavljanja, preverjanja, vrednotenja in priznavanja predhodno pridobljenega znanja ter merila za priznavanje znanja, ki so jih študenti višjih strokovnih šol pridobili s formalnim ali z neformalnim izobraževanjem oziroma z »delom«.

Študent v višjem strokovnem izobraževanju posreduje vlogo za priznavanje neformalno pridobljenega znanja. Vloga mora vsebovati prošnjo za priznanje predhodno pridobljenega znanja in dokazila v skladu s Pravilnikom. Postopek od prejema popolne vloge do izdaje sklepa študentu mora pristojna višja strokovna šola zaključiti najkasneje v dveh mesecih od datuma vložitve popolne vloge. Sklep izda študijska komisija (8. člen).

III. METODOLOGIJA

Oprelitev področij raziskave

Temeljni namen evalvacijske raziskave je bil, kot je bilo že uvodoma povedano, pregled stanja na področju priznavanja neformalnega znanja pri izobraževanju dijakov, odraslih in študentov višjih šol.

Raziskovalna vprašanja

1. Ali izvajalci postopka priznavanja neformalnega znanja izpolnjujejo zakonsko predpisane obveznosti, vezane na priznavanje neformalnega znanja?
2. Ali sedanja ureditev omogoča kakovostno izvedbo postopka priznavanja neformalnega znanja?
3. V kolikšnem obsegu in na kakšen način se izvajajo postopki priznavanja neformalnega znanja?
4. Kako je opredeljeno in ovrednoteno delo izvajalcev postopka priznavanja neformalnega znanja in kako časovno obsežno je?
5. Ali imajo izobraževalne organizacije vključene v projekte, vezane na priznavanje neformalnega znanja manj težav pri pripravi in izvajanju postopkov priznavanja neformalnega znanja?

Področja raziskave

Raziskavo smo razdelili na 5 področij na osnovi katerih smo načrtovali spremljanje:

1. Podlage za izvedbo postopka priznavanja neformalnega znanja
2. Urejenost področja priznavanja neformalnega znanja
3. Obseg in izvajanje postopka priznavanja neformalnega znanja
4. Izvajalci postopka priznavanja neformalnega znanja
5. Sodelovanje v projektih

Spremenljivke

V raziskavi smo zbrali podatke za naslednje spremenljivke:

- tip izobraževalne organizacije;
- oblike izobraževanja, ki se izvajajo v izobraževalni organizaciji;
- opredelitev postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja;
- v katerem segmentu so postopek in merila priznavanja NPZ opredeljena bolj podrobno;
- opredelitev načinov seznanjanja udeležencev v izobraževalnem procesu (v nadaljevanju IP) z možnostmi priznavanja NPZ;
- kdo najpogosteje izvaja uvodno informiranje udeležencev IP v zvezi z možnostmi priznavanja NPZ;
- kdaj lahko udeleženec IP formalno začne postopek priznavanja NPZ;
- ali je postopek priznavanja NPZ za udeležence IP brezplačen;
- kje so predstavljeni podatki o izvedbi postopkov priznavanja NPZ;
- stopnja strinjanja s trditvijo, da obstoječa ureditev omogoča kakovostno izpeljavo postopka priznavanja NPZ;
- ocena potreb po dodatnih znanjih za izpeljavo postopka priznavanja NPZ;
- načrtovanje izobraževanja oziroma usposabljanja za izpeljavo postopka priznavanja NPZ;
- mnenje o potrebnosti ureditve dokumentacije za izpeljavo postopkov priznavanja NPZ;
- ali so v izobraževalni organizaciji v zadnjih dveh letih izvajali postopke priznavanja NPZ;
- razlogi za neizvajanje postopkov priznavanja NPZ;
- opredelitev izobraževalnih programov, pri katerih je bilo izvedeno priznavanje NPZ;
- opredelitev NPZ, ki je bilo priznано udeležencem IP;
- opredelitev vsebin programa, ki so bile priznane udeležencem IP;
- priprava pripomočka za vrednotenje in priznavanje NPZ;
- dokazila, na podlagi katerih izobraževalne organizacije priznajo NPZ;
- način priznavanja predhodnega NPZ;

- opredelitev vloge delodajalcev v postopkih priznavanja NPZ;
- kako se v izobraževalni organizaciji organizira izvedba IP za tiste udeležence, ki jim je bilo priznано NPZ;
- kakšna je sestava komisije za priznavanje neformalnega znanja in kdo je njen predsednik;
- opredelitev in ovrednotenje dela, ki ga opravljajo člani komisije za izvedbo postopka NPZ;
- kdo najpogosteje spremlja udeleženca IP, mu svetuje v postopku NPZ;
- kako je opredeljeno in ovrednoteno delo osebe, ki spremlja udeleženca IP v postopku priznavanja NPZ;
- ocena povprečne porabe časa za izvedbo posameznih faz postopka priznavanja NPZ;
- opredelitev težav pri priznavanju NPZ;
- opredelitev sodelovanja v projektih, ki so vezani na priznavanje NPZ.

Raziskovalna metoda

Pri spremljanju smo uporabili deskriptivno in kavzalno – neeksperimentalno metodo pedagoškega raziskovanja. Z deskriptivno metodo opisujemo pojave, s kavzalno – neeksperimentalno metodo pa skušamo ugotoviti vzroke in posledice teh pojavov (Sagadin 1993, str. 12).

Opis vzorca

V raziskavo smo vključili izvajalce, ki izvajajo postopke priznavanja neformalnega znanja v različnih oblikah izobraževanja (**izobraževanje dijakov, izobraževanje odraslih in izobraževanje študentov višjih šol**):

tako izvajalce programov srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja, ki te programe izvajajo samo v okviru rednega izobraževanja, kakor tiste, ki jih izvajajo tudi ali le v okviru izobraževanja odraslih - torej srednje poklicne in strokovne šole, ljudske univerze in zasebne izobraževalne ustanove. Po enakem ključu smo izbrali tudi izobraževalne organizacije, ki izvajajo izobraževanje po programih višjega strokovnega izobraževanja.

Tabela 1: Število vključenih v raziskavo

Vključene izobraževalne organizacije	Število poslanih vprašalnikov	Odstotek poslanih vprašalnikov	Število vrnjenih vprašalnikov	Odstotek vrnjenih vprašalnikov	Odstotek vrnjenih vprašalnikov glede na tip IO*
Srednje poklicne in strokovne šole	114	37,1	70	34,7	61,4
Višje strokovne šole	57	18,6	36	17,8	63,2
IO*, ki se ukvarjajo z izobraževanjem odraslih	136	44,3	96	47,5	70,6
Skupaj	307	100,0	202	100,0	65,8

Opomba: * IO – izobraževalna organizacija

V raziskavi je sodelovalo 72,6 % žensk in 27,4 % moških, ki v povprečju delajo v šolstvu 19 let.

V srednjih poklicnih in strokovnih šolah je na vprašanje, kakšna je njihova vloga na šoli, odgovorilo 16 učiteljev, osem šolskih svetovalnih delavcev, dva organizatorja praktičnega izobraževanja, osem pomočnikov ravnateljev in 20 ravnateljev. Ostalih 17 svoje vloge ni opredelilo.

V ustanovah, ki se ukvarjajo z izobraževanjem odraslih, je na vprašalnik odgovarjalo 36 organizatorjev izobraževanja odraslih, 20 vodij izobraževanja odraslih, sedem ravnateljev šole, pet ravnateljev izobraževanja odraslih, pet svetovalnih delavcev, ostale posamezne vloge, ki jih izvajalci postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja še opravljajo, so: učitelj/predavatelj, zadolžen za priznavanje neformalno pridobljenega znanja (1), učitelj/predavatelj, zadolžen za izredno izobraževanje (3), pomočnik ravnatelja (3). 16 vprašanih se pri tem vprašanju ni opredelilo.

Na višjih šolah so na vprašalnik odgovarjali predvsem direktorji šol (19), dva ravnatelja, štirje predavatelji, zadolženi za priznavanje neformalnega znanja, in štirje organizatorji praktičnega izobraževanja. Pri sedmih anketirancih je odgovor na to vprašanje manjkal.

Nekatere izobraževalne organizacije, ki so bile vključene v raziskavo sodelujejo v projektih, vezanih na priznavanje neformalnega znanja, kar je prikazano v spodnji tabeli.

Tabela 2: Sodelovanje izobraževalnih organizacij v projektih, katerih aktivnosti so vezane na priznavanje neformalno pridobljenega znanja

			Vključenost izobraževalne organizacije v projekte, vezane na priznavanje neformalnega znanja		Skupaj
			Ne	Da	
Oblika izobraževanja	Dijaki*	f	36	35	71
		f%	50,7%	49,3%	100,0%
	Odrasli**	f	57	38	95
		f%	60,0%	40,0%	100,0%
	Študenti VŠ***	f	20	16	36
		f%	55,6%	44,4%	100,0%
Skupaj		f	113	89	202
		f%	55,9%	44,1%	100,0%

Opomba: v preglednicah se za oblike izobraževanja uporabljajo krajši zapisi:

- * dijaki - izobraževanje dijakov
- ** odrasli - izobraževanje odraslih
- ***študenti VŠ - izobraževanje študentov višjih šol

Iz podatkov v Tabeli 2 lahko razberemo, da slaba polovica v raziskavo vključenih izobraževalnih organizacij sodeluje v projektih, katerih aktivnosti so vezane na priznavanje neformalno pridobljenega znanja. Največji odstotek vključenih v projekte se je pokazal pri izobraževanju dijakov (49,3 %), najmanjši pa pri izobraževanju odraslih (40,0 %). Razlike glede vključenosti v projekte med posameznimi izobraževalnimi organizacijami so majhne.

Znotraj izobraževanja dijakov so anketirani največkrat navedli, da so vključeni v projekte UNISVET in MUNUS 2, pri izobraževanju odraslih ravno tako, le da so večkrat zapisali tudi, da so se udeležili izobraževanja na Andragoškem centru Slovenije, pri višjih šolah pa so v največjem številu vključeni v projekt IMPLETUM.

Inštrumentarij za zbiranje podatkov

Podatke smo pridobili z vprašalnikom, ki je vključeval vprašanja kombiniranega tipa (zaprti in odprti tip vprašanj ter filtrska vprašanja). Za posamezno obliko izobraževanja (dijaki, odrasli, študenti višjih šol) je bil zaradi določenih razlik glede urejenosti področja pripravljen poseben vprašalnik.

Vsak vprašalnik je bil sestavljen iz dveh vsebinsko različnih delov. Na prvi del vprašalnika so odgovarjali vsi anketiranci, medtem ko so na drugi del odgovarjali le tisti, ki so postopke priznavanja neformalno pridobljenega znanja že izvajali. Pripravili smo:

- Vprašalnik za srednje poklicne in strokovne šole je bil sestavljen iz 45 vprašanj, od tega so bila 3 odprtega tipa, 15 zaprtega (tri vprašanja so bila filtrska) in 27 kombiniranega tipa.
- Vprašalnik za višje strokovne šole je bil sestavljen iz 43 vprašanj, od tega so bila 3 odprtega tipa, 14 zaprtega (tri vprašanja so bila filtrska) in 26 kombiniranega tipa.
- Vprašalnik za izobraževalne organizacije, ki se ukvarjajo z izobraževanjem odraslih, je bil sestavljen iz 46 vprašanj, od tega so bila 3 odprtega tipa, 15 zaprtega (tri vprašanja so bila filtrska) in 28 kombiniranega tipa.

Anketiranje je bilo anonimno in je potekalo meseca marca 2010. Vprašalniki so bili poslani v pisni obliki. Izpolnjene vprašalnike so izobraževalne ustanove vrnilo po pošti na Center RS za poklicno izobraževanje.

Statistične metode za zbiranje podatkov

Podatke smo statistično obdelali s pomočjo statističnega programskega paketa SPSS (Statistical Package for Social Sciences) za Windows. Odgovore na odprta vprašanja smo združili v kategorije in jih vključili v interpretacijo. Podatki vprašalnika so bili obdelani na nivoju deskriptivne in inferenčne statistike. Pri tem smo uporabili frekvenčno distribucijo (f , $f\%$) atributivnih spremenljivk, χ^2 - preizkus za preverjanje hipoteze neodvisnosti ter Kullbackov $2\hat{I}$ - preizkus, kjer pogoji za χ^2 - preizkus niso bili izpolnjeni.

IV. REZULTATI IN INTERPRETACIJE

1 Podlage za izvedbo postopkov priznavanja neformalnega znanja

Kot je bilo omenjeno v uvodu, zakonodaja omogoča udeležencem ob vpisu v izobraževalne programe srednjega poklicnega in strokovnega ter višjega strokovnega izobraževanja uveljavitev predhodno neformalno pridobljenega znanja, usvojenega na različne načine- bodisi z izkušnjami iz vsakodnevne prakse ali na tečajih, delavnicah, seminarjih ter podobnem. Postopek uveljavitve neformalno pridobljenega znanja se prične z ustrezno vloženo zahtevo kandidata, da želi neformalno pridobljeno znanje uveljavljati pri svojem izobraževanju, kakor določata 39. člen Pravilnik o ocenjevanju znanja v poklicnem in srednjem strokovnem izobraževanju oz. od marca 2010 8. člen Pravilnika o priznavanju predhodno pridobljenega znanja v višjem strokovnem izobraževanju.

V srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju morajo šolska pravila ocenjevanja glede na Pravilnik o ocenjevanju znanja v poklicnem in strokovnem izobraževanju (2007) obsegati tudi podrobnejša merila in postopke priznavanja neformalno pridobljenega znanja. Izobraževalna organizacija mora dijake oziroma kandidate najprej seznaniti z možnostjo, merili in postopki priznavanja neformalno pridobljenega znanja (35. člen), po oddani zahtevi za priznavanje neformalnega znanja pa pričeti postopek ter imenovati komisijo, ki glede na priložena dokazila ovrednoti znanje kandidata. Po končanem vrednotenju se dijaku izda sklep o priznavanju pridobljenega znanja in se mu glede na to prilagodi izobraževalni program. Priznavanje neformalno pridobljenega znanja mora izobraževalna organizacija vsako leto vključiti v poročilo o kakovosti.

Pravilnik s tem ureja tudi področje priznavanja izobraževanja odraslih po programih poklicnega in srednjega strokovnega izobraževanja.

V višjem strokovnem izobraževanju je postopek priznavanja podoben kot pri srednjih šolah in ga vodi študijska komisija višje strokovne šole.

V pričujoči raziskavi nas je zanimalo, kako so posamezne izobraževalne organizacije glede na obliko izobraževanja (dijaki, odrasli in študenti višjih šol) opredelile postopek priznavanja

neformalno pridobljenega znanja. Za dijake in odrasle v šolskih pravilih o ocenjevanju in za študente v internem aktu šole.

Predpostavljali smo, da izobraževalne organizacije, ne glede na izvajano obliko izobraževanja, večinoma izpolnjujejo zakonsko predpisane obveznosti za izvajanje postopka priznavanja neformalnega znanja. Se pravi, da je ta opredeljen v šolskih pravilih o ocenjevanju oz. internem aktu šole, da udeležence izobraževanja informirajo o njem, imajo imenovano komisijo in objavljajo podatke o priznavanju neformalnega znanja v letnem poročilu o kakovosti oziroma poročilu organizacije.

Srednjim poklicnim in strokovnim šolam ter izobraževalnim organizacijam, ki izobražujejo odrasle, smo zastavili vprašanje, kako so v svojih šolskih pravilih ocenjevanja znanja opredelili postopek priznavanja neformalno pridobljenega znanja.

Poglejmo, kaj so pokazali dobljeni rezultati:

Tabela 3: Opredelitev postopkov priznavanja neformalno pridobljenega znanja glede na obliko izobraževanja - dijaki in odrasli

		Opredelitev postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja v šolskih pravilih ocenjevanja znanja			Skupaj	
		Vključitev členov 'Pravilnika'	Podrobnejša opredelitev postopka	Postopka niso opredelili		
Oblika izobraževanja	Dijaki	f	38	29	4	71
		f%	53,5%	40,8%	5,6%	100,0%
	Odrasli	f	64	26	6	96
		f%	66,7%	27,1%	6,3%	100,0%
Skupaj		f	102	55	10	167
		f%	61,1%	32,9%	6,0%	100,0%

Primerjali smo opredelitev postopka priznavanja neformalnega znanja v šolskih pravilih ocenjevanja pri izobraževanju dijakov in odraslih. Iz Tabele 1 je razvidno, da je dobra polovica (53,3 %) izobraževalnih organizacij, kjer izvajajo izobraževanje dijakov, v svoja šolska pravila vključila samo pripadajoče člene Pravilnika o ocenjevanju znanja v poklicnem in strokovnem izobraževanju, medtem ko je bilo med odraslimi takšnih kar dve tretjini (66,7 %). Dobrih 40 % izobraževalnih organizacij, ki izobražujejo dijake, pa je postopek opredelilo tudi podrobneje. Med odraslimi je bilo takšnih le dobrih 27 %. Da postopka niso opredelili so odgovorilo 4 od 71 izobraževalnih organizacij, ki izobražujejo dijake in 6 od 96 organizacij, ki izobražujejo odrasle.

Pri višjih šolah je situacija sledeča.

Tabela 4: Opredelitev postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja pri študentih VŠ

Opredelitev postopka priznavanja neformalnega znanja	f	f%
Opredelitev postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja v internem aktu šole.	18	51,4
Postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja niso opredelili.	17	48,6
Skupaj	35	100,0

Iz Tabele 4 je razvidno, da je pri višjih šolah oz. izobraževanju študentov dobra polovica (51,4 %) v raziskavo vključenih višjih šol postopek priznavanja neformalno pridobljenega znanja opredelila v internem aktu šole, preostali (48,6 %) pa tega postopka sploh niso opredelili, kar je občutno več kot pri izobraževanju dijakov in odraslih v srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju. Dejstvo je, da v času evalvacije še ni bil sprejet Pravilnik o priznavanju predhodno pridobljenega znanja v višjem strokovnem izobraževanju, ki opredeljuje obveznosti višjih šol v postopku priznavanja neformalnega znanja ter Skupne smernice in standardi v postopkih priznavanja predhodno pridobljenega znanja v višjem strokovnem izobraževanju (julij 2010), ki natančneje opredeljujejo pripravo in izvedbo postopka.

Zanimalo nas je tudi, ali je vključenost izobraževalnih organizacij v projekte, vezane na priznavanje neformalno pridobljenega znanja na kakršen koli način vplivala na opredelitev postopka in meril. Predpostavljali smo, da imajo izobraževalne organizacije, vključene v projekte, vezane na priznavanje neformalno pridobljenega znanja, podrobneje opredeljen postopek in izdelana merila.

Ali je res tako, smo preverili pri posameznih oblikah izobraževanja. Pri izobraževanju dijakov in odraslih smo vprašanje vezali na Pravilnik o ocenjevanju znanja v poklicnem in srednjem strokovnem izobraževanju, pri izobraževanju študentov pa na interni akt šole.

Tabela 5: Opredelitev postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja glede na sodelovanje izobraževalne organizacije v projektih, vezanih na priznavanje neformalno pridobljenega znanja - **dijaki**

Opredelitev postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja v šolskih pravilih ocenjevanja znanja	Sodelovanje v projektih, katerih aktivnosti so vezane na priznavanje neformalnega znanja					
	Da		Ne		Skupaj	
	f	f%	f	f%	f	f%
Vključitev pripadajočih členov Pravilnika	19	54,3	19	52,8	38	53,5
Podrobnejša in natančnejša opredelitev postopka, kot je opredeljeno s Pravilnikom	16	45,7	13	36,1	29	40,8
Postopek in merila niso bila opredeljena	0	0,0	4	11,1	4	5,6
Skupaj	35	100,0	36	100,0	71	100,0

Tabela 6: Opredelitev postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja glede na sodelovanje izobraževalne organizacije v projektih, vezanih na priznavanje neformalno pridobljenega znanja - **odrasli**

Opredelitev postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja v šolskih pravilih ocenjevanja znanja	Sodelovanje v projektih, katerih aktivnosti so vezane na priznavanje neformalnega znanja					
	Da		Ne		Skupaj	
	f	f%	f	f%	f	f%
Vključitev pripadajočih členov Pravilnika	26	72,2	34	65,4	60	68,2
Podrobnejša in natančnejša opredelitev postopka, kot je opredeljeno s Pravilnikom	9	25,0	14	26,9	23	26,1
Postopek in merila niso bila opredeljena	1	2,8	4	7,7	5	5,7
Skupaj	36	100,0	52	100,0	88	100,0

Tabela 7: Opredelitev postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja glede na sodelovanje izobraževalne organizacije v projektih, vezanih na priznavanje neformalno pridobljenega znanja – **študenti VŠ**

Opredelitev postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja	Sodelovanje v projektih, katerih aktivnosti so vezane na priznavanje neformalnega znanja					
	Da		Ne		Skupaj	
	f	f%	f	f%	f	f%
Postopek priznavanja neformalno pridobljenega znanja je opredeljen v internem aktu šole	6	40,0	12	60,0	18	51,4
Postopek priznavanja neformalno pridobljenega znanja ni opredeljen	9	60,0	8	40,0	17	48,6
Skupaj	15	100,0	20	100,0	35	100,0

Če pogledamo tabele 5-7, vidimo, da je med 35 izobraževalnimi organizacijami, ki izobražujejo dijake in sodelujejo v projektih, vezanih na priznavanje neformalno pridobljenega znanja, slaba polovica (45,7 %) takšnih, ki so postopke opredelili natančneje, pri izobraževanju odraslih le četrtnina (25 %). Tudi pri višjih šolah smo dobili podobne podatke. Med 15 izobraževalnimi organizacijami, ki sodelujejo v projektih, jih je 6 od 15 postopek opredelilo v internem aktu šole. Kar 12 od 20 organizacij, ki v projektih ne sodelujejo, je postopek ravno tako opredelilo v internem aktu šole. Glede na dobljene rezultate lahko zaključimo, da vključenost izobraževalnih organizacij v projekte ni bistveno vplivala na to, da imajo podrobneje razdelana merila kot tiste, ki v projektih ne sodelujejo. Naša predpostavka se tako ni potrdila.

Takšni rezultati nekoliko presenečajo, saj so v vseh treh projektih konzorcijev srednjih poklicnih in strokovnih šol v okviru aktivnosti, vezane na priznavanje neformalnega znanja nastali predlogi podrobnejših meril in postopkov priznavanja neformalnega znanja. Eden od možnih razlogov za tak rezultat je lahko dejstvo, da v projektih sodelujejo strokovni sodelavci, zaposleni na šolah, medtem ko so za izdelavo šolskih pravil zadolžena vodstva šol. Tu se odpira vprašanje, koliko se informacije in znanja, pridobljena v projektih, prenašajo na druge zaposlene v šoli in še posebej na vodstvo šole.

V nadaljevanju nas je zanimalo, kako natančno imajo izobraževalne organizacije opredeljene posamezne segmente v postopku priznavanja neformalno pridobljenega znanja in ali obstajajo pri tem razlike med posameznimi oblikami izobraževanja (dijaki, odrasli, študenti višjih šol).

Tabela 8: Podrobneje in natančneje opredeljeni segmenti v postopku priznavanja neformalnega znanja glede na obliko izobraževanja

Segment podrobnejše in natančneje opredelitve postopka priznavanja neformalnega znanja	Dijaki (N = 28) ¹		Odrasli (N = 27)		Študenti VŠ (N = 17)	
	f	f%	f	f%	f	f%
Informiranje	12	42,9	15	55,6	8	47,1
Svetovanje	10	35,7	11	40,7	5	29,4
Imenovanje in delovanje komisije	21	75	20	74,1	8	47,1
Oblikovanje kriterijev za vrednotenje dokazil	12	42,9	12	44,4	7	41,2
Nabor neformalno pridobljenih znanj, ki jih je možno priznavati	1	3,6	4	14,8	4	23,5
Drugo	4	14,3	2	7,1	3	17,6

¹V primerih, ko smo postavljali filtrska vprašanja, so odgovarjali le nekateri anketiranci, zato pri vseh skupinah navajamo njihovo število. Podobno tudi v primerih, ko so lahko anketiranci izbrali več odgovorov. Zaradi manjkajočih odgovorov pri nekaterih vprašanjih se vrednosti N za vse tri skupine v posameznih tabelah razlikujejo.

Če pogledamo Tabelo 8, vidimo, da je znotraj izobraževanja dijakov in izobraževanja odraslih približno tri četrtine takšnih, ki imajo podrobneje opredeljeno imenovanje in delo komisije. Pri obeh oblikah izobraževanja je bil drugi najpogostejši odgovor informiranje ter tretji oblikovanje kriterijev za vrednotenje dokazil. Pri izobraževanju študentov višjih šol se je izkazalo, da imajo v 47,1 % primerih natančneje razdelan segment informiranja ter imenovanja in delovanja komisije, na drugem mestu pa se je pojavil odgovor oblikovanje kriterijev za vrednotenje dokazil. Najredkeje imajo vse vključene izobraževalne organizacije opredeljen nabor neformalno pridobljenih znanj, ki jih je možno priznavati: najmanj pogosto (3,6 %) pri izobraževanju dijakov in nekoliko več pri odraslih (14,8 %) in študentih (23,5 %), vendar razlika med skupinami ni statistično pomembna.

Na podlagi podatkov lahko rečemo, da natančnost opredelitve posameznih segmentov v postopku priznavanja neformalnega znanja ni odvisna od oblike izobraževanja.

Pri vseh treh oblikah izobraževanja zasledimo, da izobraževalne organizacije vključujejo predvsem zahtevane segmente – informiranje, svetovanje, imenovanje komisije ter tudi kriterije za vrednotenje dokazil. V redkih primerih pa je natančneje izdelan nabor neformalno pridobljenega znanja ali podrobneje opredeljeni posamezni členi Pravilnika. Zanimivo pa je, da je prav na vrhu imenovanje in delovanje komisije, na drugem oz. tretjem mestu pa se pojavita informiranje in oblikovanje kriterijev za vrednotenje dokazil.

Pri izobraževalnih organizacijah, ki izobražujejo tako dijake kot odrasle, nas je zanimalo, ali se šolska pravila o ocenjevanju za ene in druge razlikujejo.

Tabela 9: Oblikovanje šolskih pravil ocenjevanja znanja v izobraževalnih organizacijah, ki izobražujejo **dijake in odrasle**

Oblikovanje šolskih pravil ocenjevanja	Oblika izobraževanja	
	Dijaki in odrasli	
	f	f%
Za izobraževanje odraslih imajo oblikovana posebna šolska pravila ocenjevanja	5	9,8
Šolska pravila ocenjevanja znanja so le v določenih postavkah za izobraževanje odraslih oblikovana posebej, ostale so skupne	14	27,5
Šolska pravila ocenjevanja so skupna in veljajo tako za izobraževanje dijakov kot tudi odraslih	32	62,7
Izobraževanja odraslih ne izvajajo	0	0,0
Skupaj	51	100,0

Izobraževalne organizacije, ki izobražujejo tako dijake kot odrasle, imajo najpogosteje skupna šolska pravila ocenjevanja (62,7 %), ki v celoti veljajo tako za ene kot za druge, 27,5 % jih prilagodi samo v določenih postavkah, slabih 10 % pa ima posebna šolska pravila za dijake in odrasle.

Uvodoma je bilo povedano, da v srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju komisija za priznavanje neformalno pridobljenega znanja, ki jo imenuje ravnatelj, ovrednoti znanje dijaka oziroma udeleženca izobraževanja odraslih na podlagi predloženih dokazil (39. člen Pravilnika). Izvajalci višješolskih študijskih programov pa imajo v skladu z Zakonom o višješolskem izobraževanju imenovano študijsko komisijo, ki lahko v konkretnih primerih zaprosi za mnenje predavatelje s posameznih področij.

Želeli smo izvedeti, kako so izobraževalne organizacije izpolnile zakonodajne zahteve glede imenovanja in dela komisije za priznavanje neformalnega znanja oziroma študijske komisije. Osredotočili smo se na to, ali imajo izobraževalne organizacije eno ali več komisij za različne izobraževalne programe, kdo je predsednik take komisije in na podlagi katerih kriterijev so izbrani člani komisije za priznavanje neformalnega znanja. Želeli smo ugotoviti, ali glede tega obstajajo razlike med posameznimi oblikami izobraževanja in tipi izobraževalnih organizacij.

Najprej nas je zanimalo imenovanje komisije. Zaradi razlik v urejenosti področja so odgovori izobraževalnih organizacij, ki izobražujejo dijake in odrasle, predstavljeni v skupni tabeli (Tabela 10), izvajalci izobraževanja študentov višjih šol pa v ločeni tabeli (Tabela 11).

Tabela 10: Imenovanje komisije za priznavanje neformalno pridobljenega znanja pri **dijakih in odraslih**

Imenovanje komisije za priznavanje neformalnega znanja	Oblika izobraževanja					
	Dijaki		Odrasli		Skupaj	
	f	f%	f	f%	f	f%
Ena komisija, ki je imenovana za vse izobraževalne programe	28	41,	38	40,0	66	40,5
Več komisij, ki so imenovane za različne izobraževalne programe	3	4,4	8	8,4	11	6,7
Komisija, katere člani se menjavajo po potrebi glede na področje priznavanja neformalnega znanja	31	45,6	42	44,2	73	44,8
Drugo	6	8,8	7	7,4	13	8,0
Skupaj	68	100,0	95	100,0	163	100,0

Med odgovori izvajalcev izobraževanja dijakov in odraslih na vprašanje, kako so imenovali komisijo za priznavanje neformalno pridobljenih znanja, ni statistično pomembnih razlik. Komisija za priznavanje neformalnega znanja je pri izobraževanju dijakov kot tudi odraslih v največji meri imenovana tako, da se njeni člani menjavajo glede na potrebe področja priznavanja neformalnega znanja (dijaki 45,6 %, odrasli 44,2 %). Nekoliko manj je izobraževalnih organizacij, ki imajo imenovano eno komisijo za vse izobraževalne programe, in sicer pri izobraževanju dijakov 41,2 %, pri izobraževanju odraslih pa 40,0 %. Izobraževalnih organizacij, ki imenujejo več komisij za različne izobraževalne programe, je malo (dijaki 3 izvajalci, izobraževanje odraslih 8). Pri postavki »drugo« so se najpogosteje pojavili naslednji odgovori:

- da sploh ne priznavajo neformalno pridobljenega znanja oziroma še niso imeli primera;
- da še niso imeli takega primera, da komisije še niso oblikovali ter da bo verjetno imela dva člana, razrednika in socialnega delavca;
- komisija naj bi bila štiričlanska s tremi stalnimi člani ter enim menjajočim glede na vlogo;
- da je komisija ista kot za priznavanje formalno pridobljenega znanja;
- da organizator izobraževanja odraslih o priznavanju neformalnega znanja presodi sam.

Pri slednji navedbi je potrebno opozoriti, da je v neskladju s postopkom, ki ga opredeljuje Pravilnik (2007).

Zaključimo lahko, da do bistvenih razlik med izvajalci postopkov priznavanja neformalnega znanja pri izobraževanju dijakov in odraslih ne prihaja.

Tabela 11: Imenovanje komisije za izvedbo postopkov priznavanja neformalno pridobljenega znanja pri študentih višjih šol

Imenovanje komisije za izpeljavo postopka priznavanja neformalnega znanja	f	f%
Študijska komisija, imenovana v skladu z Zakonom o višješolskem izobraževanju	6	16,7
Študijska komisija, imenovana v skladu z Zakonom o višješolskem izobraževanju, ki v konkretnih primerih prosi za mnenje predavatelje posameznih področij	29	80,6
Drugo	1	2,8
Skupaj	36	100

Pri študentih višjih šol je v 80,6 % za izvedbo postopkov priznavanja neformalnega znanja odgovorna študijska komisija, ki je imenovana na šoli v skladu z Zakonom o višješolskem izobraževanju in lahko v konkretnih primerih prosi za mnenje predavatelje posameznih področij. V 16,7 % študijska komisija odloča sama, brez pomoči predavateljev, na podlagi Zakona o višjem strokovnem izobraževanju. Pod »drugo« pa je le ena višješolska izobraževalna organizacija navedla, da postopkov priznavanja predhodno neformalno pridobljenega znanja ne izvaja.

Pri izvajalcih izobraževanja dijakov in odraslih smo preverili, kdo je odgovoren za priznavanje neformalno pridobljenih znanj oziroma kdo je predsednik komisije. Vprašani so lahko navedli več odgovorov. Pri tem vprašanju so bili izvajalci izobraževanja študentov višjih šol izvzeti, ker postopek priznavanja neformalno pridobljenega znanja vodi šolska študijska komisija.

Tabela 12: Predsednik komisije za priznavanje neformalno pridobljenega znanja

Tabela 12.1 – Dijaki (N = 65)

Predsednik komisije za priznavanje neformalno pridobljenega znanja	f	f%
Ravnatelj	22	33,8
Učitelj	13	20
Svetovalni delavec	20	30,8
Organizator/vodja izobraževanja odraslih	4	6,2
Drugo	8	12,3

Tabela 12.2 - Odrasli (N = 93)

Predsednik komisije za priznavanje neformalno pridobljenega znanja	f	f%
Ravnatelj	38	40,9
Učitelj/predavatelj	8	8,6
Svetovalni delavec	8	8,6
Organizator izobraževanja odraslih	16	17,2
Vodja izobraževanja odraslih	18	19,4
Drugo	12	12,9

Podatki v zgornjih dveh tabelah kažejo, da je tako pri izobraževanju dijakov kot tudi odraslih najpogosteje predsednik komisije ravnatelj (dijaki 33,8 %, odrasli 40,9 %). V štirih primerih je pri izobraževanju dijakov predsednik komisije organizator oziroma vodja izobraževanja odraslih, pri izobraževanju odraslih pa sta le v osmih primerih predsednika take komisije učitelj oziroma predavatelj in svetovalni delavec.

Osem izvajalcev izobraževanja dijakov je pod »drugo« navedlo, da je predsednik komisije pomočnik ravnatelja, vodja PUZ-a, vodja strokovnega aktiva, strokovnoteoretičnih predmetov in praktičnega usposabljanja z delom ali pa predsednika komisije še niso določili. Dvanajst izvajalcev postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja pri odraslih pa je odgovorilo bodisi, da je predsednik komisije pomočnik ravnatelja, vodja PUZ-a, podravnateljica, direktor/ica, da ne priznavajo neformalno pridobljenega znanja ali pa da nimajo komisije.

Iz navedenega lahko zaključimo, da pri izobraževanju dijakov in odraslih ne prihaja do večjih razlik pri imenovanju predsednika komisije za priznavanje neformalno pridobljenega znanja. V večini izobraževalnih organizacij so v izbranem vzorcu za predsednika komisije imenovali ravnatelja.

V nadaljevanju nas je zanimalo, po katerih kriterijih so bili izbrani člani komisije. Izvajalci so na vprašanje lahko podali več odgovorov. Višješolski izvajalci so bili izvzeti iz istega razloga kot pri prejšnjem vprašanju.

Predpostavljali smo, da je kriterij za izbiro članov komisije v vseh izobraževalnih organizacijah poznavanje področja.

Tabela 13: Kriteriji za izbiro članov komisije glede na obliko izobraževanja

Kriteriji za izbiro članov komisije	Oblika izobraževanja			
	Dijaki (N = 66)		Odrasli (N = 92)	
	f	f%	f	f%
Na podlagi delovne uspešnosti	1	1,5	8	8,7
Na podlagi izkazanega interesa	8	12,1	11	12,0
Na podlagi poznavanja področja	64	97,0	87	94,6
Glede na nerazporejene ure	1	1,5	3	3,3
Drugo	2	3	3	3,3

Iz tabele lahko razberemo, da so člani komisije tako pri izobraževanju dijakov (97,0 %) kot tudi pri izobraževanju odraslih (94,6 %) v večini primerov izbrani na podlagi poznavanja področja. Izbiro članov dva izvajalca rednega izobraževanja urejata drugače, člane komisije namreč določi vodstvo oziroma kriterijev za izbiro članov komisije sploh še nimajo, medtem ko so trije izvajalci izrednega izobraževanja kot druge načine oziroma kriterije za izbiro članov komisije navedli, da člane komisije izbere učiteljski zbor, direktorica in vodja izobraževanja odraslih oziroma da se izbirajo individualno.

Pravilnik o ocenjevanju znanja v poklicnem in strokovnem izobraževanju v svojem 35. členu opredeljuje, da morajo šole ob vpisu v začetni letnik organizirati z dijaki oziroma kandidati uvodni pogovor, na katerem jih seznanijo s postopkom in merili oziroma možnostjo priznavanja neformalno pridobljenega znanja. Zato nas je zanimalo, kako to informiranje izpeljejo in ali se med njimi pri tem pojavljajo bistvene razlike glede na obliko izobraževanja. Predpostavili smo, da se način informiranja med oblikami izobraževanja razlikuje.

Tabela 14: Načini seznanjanja z možnostjo priznavanja neformalno pridobljenega znanja glede na obliko izobraževanja

Načini seznanitve z možnostjo priznavanja neformalno pridobljenega znanja	Oblika izobraževanja					
	Dijaki (N = 70)		Odrasli (N = 96)		Študenti VŠ (N = 35)	
	f	f%	f	f%	f	f%
Na informativnih dnevih	32	45,7	49	51,0	21	60,0
S skupinskimi predstavitvami	18	25,7	32	33,3	9	25,7
Z individualnimi predstavitvami	27	38,6	75	78,1	14	40,0
Na dnevih odprtih vrat	7	10,0	9	9,4	3	8,6
Prek spletne strani	16	22,9	21	21,9	12	34,3
S promocijskimi aktivnostmi	4	5,7	8	8,3	2	5,7
S pisnimi gradivi	8	11,4	17	17,7	7	20
Še niso seznanjali z možnostjo priznavanja neformalno pridobljenega znanja	10	14,3	5	5,2	7	20
Drugo	9	12,9	5	5,2	4	11,4

Iz odgovorov na zastavljeno vprašanje o uporabljenih načinih seznanjanja z možnostjo priznavanja neformalno pridobljenega znanja (Tabela 14) smo ugotovili, da pri izobraževanju dijakov (45,7 %) in študentov VŠ (60,0 %) seznanjanje najpogosteje poteka na informativnih dnevih, medtem ko odrasle najpogosteje s tem seznanjajo z individualnimi predstavitvami, ki se

pri dijakih in študentih pojavijo na drugem mestu. V vseh treh oblikah izobraževanja pogosto v ta namen uporabljajo še skupinske predstavitve ter predstavitve na spletni strani. Najredkeje dijake (5,7 %), študente VŠ (5,7 %) in odrasle (8,3 %) seznanjajo s to možnostjo v okviru promocijskih aktivnosti. Dijake o možnosti priznavanja neformalnega znanja seznanjajo tudi na razrednih urah oziroma njihove starše na prvem roditeljskem sestanku. Pri izobraževanju odraslih je bilo pod drugo zaslediti, da izpeljejo seznanjanje tudi v okviru dejavnosti svetovalnega središča, pri višjih šolah pa študente na uvodnem razgovoru.

Med odgovori predstavnikov izobraževalnih organizacij lahko zasledimo tudi nekaj takšnih, da z možnostjo priznavanja neformalno pridobljenega znanja do sedaj še niso seznanjali. Največji odstotek tovrstnih odgovorov se je pojavil pri višjih šolah (20,0 %), kjer pa je potrebno vzeti v zakup, da je bil Pravilnik o priznavanju predhodno pridobljenega znanja v višjem strokovnem izobraževanju sprejet šele v letošnjem letu (12. 3. 2010).

V nadaljevanju nas je zanimalo, ali se način seznanjanja z možnostjo priznavanja neformalno pridobljenega znanja pri izobraževanju odraslih razlikuje glede na tip izobraževalne organizacije.

Tabela 15: Načini seznanjanja udeležencev izobraževanja odraslih z možnostjo priznavanja neformalno pridobljenega znanja glede na tip izobraževalne organizacije

Načini seznanjanja z možnostjo priznavanja neformalno pridobljenega znanja		Tip izobraževalne organizacije					
		Srednja poklicna in strokovna šola		Ljudska univerza		Skupaj	
		f	f%	f	f%	f	f%
Na informativnih dnevih	Da	34	50,7	10	45,5	44	49,4
	Ne	33	49,3	12	54,5	45	50,6
Skupinska predstavitve	Da	18	26,9	12	54,5	30	33,7
	Ne	49	73,1	10	45,5	59	66,3
Individualna predstavitvami	Da	50	74,6	19	86,4	69	77,5
	Ne	17	25,4	3	13,6	20	22,5
Dnevi odprtih vrat	Da	9	13,4	0	0,0	9	10,1
	Ne	58	86,6	22	100,0	80	89,9
Spletna stran	Da	17	25,4	3	13,6	20	22,5
	Ne	50	74,6	19	86,4	69	77,5
Promocijske aktivnosti	Da	4	6,0	3	13,6	7	7,9
	Ne	63	94,0	19	86,4	82	92,1
Pisna gradiva	Da	13	19,4	4	18,2	17	19,1
	Ne	54	80,6	18	81,8	72	80,9

Načini seznanjanja z možnostjo priznavanja neformalno pridobljenega znanja		Tip izobraževalne organizacije					
		Srednja poklicna in strokovna šola		Ljudska univerza		Skupaj	
		f	f%	f	f%	f	f%
Seznanjanje še ni bilo izpeljano	Da	4	6,0	1	4,5	5	5,6
	Ne	63	94,0	21	95,5	84	94,4
Drugo	Da	2	3,0	3	13,6	5	5,6
	Ne	65	97,0	19	86,4	84	94,4

Želeli smo tudi izvedeti, kdo je oseba, ki izpelje uvodno informiranje. Ponujene možnosti pri posamezni obliki izobraževanja se razlikujejo glede na organizacijo dela izobraževalnih organizacij.

Tabela 16: Oseba, zadolžena za izvajanje uvodnega informiranja o možnosti priznavanja neformalno pridobljenega znanja

Tabela 16.1: Dijaki

Oseba, zadolžena za uvodno informiranje dijakov	f	f%
Svetovalni delavec	44	73,3
Zadolženi učitelj	5	8,3
Vodja PUZ-a	1	1,7
Drugo	10	16,7
Skupaj	60	100,0

Tabela 16.2: Odrasli

Oseba, zadolžena za uvodno informiranje odraslih	f	f%
Svetovalni delavec	5	6,1
Organizator izobraževanja odraslih	45	54,9
Vodja izobraževanja odraslih	29	35,4
Zadolženi učitelj/predavatelj	2	2,4
Vodja PUZ-a	1	1,2
Drugo	0	0,0
Skupaj	82	100,0

Tabela 16.3: Študenti VŠ

Oseba, zadolžena za uvodno informiranje študentov VŠ	f	f%
Zadolženi predavatelj	7	20,6
Organizator izobraževanja odraslih	13	38,2
Vodja PUZ-a	0	0,0
Drugo	14	41,2
Skupaj	34	100,0

Če pogledamo tabele 16.1, 16.2 in 16.3, vidimo, da pri izobraževanju dijakov uvodno informiranje o možnosti priznavanja neformalno pridobljenega znanja najpogosteje izvaja svetovalni delavec (73,3 %), pogosto pa se je pojavil tudi odgovor drugo, pri katerem je bil največkrat naveden razrednik. Pri izobraževanju odraslih je za informiranje zadolžen organizator izobraževanja odraslih (54,9 %). Znotraj izobraževanja študentov pa je bil največkrat izbran odgovor drugo (41,2 %), pri katerem se je najpogosteje pojavil odgovor ravnatelj. V vseh treh primerih je najredkeje za to zadolžen vodja PUZ-a.

V sklopu informiranja nas je zanimalo tudi, ali obstajajo med izobraževalnimi organizacijami razlike glede tega, katerim kandidatom podrobneje predstavijo postopek priznavanja neformalnega znanja.

Tabela 17: Podrobnejša predstavitev postopka priznavanja neformalnega znanja glede na obliko izobraževanja

		Podrobnejša predstavitev postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja				Skupaj
		Vsem	Tistim, ki se zanimajo	Nikomur	Drugo	
Oblika izobraževanja	Dijaki	16	46	3	2	67
		23,9%	68,7%	4,5%	3,0%	100,0%
	Odrasli	54	35	4	0	93
		58,1%	37,6%	4,3%	0,0%	100,0%
Študenti VŠ	15	16	4	1	36	
	41,7%	44,4%	11,1%	2,8%	100,0%	
Skupaj		85	97	11	3	196
		43,4%	49,5%	5,6%	1,5%	100,0%

Preverjali smo hipotezo neodvisnosti med spremenljivkama ($\chi^2 = 24,577$, $g = 0,000$) in ugotovili, da jo lahko zavrnilo s tveganjem, manjšim od 0,0 %, in trdimo, da je od oblike izobraževanja odvisno, komu podrobneje predstavijo postopek priznavanja neformalno pridobljenega znanja. Pri izobraževanju odraslih namreč postopek priznavanja neformalno pridobljenega znanja najpogosteje predstavijo vsem kandidatom (58,1 %), medtem ko pri izobraževanju dijakov (68,7 %) in študentov (44,4 %) postopek najpogosteje predstavijo le tistim, ki se za to zanimajo.

Organizacije, ki primarno izobražujejo odrasle, so finančno odvisne od vpisa v programe, ki jih nudijo svojim kandidatom. Verjetno je za njih možnost priznavanja neformalno pridobljenega znanja eden od načinov za povečanje zanimanja za vpis v programe. Za odrasle ljudi, ki že imajo delovne in življenjske izkušnje, je namreč možnost priznanja dela vsebin izobraževalnega programa lahko velika motivacija za vpis in uspešen zaključek izobraževanja.

Glede na dosedanje izkušnje smo predpostavljali, da v večini izobraževalnih organizacij, ne glede na obliko izobraževanja, omogočijo kandidatom formalni pričetek postopka priznavanja neformalnega znanja šele po vpisu v izobraževanje.

Tabela 18: Možnost formalnega pričetka postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja glede na obliko izobraževanja

			Možnost formalnega pričetka postopka priznavanja neformalnega znanja			Skupaj
			Pred vpisom v izobraževanje	Po vpisu v izobraževanje	Drugo	
Oblika izobraževanja	Dijaki	f	18	31	18	67
		f %	26,9%	46,3%	26,9%	100,0%
	Odrasli	f	30	55	7	92
		f %	32,6%	59,8%	7,6%	100,0%
	Študenti VŠ	f	1	26	7	34
		f %	2,9%	76,5%	20,6%	100,0%
Skupaj		f	49	112	32	193
		f %	25,4%	58,0%	16,6%	100,0%

Opravljeni χ^2 - preizkus ($\chi^2 = 21,403$, $g=4$, $\alpha=0,000$) je pokazal, da prihaja med oblikami izobraževanja do statistično pomembnih razlik in da lahko hipotezo neodvisnosti zavrnilo s tveganjem, manjšim od 0,0 %.

Trdimo lahko, da je možnost formalnega vstopa v postopek priznavanja neformalno pridobljenega znanja odvisna od vrste izobraževalne organizacije oziroma od oblike izobraževanja, ki jo ta izvaja.

Ugotovili smo, da lahko posameznik v vseh treh oblikah izobraževanja sicer najpogosteje formalno vstopi v postopek priznavanja neformalno pridobljenega znanja po vpisu v izobraževalni program, do bistvenih razlik pa prihaja pri odgovoru »pred vpisom v izobraževanje« (Tabela 18). Pri izobraževanju dijakov in izobraževanju odraslih lahko kandidati v približno tretjini primerov vstopijo v postopek priznavanja že pred vpisom v izobraževanje, pri izobraževanju študentov pa le v slabih 3 %.

Pri izobraževanju dijakov in študentov se je pri približno 20 % izobraževalnih organizacij pojavil tudi odgovor »drugo«, pri čemer bi izpostavili le, da so pri izobraževanju dijakov pogosto navedli, da lahko dijak poda zahtevo za priznavanje neformalno pridobljenega znanja kadar koli.

Predpostavljali smo tudi, da je postopek priznavanja neformalno pridobljenega znanja za dijake in študente brezplačen, pri izobraževanju odraslih pa je cena všteta v šolnino.

Glede na drugače zastavljeno vprašanje v vprašalniku za odrasle udeležence izobraževanja so bili ponujeni tudi drugačni odgovori kot pri dijakih in študentih. Zato so rezultati prikazani v ločeni tabeli (20).

Tabela 19: Plačilo postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja pri **dijakih in študentih VŠ**

Ali so morali kandidati postopek plačati?	Dijaki		Študenti VŠ	
	f	f%	f	f%
Da	66	100,0	31	88,6
Ne	0	0,0	4	11,4
Skupaj	66	100,0	35	100,0

Če pogledamo Tabela 19, vidimo, da je za dijake postopek priznavanja neformalno pridobljenega znanja v vseh izobraževalnih organizacijah, ki so odgovarjale na to vprašanje, brezplačen, medtem ko je postopek brezplačen le na 88,6 % v raziskavo vključenih višjih šolah. Omeniti velja, da v letošnjem letu sprejeti Pravilnik o priznavanju predhodno pridobljenega znanja v višjem

strokovnem izobraževanju (2010) jasno opredeljuje, da je postopek tudi za študente višjih šol brezplačen.

Tabela 20: Plačilo postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja pri odraslih

Plačilo postopka priznavanja neformalnega znanja	f	f%
Udeleženec izobraževanja mora postopek plačati posebej	4	4,2
Cena postopka je všteta v šolnino udeleženca izobraževanja ne glede na to, ali možnost priznavanja neformalno pridobljenega znanja tudi koristi	44	46,3
Izpeljava postopka za posameznega udeleženca izobraževanja še ni finančno ovrednotena, zato postopek ni posebej plačljiv oziroma ni upoštevan v ceni šolnine	47	49,5
Skupaj	95	100,0

Iz podatkov v Tabeli 20 lahko razberemo, da je postopek priznavanja neformalnega znanja pri odraslih sicer pri približno polovici v raziskavo vključenih izobraževalnih organizacijah (46,3 %) plačljiv, vendar je cena postopka že všteta v šolnino. Pri slabi polovici organizacij (49,5 %) pa sploh še niso določili cene za izpeljavo postopka. Z dobljenimi podatki seveda ne moremo natančneje pojasniti situacije v zvezi s stroškom postopka priznavanja pri odraslih, saj ne vemo, ali so tisti, ki so odgovorili, da je cena všteta v šolnino, to na račun priznavanja dejansko povišali ali so se za ta odgovor odločili, ker se izobraževanje pri odraslih plača s šolnino.

Pomemben element zagotavljanja kakovosti je evalvacija postopkov in metod ter njihovo stalno in sprotno nadgrajevanje, dopolnjevanje. V skladu s Pravilnikom o ocenjevanju v poklicnem in strokovnem izobraževanju morajo izobraževalne organizacije, ki izobražujejo na področju srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja, o tem poročati v poročilu o kakovosti. Vsebovati mora podatke o opravljenih uvodnih razgovorih, vloženi zahtevki, izdanih sklepah ter druge načrtovane in izvedene analize in ukrepe v zvezi s priznavanjem pridobljenega znanja (40. člen). Od marca letošnjega leta enako velja za višje strokovne šole, saj Pravilnik o priznavanju predhodno pridobljenega znanja v višjem strokovnem izobraževanju v 10. členu opredeljuje, da morajo voditi evidence o priznavanju neformalnega znanja in hraniti dejstva o pridobljenih pravicah za vsakega študenta v njegovem osebni listu.

Zanimalo nas je, koliko izobraževalnih organizacij uresničuje te zahteve in katere podatke v poročilu predstavijo. Na vprašanje so odgovarjale samo tiste izobraževalne organizacije, ki so

postopke priznavanja neformalnega znanja že izvajale! Vprašani so lahko označili več odgovorov in pogledajmo, kaj so pokazali podatki.

Tabela 21: Poročilo o izvedbi postopkov priznavanja neformalno pridobljenega znanja

Dokument	Dijaki (N = 12)		Odrasli (N = 39)		Študenti VŠ (N = 25)	
	f	f%	f	f%	f	f%
Letno poročilo organizacije	4	33,3	12	30,8	6	24,0
Letno poročilo o kakovosti	5	41,7	10	25,6	8	32,0
Podatki niso posebej predstavljeni	6	50,0	21	53,8	12	48,0
Drugo	1	8,3	2	5,1	2	8,0

Če pogledamo Tabelo 21 vidimo, da je približno polovica anketiranih izobraževalcev dijakov (6) in odraslih (21) zapisala, da podatkov nikjer posebej ne predstavljajo, kar pomeni, da ne upoštevajo Pravilnika o ocenjevanju v srednjih poklicnih in strokovnih šolah. Tudi pri izobraževanju študentov višjih šol je takih skoraj polovica (12), vendar v času anketiranja Pravilnik o priznavanju predhodno pridobljenega znanja v višjem strokovnem izobraževanju še ni veljal.

Pri tistih, ki podatke predstavljajo sta izbrani obe obliki dokumenta: letno poročilo organizacije in letno poročilo o kakovosti: organizacije, ki izobražujejo dijake in študente malenkost pogosteje v letnem poročilu o kakovosti, izobraževalne organizacije, ki izobražujejo odrasle (12), pa v letnem poročilu organizacije.

Nekoliko bolj podrobno nas je zanimalo tudi, katere podatke o izvedenih postopkih priznavanja neformalnega znanja izobraževalne organizacije vključujejo v svoja poročila. Predpostavili smo, da je to najpogosteje podatek o številu izvedenih postopkov.

Tabela 22: Podatki o priznavanju neformalnega znanja, vključeni v poročilo

Vrsta podatka	Dijaki (N = 6)	Odrasli (N = 18)	Študenti VŠ (N = 13)
	f	f	f
Število izvedenih postopkov	4	10	8
Vsebine, ki so bile priznane	0	3	2
Št. izvedenih postopkov in vsebine, ki so bile priznane	1	5	6
Drugo	1	1	2

Glede na 40. člen omenjenega Pravilnika bi moralo poročilo vsebovati podatke o opravljenih uvodnih razgovorih, vloženi zahtevki, izdanih sklepah ter drugih načrtovanih in izvedenih analizah in ukrepih v zvezi s priznavanjem pridobljenega znanja. Podatki v Tabeli 22 pa kažejo, da izobraževalne organizacije, ne glede na obliko izobraževanja, ki jo izvajajo, največkrat predstavljajo le število izvedenih postopkov, kar je bila tudi naša predpostavka.

UGOTOVITVE SKLOPA: Podlage za izvedbo postopkov priznavanja neformalno pridobljenega znanja

Večina (skoraj 95 %) izobraževalnih organizacij, ki izobražujejo dijake in odrasle v srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju, je postopek priznavanja neformalnega znanja opredelila v svojih šolskih pravilih o ocenjevanju. Res pa je, da je dobra polovica izobraževalnih organizacij, ki izobražuje dijake, vključila samo pripadajoče člene Pravilnika o ocenjevanju znanja v poklicnem in strokovnem izobraževanju, ravno tako tudi dve tretjini izobraževalnih organizacij, ki izobražujejo odrasle. Tiste, ki izobražujejo tako dijake kot odrasle, imajo najpogosteje skupna šolska pravila o ocenjevanju. Pri višjih šolah pa je skoraj polovica (48,6 %) takih, ki postopka niso nikjer opredelile.

Pri tistih, ki so podrobneje opredelili posamezne segmente v postopku priznavanja neformalnega znanja, ni bistvenih razlik glede na obliko izobraževanja. Vsi so se v največji meri osredotočili na opredelitev imenovanja in dela komisije. Najredkeje se pri vseh treh oblikah izobraževanja pojavi oblikovan nabor neformalno pridobljenih znanj, ki jih je možno priznavati.

Podatki kažejo, da sodelovanje izobraževalnih organizacij v projektih, ki so vezani na priznavanje neformalno pridobljenega znanja, nima večjega vpliva na to, kako podrobno imajo oblikovana merila oziroma opredeljen postopek priznavanja neformalno pridobljenega znanja. Pri izobraževanju dijakov je slaba polovica tistih, ki sodelujejo v projektih, natančneje opredelila postopke, pri odraslih četrtnina in 40 % višjih šol.

Ugotovili smo, da imajo izobraževalne organizacije večinoma imenovano komisijo, ki je pristojna za vrednotenje neformalno pridobljenega znanja. Tako v izobraževanju dijakov kot odraslih se v podobnem deležu odločajo med dvema možnostma: imenovanjem ene komisije za vse izobraževalne programe in imenovanjem komisije, pri kateri se člani po potrebi menjavajo glede na področje priznavanja neformalnega znanja. Izobraževalne organizacije, ki izobražujejo študente višjih šol, imajo v več kot 80 % študijsko komisijo, ki je imenovana na šoli v skladu z Zakonom o višješolskem izobraževanju in v konkretnih primerih prosi za mnenje predavatelje posameznih področij.

Predsednik komisije pri izvajalcih postopkov priznavanja neformalno pridobljenega znanja za dijake in odrasle je v največ primerih ravnatelj (izobraževanje dijakov 33,8 %, izobraževanje odraslih 40,9 %). Člani komisije za priznavanje neformalno pridobljenega znanja, tako pri dijakih kot odraslih, so večinoma izbrani na podlagi poznavanja področja.

Dijake in študente z možnostjo priznavanja neformalno pridobljenega znanja najpogosteje seznanijo na informativnih dnevih, odrasle pa z individualnimi predstavitvami. V vseh treh oblikah izobraževanja (dijaki, odrasli, študenti VŠ) se najredkeje pojavi seznanjanje v okviru promocijskih dejavnosti. Največji delež izobraževalnih organizacij, ki izobražujejo dijake in študente, podrobneje postopek priznavanja predstavi le zainteresiranim kandidatom, izobraževalci odraslih pa v največji meri vsem.

V postopek lahko vsi vstopijo po vpisu v izobraževalni program, za dijake in tudi za študente višjih šol je (od uveljavitve Pravilnika o priznavanju predhodno pridobljenega znanja) brezplačen, za odrasle pa inštitucije še niso posebej ovrednotile postopka in ga v večini primerov vključujejo v šolnino.

Podatke o priznavanju neformalno pridobljenega znanja predstavlja manj kot polovica v raziskavo vključenih izobraževalnih organizacij. Predstavijo jih v letnem poročilu o kakovosti ali pa v letnem poročilu organizacije. Ne glede na obliko izobraževanja v njem največkrat predstavljajo le število izvedenih postopkov.

Na podlagi odgovorov na zastavljena vprašanja v prvem sklopu lahko rečemo, da izobraževalne ustanove, ne glede na obliko izobraževanja, večinoma izpolnjujejo temeljne zakonsko predpisane obveznosti za izvajanje postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja. V šolskih pravilih o ocenjevanju ali v internem aktu imajo v zadovoljivi meri opredeljen postopek in merila priznavanja neformalno pridobljenega znanja. Večinoma imajo imenovano ustrezno komisijo za vrednotenje neformalnega znanja. Dijake, študente višjih šol in udeležence izobraževanja odraslih seznanjajo z možnostjo priznavanja neformalnega znanja. Vključevanje podatkov o izvedbi postopkov priznavanja neformalnega znanja v poročilo o kakovosti oziroma v poročilo organizacije pa je treba še nekoliko bolj vzpodbuditi.

2 Urejenost področja priznavanja neformalnega znanja

Naslednje področje, ki nas je v okviru evalvacije zanimalo, je bilo vezano na urejenost področja priznavanja neformalnega znanja. Ali obstoječa ureditev omogoča kakovostno izpeljavo postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja? Ali imajo zaposleni v posamezni izobraževalni organizaciji za izpeljavo postopka dovolj znanja ali bi potrebovali izobraževanje in usposabljanje oziroma ali ga že načrtujejo? Kakšno je njihovo stališče glede trenutne ureditve dokumentacije za izvedbo postopka?

Najprej smo želeli pridobiti splošno mnenje izobraževalnih organizacij o obstoječi ureditvi področja priznavanja neformalnega znanja.

Tabela 23: Mnenje izobraževalnih organizacij o obstoječi ureditvi področja priznavanja neformalno pridobljenega znanja glede na obliko izobraževanja

Oblika izobraževanja	Obstoječa ureditev področja omogoča kakovostno izpeljavo postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja											
	Zelo se strinjam		Strinjam se		Delno se strinjam		Ne strinjam se		Sploh se ne strinjam		Skupaj	
	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
Dijaki	0	0,0	22	31,9	33	47,8	13	18,8	1	1,4	69	100,0
Odrasli	3	3,2	33	35,2	39	41,5	16	17,0	3	3,2	94	100,0
Študenti VŠ	5	14,3	16	45,7	6	17,1	6	17,1	2	5,7	35	100,0
Skupaj	8	4,0	71	35,9	78	39,4	35	17,7	6	3,0	198	100,0

S primerjavo smo ugotovili, da med izvajalci postopkov priznavanja neformalno pridobljenega znanja dijakov, odraslih in študentov višjih šol prihaja do statistično pomembnih razlik pri stopnji strinjanja s trditvijo, da obstoječa ureditev omogoča kakovostno izpeljavo postopka priznavanja neformalnega znanja. Vrednost Kullbackovega preizkusa je $2\hat{I} = 20,729\chi (= 0,008; g = 8)$, kar pomeni, da lahko hipotezo neodvisnosti spremenljivk zavrnamo s tveganjem 0,8 %. Trdimo lahko, da je od oblike izobraževanja odvisno mnenje o ustreznosti ureditve področja.

Največ, skoraj polovica izvajalcev postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja pri dijakih (47,8 %) in odraslih (41,5%) se je **delno strinjala** z omenjeno trditvijo, pri študentih pa je bilo takih le 17,1 %. Pri slednjih je bilo namreč največ (45,7 %) takih, ki so se **strinjali** s trditvijo,

pri dijakih je bilo takih 31,9 % in pri odraslih 35,2 %. Pri trditvi »se ne strinjam« razlik med posameznimi oblikami izobraževanja skoraj ni (dijaki 18,8 %, odrasli 17 %, študenti VŠ 17,1 %).

Ugotovitev je zanimiva, če upoštevamo dejstvo, da je pri višjih šolah področje z zakonodajnega vidika bistveno manj natančno opredeljeno kot v srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju. Zagotovo je višja stopnja strinjanja tudi odraz tega, da so imele od leta 2008 na razpolago »Merila skupnosti višjih šol za priznavanje predhodnega znanja v višjih šolah«, ki zelo natančno opredeljujejo načrtovanje in izvedbo postopka.

Želeli smo izvedeti tudi, ali vključenost izobraževalnih organizacij v katerega od projektov, v katerem potekajo aktivnosti, vezane na priznavanje neformalno pridobljenega znanja, vpliva na mnenje o ustreznosti ureditve tega področja.

Tabela 24: Mnenje izobraževalnih organizacij o obstoječi ureditvi področja priznavanja neformalno pridobljenega znanja glede na sodelovanje v projektih

Tabela 24.1: Dijaki

Sodelovanje v projektih, vezanih na priznavanje neformalnega znanja	Obstoječa ureditev področja omogoča kakovostno izpeljavo postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja											
	Zelo se strinjam		Strinjam se		Delno se strinjam		Ne strinjam se		Sploh se ne strinjam		Skupaj	
	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
Da	0	0,0	9	27,3	17	51,5	7	21,2	0	0,0	33	100,0
Ne	0	0,0	13	36,1	16	44,4	6	16,7	1	2,8	36	100,0
Skupaj	0	0,0	22	31,9	33	47,8	13	18,8	1	1,4	69	100,0

Tabela 24.2: Odrasli

Sodelovanje v projektih, vezanih na priznavanje neformalnega znanja	Obstoječa ureditev področja omogoča kakovostno izpeljavo postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja											
	Zelo se strinjam		Strinjam se		Delno se strinjam		Ne strinjam se		Sploh se ne strinjam		Skupaj	
	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
Da	2	5,6	10	27,8	16	44,4	6	16,7	2	5,6	36	100,0
Ne	0	0,0	20	39,2	21	41,2	9	17,6	1	2,0	51	100,0
Skupaj	2	2,3	30	34,5	37	42,5	15	17,2	3	3,4	87	100,0

Tabela 24.3: Študenti višjih šol

Sodelovanje v projektih, vezanih na priznavanje neformalnega znanja	Obstoječa ureditev področja omogoča kakovostno izpeljavo postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja											
	Zelo se strinjam		Strinjam se		Delno se strinjam		Ne strinjam se		Sploh se ne strinjam		Skupaj	
	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
Da	1	6,3	8	50,0	3	18,8	2	12,5	2	12,5	16	100,0
Ne	4	21,1	8	42,1	3	15,8	4	21,1	0,0	0,0	19	100,0
Skupaj	5	14,3	16	45,7	6	17,1	6	17,1	2	5,7	35	100,0

Če pogledamo tabele 24.1 do 24.3, vidimo, da je med 33 izobraževalnimi organizacijami, ki izvajajo izobraževanje dijakov in so zapisale, da sodelujejo v projektih, vezanih na priznavanje neformalno pridobljenega znanja, 51,5 % takšnih, ki se **delno strinjajo**, da obstoječa ureditev omogoča kakovostno izpeljavo postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja. S to trditvijo se strinja tudi 44,4 % v projektih sodelujočih izvajalcev izobraževanja odraslih in 18,8 % sodelujočih v izobraževanju študentov višjih šol. Pri slednjih je polovica takšnih, ki **se strinjajo**, da obstoječa ureditev omogoča kakovostno izpeljati postopek priznavanja neformalno pridobljenega znanja, pri dijakih in odraslih pa je takih nekaj več kot 27%.

Rezultati nam kažejo, da glede stopnje strinjanja s trditvijo, da obstoječa ureditev omogoča kakovostno izpeljavo postopka priznavanja neformalnega znanja, ni bistvenih razlik med izobraževalnimi organizacijami, ki so vključene v projekte, in tistimi, ki niso.

Vodenje dokumentacije je za zagotavljanje preglednosti in sledljivosti izvedenih aktivnosti ena od ključnih faz postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja. Oblika in vsebina posameznih dokumentov oziroma obrazcev v postopku nista predpisani na nacionalni ravni. Rešitve so prepuščene posamezni izobraževalni organizaciji.

Zanimalo nas je, kakšno je stališče izobraževalnih organizacij glede trenutne urejenosti dokumentacije v postopku priznavanja neformalnega znanja.

Na vprašanje so odgovarjale samo tiste izobraževalne organizacije, ki so postopke priznavanja neformalnega znanja že izvajale!

Tabela 25: Ureditev dokumentacije za izpeljavo postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja glede na obliko izobraževanja

			Ureditev dokumentacije za izpeljavo postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja				Skupaj
			Usmeritve na nacionalni ravni	Predpisana nacionalni ravni	Ni treba posebej urejati	Drugo	
Oblika izobraževanja	Dijaki	f	9	3	1	0	13
		f%	69,2%	23,1%	7,7%	0,0%	100,0%
	Odrasli	f	16	13	7	1	37
		f%	43,2%	35,1%	18,9%	2,7%	100,0%
	Študenti VŠ	f	11	3	9	0	23
		f%	47,8%	13,0%	39,1%	0,0%	100,0%
Skupaj		f	36	19	17	1	73
		f%	49,3%	26,0%	23,3%	1,4%	100,0%

Skoraj polovica anketiranih (49,3 %) meni, da bi zadostovalo, če se pripravijo usmeritve za izdelavo dokumentacije na nacionalni ravni. V največjem deležu so takega mnenja izobraževalne organizacije, ki izobražujejo dijake. Da bi jo bilo potrebno urediti na nacionalnem nivoju je menilo največ organizacij, ki izobražujejo odrasle (dobrih 35 %), da je ni potrebno posebej urejati pa največ organizacij, ki izobražujejo študente (39,1 %).

V okviru aktivnosti različnih projektov, vezanih na priznavanje neformalnega znanja, so že nastali primeri dokumentacije, potrebne za formalno izpeljavo postopka. Zato smo predvideli, da imajo izobraževalne organizacije, vključene v projekte, manjšo potrebo po ureditvi področja dokumentacije, kot tiste, ki v projekte niso vključene. Ali to drži, smo preverili pri odraslih in študentih višjih šol. Pri dijakih smo za takšno primerjavo razpolagali s premajhnim številom podatkov.

Če pogledamo podatke v Tabeli 26.1, vidimo, da je v projekte vključenih 11 od skupno 34 organizacij, ki izobražujejo odrasle. Njihovi odgovori so nekako deljeni. Da je potrebno pripraviti usmeritve za izdelavo na nacionalni ravni, meni 6 od 11 organizacij, ki sodelujejo v projektih in 9 od 23, ki ne. Da je dokumentacijo potrebno predpisati na nacionalni ravni meni 10 od 23 organizacij, ki v projektu ne sodelujejo.

Tabela 26: Ureditev dokumentacije za izpeljavo postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja glede na sodelovanje v projektu, vezanem na priznavanje neformalnega znanja**Tabela 26.1:** Odrasli

Ureditev dokumentacije za izpeljavo postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja	Sodelovanje v projektu, vezanem na priznavanje neformalnega znanja		
	Da	Ne	Skupaj
	f	f	f
Usmeritve za pripravo dokumentacije na nacionalni ravni	6	9	15
Predpisana dokumentacija na nacionalni ravni	2	10	12
Dokumentacije ni treba posebej urejati	2	4	6
Drugo	1	0	1
Skupaj	11	23	34

Lahko bi rekli, da pri odraslih vendarle obstaja določena razlika med organizacijami, ki so vključene v katerega izmed projektov, vezanega na priznavanje neformalnega znanja, in tistimi, ki niso. Oboji sicer izražajo potrebo po ureditvi dokumentacije, vendar se med seboj razlikujejo po stopnji ureditve.

Tabela 26.2: Študenti višjih šol

Ureditev dokumentacije za izpeljavo postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja	Sodelovanje v projektu, vezanem na priznavanje neformalnega znanja		
	Da	Ne	Skupaj
	f	f	f
Usmeritve za pripravo dokumentacije na nacionalni ravni	2	9	11
Predpisana dokumentacija na nacionalni ravni	3	0	3
Dokumentacije ni treba posebej urejati	5	4	9
Drugo	0	0	0
Skupaj	10	13	23

Pri višjih šolah, ki so odgovarjale na vprašanje, je v projekt vključenih 10 od skupno 23 izobraževalnih organizacij. Pri njih je najpogostejši odgovor, da dokumentacije ni potrebno posebej urejati (5 od 10). Pri organizacijah, ki niso vključene v projekt, pa da je potrebno pripraviti usmeritve na nacionalni ravni (9 od 13). Pri tej obliki izobraževanja lahko ugotovimo, da organizacije, vključene v projekt čutijo manjšo potrebo po ureditvi dokumentacije kot tiste, ki niso.

Iz podatkov za naš vzorec lahko povzamemo, da sodelovanje v projektih vpliva na to, do katere mere si izvajalci postopkov priznavanja želijo, da je urejeno področje dokumentacije. Oboji, tisti, ki so vključeni, in tisti, ki niso, sicer izražajo potrebo po ureditvi dokumentacije, vendar se med seboj razlikujejo po stopnji ureditve. Pri tistih, ki sodelujejo v projektih, je nižja. Predvidevamo, da je to tudi odraz tega, da so bili v posameznih projektih že pripravljene predlogi dokumentacije za vodenje postopka in so na voljo izvajalcem.

Cilj izobraževanja in usposabljanja strokovnih delavcev v vzgoji in izobraževanju je zagotavljanje strokovne usposobljenosti za poučevanje ali opravljanje določenega strokovnega dela. Zato smo v nadaljevanju preverili, kakšno potrebo imajo izobraževalne organizacije glede izobraževanja in usposabljanja svojih izvajalcev postopka priznavanja neformalnega znanja in ali se ta razlikuje glede na obliko izobraževanja.

Tabela 27: Potreba izobraževalnih organizacij po izobraževanju in usposabljanju izvajalcev postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja glede na **obliko izobraževanja**

Potreba izvajalcev postopka priznavanja neformalnega znanja po izobraževanju in usposabljanju	Oblike izobraževanja					
	Dijaki		Odrasli		Študenti VŠ	
	f	f%	f	f%	f	f%
Ne, ne potrebujejo	27	38,6	37	39,4	18	51,4
Da, potrebujejo	43	61,4	57	60,6	17	48,6
Skupaj	70	100,0	94	100,0	35	100,0

Izobraževalne organizacije, ki izvajajo izobraževanje dijakov in odraslih, v slabih 40 % menijo, da ne potrebujejo izobraževanj s tega področja, nekaj več kot 60 % pa je takih, ki izražajo potrebo. Polovica (51,4 %) izobraževalcev študentov višjih šol pravi, da izobraževanja ne potrebujejo, in 48,6 %, da ga.

Zanimalo nas je tudi, kakšno potrebo po dodatnem izobraževanju in usposabljanju imajo izobraževalne organizacije, vključene v projekte. Predpostavljali smo, da bodo tiste, vključene v projekte, izrazile manjšo potrebo po tem.

Tabela 28: Potreba izobraževalnih organizacij po izobraževanju in usposabljanju izvajalcev postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja glede na vključenost v projekte

Tabela 28.1: Dijaki

Potreba izvajalcev postopka priznavanja neformalnega znanja po izobraževanju in usposabljanju	Sodelovanje v projektih, vezanih na priznavanje neformalnega znanja					
	Da		Ne		Skupaj	
	f	f%	f	f%	f	f%
Ne, ne potrebujejo	12	35,3	15	41,4	27	38,6
Da, potrebujejo	22	64,7	21	58,3	43	61,4
Skupaj	34	100,0	36	100,0	70	100,0

Tabela 28.2: Odrasli

Potreba izvajalcev postopka priznavanja neformalnega znanja po izobraževanju in usposabljanju	Sodelovanje v projektih, vezanih na priznavanje neformalnega znanja					
	Da		Ne		Skupaj	
	f	f%	f	f%	f	f%
Ne, ne potrebujejo	14	37,8	23	40,4	37	39,4
Da, potrebujejo	23	62,2	34	59,6	57	60,6
Skupaj	37	100,0	57	100,0	94	100,0

Tabela 28.3: Študenti VŠ

Potreba izvajalcev postopka priznavanja neformalnega znanja po izobraževanju in usposabljanju	Sodelovanje v projektih, vezanih na priznavanje neformalnega znanja					
	Da		Ne		Skupaj	
	f	f%	f	f%	f	f%
Ne, ne potrebujejo	6	37,5	12	63,2	18	51,4
Da, potrebujejo	10	62,5	7	36,8	17	48,6
Skupaj	16	100,0	19	100,0	35	100,0

Podatki v zgornjih treh tabelah kažejo, da od skupno 70 izobraževalnih organizacij sodeluje v projektih 34 tistih, ki izvajajo izobraževanje dijakov. Med njimi je kar 64,7 % takšnih, ki menijo, da potrebujejo izobraževanje in usposabljanje s področja priznavanja neformalno pridobljenega znanja. V izobraževanju odraslih jih je od skupno 94 izobraževalnih organizacij le 37 vključenih v

projekte, 62,2 % jih je izrazilo potrebo po izobraževanju. Na vprašanje je odgovarjalo 35 izvajalcev višjega strokovnega izobraževanja, od katerih jih je 16 vključenih v projekte. 62,5 % jih želi izobraževanje. Med odgovori izvajalcev ne prihaja do statistično pomembnih razlik.

Predpostavke torej ne moremo potrditi, rezultati namreč kažejo, da so izobraževalne organizacije, vključene v projekte, v večji meri izrazile potrebo po dodatnem izobraževanju in usposabljanju kot tiste, ki niso. Možen razlog je lahko ta, da se v večji meri zavedajo vrzeli v znanju s tega področja.

Izvajalce priznavanja neformalno pridobljenega znanja pri dijakih, odraslih in študentih višjih šol smo povprašali tudi o tem, ali do konca koledarskega leta načrtujejo kakšno izobraževanje oziroma usposabljanje za izpeljavo postopka priznavanja neformalnega znanja.

Tabela 29: Načrtovanje izobraževanja in usposabljanja za izpeljavo postopka priznavanja neformalnega znanja do konca koledarskega leta glede na obliko izobraževanja

Načrtovanje izobraževanja in usposabljanja do konca koledarskega leta	Oblike izobraževanja					
	Dijaki		Odrasli		Študenti VŠ	
	f	f%	f	f%	f	f%
Da	16	22,9	17	18,7	4	11,1
Ne	54	77,1	74	81,3	32	88,9
Skupaj	70	100,0	91	100,0	36	100,0

V odgovorih ne prihaja do bistvenih razlik med posameznimi oblikami izobraževanja. Izvajalci izobraževanja dijakov v 77,1 % odgovarjajo, da izobraževanja in usposabljanja ne načrtujejo, enako meni tudi 81,3 % izvajalcev izobraževanja odraslih ter kar 88,9 % izvajalcev izobraževanja študentov višjih šol.

UGOTOVITVE SKLOPA: Urejenost področja priznavanja neformalnega znanja

Med izvajalci posameznih oblik izobraževanja je zaslediti manjša odstopanja glede stopnje strinjanja s trditvijo, da obstoječa ureditev področja omogoča kakovostno izpeljavo postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja. Višjo stopnjo strinjanja zasledimo v višjem strokovnem izobraževanju, kjer se skoraj polovica vprašanih (45,7 %) s trditvijo strinja.

Podoben delež izvajalcev izobraževanja dijakov (47,8 %) in odraslih (41,5 %) pa se s trditvijo strinja le delno.

Slaba polovica v raziskavo vključenih izobraževalnih organizacij ne glede na to, ali izobražujejo dijake, odrasle ali študente višjih šol, sodeluje v projektih, ki so med drugim vezani tudi na priznavanje in vrednotenje neformalno pridobljenega znanja. Od tega se je 51,5 % izvajalcev postopkov pri dijakih in 44,4 % izvajalcev pri odraslih delno strinjalo, da obstoječa ureditev omogoča kakovostno izpeljavo postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja, medtem ko se je s trditvijo strinjalo 50 % izvajalcev postopkov pri študentih višjih šol.

Tri četrtine vprašanih izobraževalnih organizacij, ki so že izpeljale postopke priznavanja neformalnega znanja, je menilo, da bi bilo treba urediti dokumentacijo za vodenje postopka. Od tega jih je okoli dve tretjini navedlo, da bi zadoščale usmeritve za izdelavo dokumentacije na nacionalni ravni, tretjina pa, da naj bo predpisana na nacionalni ravni. Le višje šole so v nekoliko večjem številu menile, da dokumentacije sploh ni treba urejati.

Izkazalo se je, da izvajalci, ki sodelujejo v projektih, in tudi tisti, ki ne, želijo, da se dokumentacija na nek način uredi, vendar se njihovo mnenje razlikuje glede stopnje ureditve. Večjemu številu tistih, ki sodelujejo v projektih, bi zadoščale usmeritve za pripravo dokumentacije na nacionalni ravni, ostali pa v večji meri želijo predpisano dokumentacijo na nacionalni ravni. Predvidevamo, da je to tudi odraz tega, da so bili v posameznih projektih že pripravljeni predlogi dokumentacije za vodenje postopka in so na voljo izvajalcem. Predpostavljamo, da so izobraževalne organizacije, vključene v projekte, pridobile več znanja in izkušenj o priznavanju neformalno pridobljenega znanja in tudi podpore pri pripravi dokumentacije za vodenje postopka, medtem ko tiste, ki v projektih ne sodelujejo, nimajo enakega znanja in potrebujejo več podpore in natančnejše usmeritve na nacionalni ravni.

Več kot 60 % izobraževalnih organizacij, sodelujočih v projektih, pri vseh treh oblikah izobraževanja meni, da bi dodatno usposabljanje glede priznavanja neformalno pridobljenega znanja potrebovali, približno 40 % pa jih meni, da takih izobraževanj ne potrebujejo.

Kljub visokemu deležu (skoraj 60 %) tistih, ki so izrazili potrebo po izobraževanju oziroma usposabljanju za izvajanje postopkov priznavanja neformalnega znanja, pa je tri četrtine izvajalcev izobraževanja dijakov odgovorilo, da izobraževanja oziroma usposabljanja do konca leta ne načrtujejo, prav tako 81,3 % izvajalcev izobraževanja odraslih in kar 88,9 % višjih šol.

3 Obseg in izvajanje postopkov priznavanja neformalnega znanja

V okviru tega sklopa smo želeli pridobiti informacije, kako so v izobraževalnih organizacijah z različnimi oblikami izobraževanja pristopili k izvajanju postopkov priznavanja neformalno pridobljenega znanja.

Ni nas zanimalo le, **koliko** je bilo do sedaj v praksi že izpeljanih postopkov, ampak tudi, v katerih izobraževalnih programih, **katera** neformalno pridobljena znanja so se udeležencem najpogosteje priznavala, **kam** v izobraževalni program so bila ta znanja najpogosteje umeščena oz. **katere** vsebine programa so bile v postopkih največkrat priznane. Preverili smo tudi, ali si izvajalci pri priznavanju pomagajo z v ta namen pripravljenim pripomočkom in katera dokazila se večinoma uporabljajo pri priznavanju neformalno pridobljenega znanja. Prav tako smo bili pozorni na razlike med tistimi, ki sodelujejo v že večkrat omenjenih projektih in ostalimi.

3.1 Obseg priznavanja neformalnega znanja

Najprej smo preverili, koliko izobraževalnih organizacij je postopke priznavanja neformalno pridobljenega znanja dejansko že izvajalo, in sicer pri dijakih in odraslih od uveljavitve Pravilnika o ocenjevanju znanja v poklicnem in strokovnem izobraževanju (2007), pri študentih višjih šol pa zadnji dve leti. Ob tem nas je zanimalo tudi, ali glede na obliko izobraževanja med njimi obstajajo razlike v številu izvedenih postopkov. Predpostavljali smo, da se priznavanje neformalno pridobljenega znanja večkrat pojavlja pri odraslih in študentih višjih šol, manjkrat pa pri dijakih.

Tabela 30: Izvedba postopkov priznavanja neformalno pridobljenega znanja glede na obliko izobraževanja

Izvedba postopkov priznavanja neformalnega znanja	Oblika izobraževanja							
	Dijaki		Odrasli		Študenti VŠ		Skupaj	
	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
Da	9	13,0	37	40,2	24	66,7	70	35,5
Ne	60	87,0	55	59,8	12	33,3	127	64,5
Skupaj	69	100,0	92	100,0	36	100,0	197	100,0

Opravljeni χ^2 - preizkus ($\chi^2 = 31,350$, $g = 2$, $\alpha = 0,00$) je pokazal, da prihaja med spremenljivkami v vzorčni skupini do statistično pomembnih razlik ($\chi^2 = 31,350$, $g = 2$, $\alpha = 0,00$) in da lahko

hipotezo neodvisnosti zavrnamo s tveganjem, manjšim od 0,0 %, in sprejmemo nasprotno, ki trdi, da se med izobraževalnimi organizacijami, ki izvajajo različne oblike izobraževanja, pojavljajo statistično pomembne razlike glede tega, ali so že izvajale postopke priznavanja neformalnega znanja ali ne.

Podatki v Tabeli 30 jasno kažejo, da je bilo najmanj priznavanja neformalno pridobljenega znanja pri izobraževanju dijakov, in sicer v 9 izobraževalnih organizacijah, kar predstavlja 13 % delež od vseh 69 vprašanih iz omenjene skupine. V izobraževanju odraslih je postopke priznavanja izvajalo 37 od 92 vprašanih organizacij (40,2 %), največ pa organizacije, ki izvajajo višješolsko izobraževanje, in sicer kar 24 od skupno 36, kar predstavlja 66,7 %.

V vprašalniku za višje šole smo posebej zastavili vprašanje, s katerim smo preverili, katerim študentom so v okviru višjega strokovnega izobraževanja dejansko priznavali predhodno pridobljeno neformalno znanje in ali obstajajo razlike v pogostosti priznavanja med rednimi in izrednimi študenti. Izhajali smo iz predpostavke, da je bilo več priznavanja neformalno pridobljenega znanja izpeljanega v okviru izrednega študija.

Tabela 31: Pogostost priznavanja neformalno pridobljenega znanja v višješolskem izobraževanju glede na tip izobraževanja

Tip izobraževanja	f	f%
Redni študenti	1	4,0
Izredni študenti	24	96,0
Skupaj	25	100,0

Iz podatkov je razvidno, da je bilo več priznavanja neformalno pridobljenega znanja pri izrednih študentih (96 %). Le v enem samem primeru je bila izbrana trditev, da so več neformalno pridobljenega znanja priznali rednim študentom.

Sklenemo lahko, da sta bili naši predpostavki, da bo več postopkov priznavanja neformalno pridobljenega znanja izpeljanih v izobraževanju odraslih in študentov kot v izobraževanju dijakov ter da se znotraj višjega strokovnega izobraževanja izvaja postopke priznavanja neformalno pridobljenega znanja predvsem v okviru izrednega izobraževanja, potrjeni.

Pojasnilo za to, da je bilo več postopkov priznavanja izpeljanih v okviru izobraževanja odraslih in pri izrednih študentih lahko poiščemo v dejstvu, da se v oba tipa izobraževanja vključujejo mnogi posamezniki, ki so si v življenju že nabrali določene izkušnje in znanja in jih lahko uveljavljajo pri nadgrajevanju ali ponovnem vključevanju v izobraževanje.

Izobraževalne organizacije, ki so navedle, da postopkov priznavanja predhodno neformalno pridobljenega znanja še niso izvajale, smo prosili, naj navedejo razloge.

V okviru **izobraževanja dijakov** jih je večina napisala, da omenjenih postopkov še niso izvedli, ker še ni bilo interesa dijakov. Razlogi, ki so jih navajali, so bili naslednji: »nihče še ni podal zahteve« ali »ni bilo konkretnega interesa, samo informirali so se o tem« in »nihče še ni želel uveljavljati neformalno pridobljenega znanja« in podobno.

Nekateri izmed odgovorov so nakazovali, da v omenjenih izobraževalnih organizacijah niso zadovoljni z urejenostjo področja oz. so izrazili potrebo po jasnejših navodilih s strani zakonodajalca. Kot pojasnilo, zakaj še niso izvajali priznavanja neformalnega znanja, so navajali: »čakamo na nedvoumne in jasne usmeritve, ki bi poenotile celotno področje predšolske vzgoje v državi« (iz zapisanega lahko sklepamo, da bi izvajalci želeli urediti področje priznavanja neformalno pridobljenih znanj na področju predšolske vzgoje), ali »ker to ni bila utečena praksa, ni bilo konkretnih navodil«. Nekateri so izpostavili, da imajo sicer utečene postopke priznavanja formalno pridobljenega znanja, za neformalno pa se dijaki še ne odločajo.

Tudi znotraj **izobraževanja odraslih** so bile najpogostejše navedbe, da postopkov priznavanja predhodno neformalno pridobljenega znanja niso izvajali, ker še ni bilo izkazanega interesa. Ob tem so nekateri čutili potrebo, da posebej poudarijo, da so udeleženci izobraževanja s to možnostjo seznanjeni: »noben od kandidatov, čeprav so bili seznanjeni s priznavanjem, ni uveljavljal na ta način pridobljenega znanja«. V eni izmed organizacij so napisali, da imajo predvidene roke za sprejemanje in obravnavanje vlog za priznavanje, vendar jih še niso prejeli, jih pa pričakujejo. Navedli so: »v naših pravilih imamo planirane štiri roke za obravnavanje vlog«. V enem od odgovorov pa je bilo kot razlog navedeno, da so bila izobraževanja in usposabljanja na temo priznavanja izvedena šele v letu 2009, iz česar lahko sklepamo, da postopka še niso izvajali, ker šele pripravljajo podlage za njegovo izvedbo.

V **izobraževanju študentov višjih šol** so največkrat navajali, da je glavni razlog, da postopka priznavanja neformalnega znanja v zadnjih dveh letih še niso izvedli, nezanimanje študentov. Iz nekaterih odgovorov pa je razvidno, da so razlogi tudi v neizdelanih merilih in navodilih ter da šole potrebujejo več informacij. Primeri: »ni izdelanih meril in navodil«, ali: »želimo več informacij, posplošeno, ko se lotiš konkretnega primera, je veliko nejasnosti in se ne moremo odločiti«.

Manjši delež anketiranih na višjih šolah je odgovorilo, da postopkov priznavanja neformalno pridobljenih znanj še niso izvajali, ker je Pravilnik o priznavanju predhodno pridobljenega znanja v višjem strokovnem izobraževanju šele stopil v veljavo (marec 2010).

Lahko sklenemo, da se pri vseh treh oblikah izobraževanja iz navedenih odgovorov kaže, da je razlog za neizvajanje priznavanja neformalno pridobljenega znanja večinoma nepoznavanje te možnosti in pa samega koncepta priznavanja neformalno pridobljenih znanj pri udeležencih izobraževanja.

Verjetno lahko predvidevamo, da bo z vzpodbujanjem prakse priznavanja neformalno pridobljenega znanja postopno prišlo do širšega poznavanja možnosti uveljavljanja različnih že pridobljenih neformalnih znanj in s tem tudi večjega števila izvedenih postopkov.

Od tistih, ki so postopke priznavanja neformalnega znanja že izvajali smo želeli izvedeti, v katerih izobraževalnih programih in koliko postopkov je bilo izvedenih. Da bi preverili, ali pri priznavanju neformalno pridobljenega znanja obstajajo kakšne razlike med programi, smo vprašane naprosili, da navedejo število izpeljanih postopkov po posameznih programih.

Tabela 32: Število izpeljanih postopkov priznavanja neformalno pridobljenega znanja v posameznih izobraževalnih programih glede na stopnjo izobraževanja

Zaporedna številka	IZOBRAŽEVALNI PROGRAM	Število izpeljanih postopkov		
		do 5	od 5 do 10	več kot 10
	Nižje poklicno izobraževanje			
1.	Pomočnik v biotehnikih	1	0	0
	Srednje poklicno izobraževanje			
1.	Gostinska dela	3	1	0
2.	Trgovec	7	2	2
3.	Geostrojniki rudar	1	0	0
4.	Elektrikar	2	0	0
5.	Administrator	1	0	0
6.	Gospodar na podeželju	1	0	0
7.	Frizer	1	0	0
8.	Mizar	3	0	0
9.	Elektrikar EN/EL	0	0	1
10.	Slašničar	1	0	0
11.	Zidar	1	0	0
12.	Tesar	1	0	0
13.	Bolničar negovalec	1	0	0
14.	Prodajalec	1	0	0
15.	Cvetličar	0	1	0

Zaporedna številka	IZOBRAŽEVALNI PROGRAM	Število izpeljanih postopkov		
		do 5	od 5 do 10	več kot 10
16.	Vrtnar	1	0	0
17.	Gozdar	0	0	1
18.	Avtoserviser	1	0	0
19.	Avtokaroserist	1	0	0
Srednje strokovno in poklicno-tehniško izobraževanje				
1.	Kmetijsko-podjetniški tehnik	3	0	0
2.	Kmetijski tehnik	0	1	0
3.	Turistični tehnik	1	1	0
4.	Lesarski tehnik (PTI)	3	0	0
5.	Elektrotehnik (PTI)	1	0	0
6.	Vrtnarski tehnik (SSI)	1	0	0
7.	Živilski tehnik (SSI)	1	0	0
8.	Grafični tehnik	1	0	0
9.	Medijski tehnik	0	0	0
10.	Kozmetični tehnik	1	0	0
11.	Elektrotehnik EN/EL	0	0	1
12.	Ekonomski tehnik (SSI)	1	0	1
13.	Ekonomski tehnik (PTI)	4	1	1
14.	Lesarski tehnik (SSI)	1	0	0
15.	Gastronomija PTI	0	1	0
16.	Prometni tehnik	1	0	0
17.	Logistični tehnik	1	0	0
18.	Gradbeni tehnik (PTI)	1	0	0
19.	Tehnik varovanja	0	0	0
20.	Predšolska vzgoja	5	0	0
21.	Strojni tehnik	1	0	1
22.	Gostinski tehnik	2	0	0
23.	Hortikulturni tehnik	2	1	0
24.	Ekonomist	0	1	0
25.	Aranžerski tehnik	1	0	0
26.	Gozdarski tehnik SSI	1	0	0
27.	Farmaceutvski tehnik	0	1	0
28.	Kemijski tehnik	1	0	0
Višje strokovno izobraževanje				
1.	Varstvo okolja in komunala	1	1	1
2.	Ekonomist	14	2	6
3.	Poslovni sekretar	2	0	2
4.	Organizator socialne mreže	1	0	0
5.	Logistično inženirstvo	0	1	1
6.	Živilstvo in prehrana	0	0	1
7.	Elektronik	0	0	2
8.	Elektroenergetik	0	0	1
9.	Komercialist	1	0	1
10.	Računovodja	1	1	0

Zaporedna številka	IZOBRAŽEVALNI PROGRAM	Število izpeljanih postopkov		
		do 5	od 5 do 10	več kot 10
11.	Telekomunikacije	0	0	1
12.	Poštni promet	0	0	1
13.	Promet	0	0	1
14.	Lesarstvo	0	0	1
15.	Komunala	0	0	1
16.	Upravljanje podeželja in krajine	0	0	2
17.	Fotografija	0	0	1
18.	Oblikovanje materialov	1	0	0
19.	Geotehnologija in rudarstvo	0	0	1
20.	Informatik	0	0	5
21.	Gradbeništvo	0	0	2
22.	Strojništvo	1	0	1
	Nerazvrščeno			
1.	»Maler« NPK	1	0	0
2.	Socialni oskrbovalec NPK	0	0	1
3.	Gostinstvo in turizem	0	0	3
4.	Poslovni sektor	0	1	0
5.	Mehatronik	0	0	3
6.	Dodelovalec lesa	1	0	0

Vseh izobraževalnih programov v katerih so anketirani že izvedli postopek priznavanja neformalno pridobljenega znanja je 70. Med navedbami je tudi kar nekaj starih, neprenovljenih programov.

Programne smo razvrstili v 4 skupine, in sicer v nižje poklicno izobraževanje, srednje poklicno izobraževanje, srednje strokovno in poklicno tehniško izobraževanje ter višje strokovno izobraževanje. V peto skupino smo razvrstili programe, ki jih zaradi nenatančnega zapisa nismo mogli z gotovostjo umestiti v nobeno od skupin in nacionalne poklicne kvalifikacije.

Iz podatkov v preglednici je razvidno, da so na ravni nižjega poklicnega izobraževanja izvedli priznavanje v enem samem programu, na ravni srednjega poklicnega izobraževanja so bili postopki izpeljani v 19 različnih programih, na ravni srednjega strokovnega in poklicno tehniškega izobraževanja v 28 izobraževalnih programih ter v višjem strokovnem izobraževanju v 22 izobraževalnih programih.

Med vsemi naštetimi programi najbolj izstopa program višjega strokovnega izobraževanja Ekonomist, kjer so anketiranci 14 - krat navedli, da so postopke priznavanja neformalno pridobljenega znanja izvedli do 5 – krat, 2 - krat, da so jih izvedli v več kot petih in manj kot desetih primerih ter 6 - krat, da so postopek izvedli v več kot 10-ih primerih. Na tej stopnji

izobraževanja je v primerjavi z ostalimi programi zaslediti nekoliko več priznavanja še v programu Informatik.

V srednjem strokovnem izobraževanju izstopata z nekaj več primeri priznavanja neformalno pridobljenega znanja programa Ekonomski tehnik in Predšolska vzgoja. V srednjem poklicnem izobraževanju pa programa Trgovec in Gostinska dela.

UGOTOVITVE SKLOPA: Obseg priznavanja neformalnega znanja

Med vsemi izobraževalnimi organizacijami, ki so odgovarjale na vprašanja o obsegu priznavanja neformalno pridobljenega znanja, je kar dve tretjini takih, ki priznavanja še niso izvajale. Najpogosteje navedeni razlog za neizvajanje je ta, da do sedaj za to še ni bilo izkazanega interesa s strani dijakov, študentov oziroma udeležencev izobraževanja odraslih. Ob tem velja omeniti, da je bila v vseh oblikah izobraževanja tudi izražena potreba po jasnejših navodilih oziroma usmeritvah s strani zakonodajalca. Morda se ob poudarjanju strokovne avtonomije na ravni izvajalcev izobraževanja v tem primeru kažejo strokovni pomisleki zaradi pomanjkanja modelov izvajanja postopkov priznavanja oz. primerov dobre prakse.

Podatek lahko navežemo na ugotovitve iz Tabele 17, kjer so prikazani odgovori na vprašanje, katerim udeležencem se postopek priznavanja podrobneje predstavi. Iz teh izhaja, da v mnogih organizacijah ne predstavijo postopka vsem kandidatom. Morda bi bilo treba poleg splošne seznanitve z možnostjo priznavanja posvetiti več pozornosti individualnim predstavitvam samega postopka.

Kot smo predpostavljali, so se dejansko pokazale razlike pri posameznih oblikah izobraževanja glede števila izvedenih postopkov priznavanja neformalnega znanja. Največ so jih izpeljali v okviru višjega strokovnega izobraževanja (večinoma pri odraslih), najmanj pri dijakih.

V večini izobraževalnih in študijskih programov, kjer so postopke priznavanje že izvedli, gre bolj za posamične primere priznavanja, malo je takih, kjer lahko govorimo o večjem obsegu. Najmanj priznavanja je bilo po pričakovanju izvedenega v okviru nižjega poklicnega izobraževanja. To lahko povežemo tudi z dejstvom, da je teh programov le pet in da so možnosti priznavanja, predvsem pri dijakih, na tem nivoju izobraževanja zelo majhne. V srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju število priznavanj naraste. To verjetno ustreza dejstvu, da si mnogi posamezniki skozi življenje pridobijo številna znanja in spretnosti, ki jih je mogoče ravno na tej ravni formalnega izobraževanja v veliki meri uveljaviti.

Največ priznavanja neformalno pridobljenega znanja je bilo v študijskih programih višjega strokovnega izobraževanja, kar lahko povežemo s podatkom, da je bilo med višjimi strokovnimi šolami največ opravljenega priznavanja neformalno pridobljenega znanja v okviru izrednega študija. Vanj se vključujejo posamezniki, ki imajo več življenjskih in delovnih izkušenj in s tem tudi večjo željo po uveljavljanju neformalno pridobljenega znanja v formalnem izobraževanju.

Glede števila izpeljanih postopkov izstopajo tako v srednjem strokovnem kot višjem strokovnem izobraževanju programi na področju ekonomije in poslovanja. Verjetno je razlog za take rezultate tudi v tem, da je to eno od bolj priljubljenih področij za vpis v izobraževanju odraslih.

3.2 Izvajanje postopka priznavanja neformalnega znanja

3.2.1. Vsebinski vidik priznavanja neformalnega znanja

Zakonodaja udeležencem izobraževanja ob vpisu v izobraževalne programe srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja in v programe višjih strokovnih šol omogoča uveljavitev neformalnega znanja, ki so si ga pridobili bodisi z izkušnjami iz vsakodnevne prakse ali na tečajih, delavnicah, seminarjih in podobnem.

Zanimalo nas je, katera neformalno pridobljena znanja so se izmed široke palete možnosti v tem relativno novem sistemu priznavanja v praksi že uspela uveljavljati.

Zato smo od izobraževalnih organizacij želeli pridobiti konkretne podatke, katera neformalno pridobljena znanja so priznavale in katere vsebine programov so bile posledično najpogosteje priznane. Izbirali so lahko med več različnimi, vnaprej pripravljenimi odgovori, oz. so lahko vpisali svoje odgovore. Predpostavljali smo, da med različnimi oblikami izobraževanja obstajajo razlike glede vrste priznanega znanja.

Tabela 33: Vrsta priznanega neformalno pridobljenega znanja glede na obliko izobraževanja

Vrsta priznanega neformalno pridobljenega znanja		Oblike izobraževanja							
		Dijaki		Odrasli		Študenti VŠ		Skupaj	
		f	f %	f	f %	f	f %	f	f %
Pridobljeno z delovnimi izkušnjami	Da	6	60,0	23	62,2	22	88,0	51	70,8
	Ne	4	40,0	14	37,8	3	12,0	21	29,2
Pridobljeno na tečajih	Da	3	30,0	23	60,5	11	44,0	37	50,7
	Ne	7	70,0	15	39,5	14	56,0	36	49,3
Pridobljeno na usposabljanjih	Da	6	60,0	21	55,3	10	40,0	37	50,7
	Ne	4	40,0	17	44,7	15	60,0	36	49,3
Pridobljeno pri prostovoljnem delu	Da	1	10,0	7	18,4	2	8,0	10	13,7
	Ne	9	90,0	31	81,6	23	92,0	63	86,3
Pridobljeno pri delu preko študentskega servisa	Da	0	0,0	7	18,4	8	32,0	15	20,5
	Ne	10	100,0	31	81,6	17	68,0	58	79,5
Znanja, ki izhajajo iz specifičnih kulturnih in družinskih okolij	Da	1	10,0	1	3,4	1	4,0	3	4,7
	Ne	9	90,0	28	96,6	24	96,0	61	95,3
Drugo	Da	1	10,0	0	0,0	1	4,0	2	3,1
	Ne	9	90,0	29	100,0	24	96,0	62	96,9

Iz podatkov v Tabeli 33 razberemo, da so v okviru izobraževanja dijakov med tistimi izobraževalnimi organizacijami, ki imajo izkušnjo s priznavanjem (9 od 69), največkrat priznavali znanje, pridobljeno z **delovnimi izkušnjami in na usposabljanjih**, v obeh primerih so to navedli 6 - krat. Znanje, pridobljeno na tečajih, so priznavali v treh primerih. Zanimivo pa se zdi, da so po enkrat navedli tudi priznavanje znanja, pridobljenega pri prostovoljnem delu, in znanja iz specifičnih kulturnih in družinskih okolij. V enem primeru pa so pod drugo navedli, da so priznali znanje iz izobraževanja v drugih šolah (programih). Seveda gre v tem primeru za formalno pridobljeno znanje, po čemer v tem vprašanju nismo povpraševali. Znanja, pridobljenega z delom preko študentskega servisa, v okviru rednega izobraževanja ni zaslediti.

V izobraževanju odraslih je bil največji delež (62,2 %) tistih, ki so navedli znanje, pridobljeno z delovnimi izkušnjami. V podobni meri tudi znanje, pridobljeno na tečajih (60,5 %). Nekaj manj je bilo priznanega znanja, pridobljenega na usposabljanjih (55,3 %), v mnogo manjšem deležu pa s prostovoljnim delom ali z delom preko študentskega servisa (oboje 18,4 %). Le v enem primeru pa je bila navedena izkušnja s priznavanjem znanja iz specifičnih kulturnih in družinskih okolij.

Tudi v izobraževanju študentov višjih šol prevladuje priznavanje znanja, pridobljenega z delovnimi izkušnjami (88 %). V dokaj podobnih deležih so priznavali znanje, pridobljeno na tečajih (44 %) in na usposabljanjih (40 %). Znanje, pridobljeno z delom preko študentskega servisa, so priznavali v nekoliko nižjem deležu (32 %). Zanje, pridobljeno pri prostovoljnem delu ali znanje, pridobljeno v specifičnih življenjskih kulturnih in družinskih okoljih se je priznavalo v redkih primerih. V enem primeru pa so v odgovoru drugo navedli, da so priznali ustrezen certifikat.

Podatke za posamezno obliko izobraževanja smo primerjali med seboj, da bi ugotovili, ali med izobraževanjem dijakov, odraslih in študentov višjih šol obstajajo razlike glede vrste priznanega znanja. Naša predpostavka je bila, da je najpogosteje priznано neformalno znanje v izobraževanju odraslih znanje, pridobljeno z delovnimi izkušnjami, v okviru rednega izobraževanja pa znanje, pridobljeno na tečajih.

χ^2 - preizkus hipoteze neodvisnosti po posameznih spremenljivkah ni pokazal statistično pomembne povezanosti med obliko izobraževanja in vrsto priznanega znanja. Izkazalo se je, da so v vseh oblikah izobraževanja največkrat priznavali znanje, pridobljeno z **delovnimi izkušnjami**. Čeprav so omenjeno največkrat navedli tudi v rednem izobraževanju, pa znotraj omenjene skupine vprašanih zaradi premajhnega števila izvedenih priznavanj težko govorimo o

prevladujoči obliki priznavanja. Naša predpostavka, da je najpogosteje priznano znanje v rednem izobraževanju znanje, pridobljeno na tečajih, se ni potrdila.

Podatki nakazujejo na dejstvo, da je bolj utečeno priznavanje konkretnega, bolj «otipljivega» znanja, ki ga je lažje umestiti v posamezne segmente izobraževalnega procesa.

Proces priznavanja neformalno pridobljenega znanja se prične, ko kandidat vloži zahtevo za priznavanje neformalnega znanja s priloženim seznamom znanj, ki jih želi uveljavljati. V zahtevi navedena znanja pristojna komisija v postopku ovrednoti in primerja s cilji in vsebinami (standardom) posamezne programske enote. Pri tem mora upoštevati načela, kdaj se znanje lahko v okviru posamezne programske enote prizna v celoti in v katerem primeru po delih. Prav tako pa tudi, kako postopati v primeru, kadar se uveljavlja neformalno pridobljeno znanje za priznanje uveljavljanja splošnoizobraževalnega ali strokovnoteoretičnega predmeta oz. modula v celoti.

Pridobili smo podatke, katere vsebine programa so udeležencem v postopkih priznavanja neformalno pridobljenega znanja do sedaj najpogosteje priznali. Glede na kompetenčno zasnovane novih in prenovljenih izobraževalnih programov smo predpostavljali, da se najpogosteje priznavajo vsebine neformalno pridobljenega znanja tako, da se priznava kompetenco kot celoto.

Vprašani so lahko med ponujenimi označili več odgovorov.

Tabela 34: Priznane vsebine izobraževalnega programa na podlagi priznavanja neformalno pridobljenega znanja glede na obliko izobraževanja

Priznane vsebine izobraževalnega programa		Oblika izobraževanja							
		Dijaki		Odrasli		Študenti VŠ		Skupaj	
		f	f %	f	f %	f	f %	f	f %
Znanja pri splošnoizobraževalnih predmetih	Da	5	45,5	13	34,2			30	40,5
	Ne	6	54,5	25	65,8			44	59,5
Strokovnoteoretična znanja modula	Da	7	63,6	17	44,7	12	48,0	41	55,4
	Ne	4	36,4	21	55,3	13	52,0	33	44,6
Spretnosti in veščine modula	Da	10	90,9	19	50,0	17	68,0	33	44,6
	Ne	1	9,1	19	50,0	8	32,0	41	55,4
Kompetenca modula kot celote	Da	2	18,2	8	21,1	4	16,0	16	21,6
	Ne	9	81,8	30	78,9	21	84,0	58	78,4
Drugo	Da	0	0,0	7	18,4	6	24,0	19	25,7
	Ne	11	100	31	81,6	19	76,0	55	74,3

V izobraževanju dijakov so do sedaj največkrat (v 10 primerih) priznavali spretnosti in veščine modula, temu sledi priznavanje strokovnoteoretičnega znanja modula (kar navajajo v sedmih primerih). Na tretjem mestu so znanja splošnoizobraževalnih predmetov (pet navedb). Najmanj organizacij ima izkušnje s priznavanjem kompetenc modula kot celote, o tem so poročali le v dveh primerih.

Izkazalo se je, da so tudi v izobraževanju odraslih do sedaj najpogosteje priznavali spretnosti in veščine modula, saj je kar polovica vprašanih med drugim navedla tudi ta odgovor (50 %). Temu po pogostosti sledi priznavanje strokovnoteoretičnih znanj modula (44,7 %). Na tretjem mestu je priznavanje znanj pri splošnoizobraževalnih predmetih (34,2 %), šele nato sledi priznavanje kompetenc modula kot celote (21,1 %). 18,4 % vprašanih organizacij, ki izvajajo izobraževanja odraslih, je izpostavilo tudi druge vsebine, ki so jih v postopku priznali. Navajajo predvsem praktični pouk oz. praktično izobraževanje ter interesne dejavnosti, v enem primeru pa tudi strokovnoteoretično znanje pri posameznih predmetih, iz česar lahko predpostavljamo, da je šlo za neprenovljen program.

V primerih višjih strokovnih šol moramo pojasniti, da v vprašalniku zaradi drugačnega koncepta vsebin izobraževalnih programov oziroma drugače strukturiranih predmetnikov med ponujenimi možnimi odgovori ni bilo opcije priznavanja znanja iz splošnoizobraževalnih predmetov. Višješolski strokovni programi se od programov srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja razlikujejo tudi po tem, da so lahko sestavljeni iz strokovnih predmetov ali modulov. Slednji pa vključujejo dva ali več predmetov.

Kakor v rednem izobraževanju in izobraževanju odraslih so tudi v primeru višjih strokovnih šol v največjem deležu odgovarjali, da so do sedaj v največ primerih (68 %) priznavali spretnosti in veščine modula oziroma predmeta. Temu, enako kakor v obeh prejšnjih primerih, sledi priznavanje strokovnoteoretičnega znanja modula oziroma predmeta (48 % navedb). Da priznavajo druge vsebine programa (24 %), pa so navajali na tretjem mestu. Tudi na višjih strokovnih šolah so v tem primeru večinoma mislili na priznavanje praktičnega izobraževanja oz. praktičnega znanja. V enem primeru pa so posebej izpostavili priznavanje delovnih izkušenj in lahko le sklepamo, da so te izkušnje umestili v ustrezen segment programa. Kompetenco modula oziroma predmeta kot celoto so navedli najmanjkrat (v 16 %).

Čeprav smo predpostavljali, da bodo vprašane izobraževalne organizacije v največjem deležu navajale, da so priznavale kompetence modula v celoti, je iz odgovorov razvidno, da je bila ta predpostavka napačna. Omenjeno so namreč v vseh organizacijah, ne glede na obliko izobraževanja navedli kot najmanjkrat priznano vsebino.

Eden od možnih razlogov je verjetno ta, da se je priznavanje neformalnega znanja izvajalo tudi v kar nekaj neprenovljenih izobraževalnih programov, ki niso modularno zasnovani.

Ugotoviti smo želeli tudi, ali obstajajo razlike med oblikami izobraževanja in priznanimi vsebinami izobraževalnega programa.

Za spremenljivko spretnosti in veščine modula je χ^2 - preizkus hipoteze neodvisnosti spremenljivk pokazal ($\chi^2 = 6,617$, $g = 2$, $\alpha = 0,037$), da lahko zavrnemo hipotezo o neodvisnosti spremenljivk s 3,7 % tveganjem. To pomeni, da obstaja med organizacijami, ki izvajajo različne oblike izobraževanja, statistično pomembna razlika v tem, kako pogosto so priznali (umestili) predhodno pridobljeno znanje v vsebine programa spretnosti in veščine modula. Slednje so kandidatom najpogosteje priznavali kot že pridobljeno znanje v rednem izobraževanju, izrazito manj je bilo omenjenega priznavanja pri izobraževanju odraslih.

UGOTOVITVE SKLOPA: Vsebinski vidik priznavanja neformalnega znanja

Iz širokega nabora različnih vrst neformalno pridobljenega znanja so bila najpogosteje priznana znanja pridobljena z delovnimi izkušnjami, usposabljanji in na tečajih.

Na te ugotovitve se dokaj logično navezujejo tudi podatki, da so pri vseh treh oblikah izobraževanja spretnosti in veščine modula vsebine, ki so jih v izobraževalnih organizacijah najpogosteje priznali udeležencem izobraževanja. Pri tem, kako pogosto, pa smo zaznali razlike med različnimi oblikami izobraževanja. Najpogosteje je bilo to narejeno v izobraževanju dijakov, izrazito manjkrat pa v izobraževanju odraslih. Sledijo vsebine, vezane na strokovnoteoretična znanja modula. V srednjih šolah in organizacijah za izobraževanje odraslih navedenima vrstama sledi priznavanje znanja pri splošnoizobraževalnih predmetih. Ta možnost višjim šolam zaradi razlik v predmetniku ni bila ponujena. Priznavanje kompetence modula v celoti se v vseh treh oblikah izobraževanja pojavlja v manjšem obsegu. V okviru višjih šol so v šestih primerih navedli tudi druge vsebine, ki so jih priznali v postopkih priznavanja. Večinoma je šlo za vsebine, vezane na praktično izobraževanje. Med posameznimi oblikami izobraževanja torej ni bistvenih razlik glede vrste priznanega neformalnega znanja.

Pridobljeni podatki nakazujejo, da so izvajalci v praksi zaenkrat še vedno dokaj zadržani pri priznavanju manj »konkretnih« vrst neformalnega znanja in v največji meri priznavajo znanja, ki jih je lažje umestiti v določene vsebine programa.

Za neko trdnejše sklepanje pa nam manjkajo podatki o tem, katere vrste neformalno pridobljenih znanj so bile komisijam v postopkih priznavanja dejansko predložene v presojo.

3.2.2. Pripomoček za vrednotenje neformalno pridobljenega znanja

Ker je paleta neformalno pridobljenih znanj izredno pestra, smo predpostavljali, da imajo izvajalci postopkov pri presoji njihove ustreznosti in primerljivosti s standardi programa, tudi težave. Še posebej v primerih, kadar ne gre za standardizirana znanja, pridobljena v okviru tečajev, seminarjev ali delovne prakse. Ravno iz omenjenih razlogov so se v nekaterih organizacijah že lotili oblikovanja pripomočka v podporo izvajanju postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja. Poizvedeli smo, koliko izobraževalnih organizacij tak pripomoček ima in ali oblika izobraževanja, ki jo izvajajo, vpliva na pogostost njegove priprave.

Tabela 35: Priprava pripomočka za priznavanje in vrednotenje neformalno pridobljenega znanja.

Priprava pripomočka za vrednotenje in priznavanje neformalno pridobljenega znanja	Oblika izobraževanja							
	Dijaki		Odrasli		Študenti VŠ		Skupaj	
	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
Da, pripomoček smo pripravili	2	15,4	13	33,3	12	48,0	27	35,1
Ne, pripomočka nismo pripravili	11	84,6	26	66,7	13	52,0	50	64,9
Skupaj	13	100	39	100	25	100	77	100

Primerjali smo pogostost priprave pripomočka za vrednotenje in priznavanje neformalno pridobljenega znanja med oblikami izobraževanja. Čeprav so v vzorčni skupini razlike med izobraževalnimi organizacijami z različnimi oblikami izobraževanja, te statistično niso pomembne ($\chi^2=4,100$, $g=2$, $\alpha=0,129$).

Med vprašanimi izobraževalnimi organizacijami, ki izvajajo redno izobraževanje, imata pripomoček pripravljen le v dve od trinajstih, ki so na to vprašanje odgovarjale (15,4 %). V organizacijah, ki izvajajo izobraževanje odraslih, so pripomoček pripravili v dobri tretjini (33,3 %) vprašanih in v skoraj polovici (48 %) višjih šol. Izkazalo se je, da oblika izobraževanja ne vpliva pomembno na pripravo pripomočka za priznavanje in vrednotenje neformalno pridobljenega znanja, tako da se naša trditev ni potrdila.

Gledano v celoti je pripomoček za vrednotenje neformalno pridobljenega znanja pripravila slaba tretjina vseh vprašanih organizacijah (32,3 %).

V nadaljevanju smo želeli izvedeti, ali se priprava pripomočka za vrednotenje in priznavanje neformalnega znanja pogosteje pojavlja v izobraževalnih organizacijah, ki so vključene v katerega izmed projektov, vezanih na priznavanje neformalnega znanja. Glede na to, da je eden izmed skupnih ciljev takšnih projektov tudi oblikovanje enotnih meril za vrednotenje in priznavanje neformalno pridobljenega znanja, smo predpostavljali, da vključenost v projekte lahko vpliva na to, da se izobraževalne organizacije pri izvajanju postopkov priznavanja neformalno pridobljenega znanja opirajo na pripomoček, ki so ga v ta namen pripravile. Po posameznih oblikah izobraževanja smo primerjali podatke o vključenosti izobraževalnih organizacij v projekte s podatki o pripravljenih pripomočkih za vrednotenje neformalno pridobljenega znanja.

Tabela 36: Priprava pripomočka za vrednotenje in priznavanje neformalno pridobljenega znanja v povezavi s sodelovanjem v projektih, vezanih na priznavanje neformalnega znanja

Tabela 36.1: Dijaki

Pripravljen pripomoček za vrednotenje in priznavanje neformalno pridobljenega znanja	Sodelovanje v projektih, vezanih na priznavanje neformalnega znanja		
	Da	Ne	Skupaj
	f	f	f
Da, pripomoček smo pripravili	2	0	2
Ne, pripomočka nismo pripravili	4	7	11
Skupaj	6	7	13

Tabela 36.2: Odrasli

Pripravljen pripomoček za vrednotenje in priznavanje neformalno pridobljenega znanja	Sodelovanje v projektih, vezanih na priznavanje neformalnega znanja					
	Da		Ne		Skupaj	
	f	f %	f	f %	f	f %
Da, pripomoček smo pripravili	6	42,9	6	27,3	12	33,3
Ne, pripomočka nismo pripravili	8	57,1	16	72,7	24	66,7
Skupaj	14	100,0	22	100,0	36	100,0

Tabela 36.3: Študenti

Pripravljen pripomoček za vrednotenje in priznavanje neformalno pridobljenega znanja	Sodelovanje v projektih, vezanih na priznavanje neformalnega znanja					
	Da		Ne		Skupaj	
	f	f %	f	f %	f	f %
Da, pripomoček smo pripravili	6	50,0	6	46,2	12	48,0
Ne, pripomočka nismo pripravili	6	50,0	7	53,8	13	52,0
Skupaj	12	100,0	13	100,0	25	100,0

V projekte, znotraj katerih se izvajajo aktivnosti, povezane s priznavanjem predhodno pridobljenega znanja, je vključenih šest srednjih šol, ki izvajajo redno izobraževanje. Pripomoček za vrednotenje in priznavanje neformalno pridobljenega znanja imata pripravljene dve izmed njih, ostale štiri pa so navedle, da takšnega pripomočka nimajo. Med v projekte vključenimi organizacijami, ki izvajajo izobraževanje odraslih jih ima pripomoček pripravljen manj kot polovica vprašanih (6 od 14) in točno polovica (6 od 12) tistih, ki izobražujejo študente višjih šol.

Poglejmo še, kako je s pripravo pripomočka za vrednotenje in priznavanje neformalnega znanja v izobraževalnih organizacijah, ki niso vključene v nobenega izmed projektov, po katerih smo spraševali. Iz odgovorov je razvidno, da srednje šole, ki ne sodelujejo v projektih, tudi nimajo oblikovanega pripomočka za vrednotenje in priznavanje neformalno pridobljenega znanja. Ima pa tak pripomoček oblikovanih nekaj manj od tretjine (6 od 22) izvajalcev izobraževanja odraslih, ki v projekte tudi niso vključeni. Prav tako imajo oblikovan pripomoček za vrednotenje in priznavanje neformalno pridobljenega znanja v slabi polovici (6 od 13) višjih šol, ki v projekte niso vključene.

Na podlagi predstavljenih rezultatov lahko ugotovimo, da ni zaznati bistvenih razlik glede priprave pripomočka med izobraževalnimi organizacijami, ki sodelujejo v projektih, in tistimi, ki ne. Predvsem pri izobraževanju dijakov je vzorec zelo majhen, tako da je težko govoriti o pomembnih razlikah. Nekoliko odstopajo le izobraževalci odraslih, pri katerih imajo tisti, vključeni v projekte, v večji meri pripravljen pripomoček kot tisti, ki niso. V višješolskem izobraževanju je razlika minimalna.

Zaključimo lahko, da sodelovanje v projektih, vezanih na priznavanje neformalnega znanja, nima večjega vpliva na oblikovanje pripomočka za vrednotenje in priznavanje neformalno

pridobljenega znanja, čeprav smo pričakovali drugače. Ena od možnih razlag je dejstvo, da se tudi projektne skupine še ukvarjajo z iskanjem ustreznih rešitev na tem področju, saj so bili projekti v času anketiranja v svoji prvi polovici delovanja.

Čeprav v vzorčni skupini prevladuje delež organizacij (ne glede na obliko izobraževanja), ki si za namen priznavanja niso pripravile posebnega podpornega dokumenta, nas je zanimalo, na kaj so se v organizacijah, ki so ga oblikovale, opirali: na poklicni standard, kataloge znanja oziroma izvedbeni kurikulum. Predpostavljali smo, da med različnimi oblikami izobraževanja obstajajo razlike glede izbire podlag za pripravo pripomočka za vrednotenje in priznavanje neformalnega znanja.

Tabela 37: Podlage za pripravo pripomočka za priznavanje in vrednotenje neformalno pridobljenega znanja glede obliko izobraževanja

Podlaga za pripravo pripomočka		Oblike izobraževanja							
		Dijaki		Odrasli		Študenti VŠ		Skupaj	
		f	f	f%	f	f%	f	f%	
Poklicni standard	Da	0	10	62,5	6	46,2	16	69,0	
	Ne	2	6	37,5	7	53,8	9	31,0	
Katalogi znanja	Da	1	14	87,5	12	92,3	16	51,6	
	Ne	1	2	12,5	1	7,7	15	48,4	
Izvedbeni kurikulum šole	Da	1	7	43,8	/	/	8	44,4	
	Ne	1	9	56,3	/	/	10	55,6	

Iz predhodnih podatkov (Tabela 36.1) je razvidno, da so le v dveh izobraževalnih organizacijah za izobraževanje dijakov, ki sta že izvedli postopek priznavanja neformalnega znanja, oblikovali pripomoček. Na vprašanje o podlagah za njegovo pripravo je le ena odgovorila, da so se oprli na **katalog znanja**. V izobraževanju odraslih in študentov višjih šol pa so se večinoma opirali prav na kataloge znanja, in sicer v 87,5 % oziroma 92,3 %.

Poklicnega standarda kot podlage za pripravo pripomočka v srednjih šolah niso navedli, v organizacijah za izobraževanje odraslih so ga uporabili v dveh tretjinah primerov (62,5 %), na višjih šolah pa v nekaj manj kot polovici (46,2 %) primerov.

Izvedbeni kurikulum je služil kot osnova za pripravo pripomočka eni izobraževalni organizaciji, ki izobražuje dijake, in nekaj manj kot polovici (43,8 %) tistih, ki izobražujejo odrasle. V višješolskem izobraževanju so v enem primeru označili odgovor drugo, ki smo jim ga ponudili namesto izvedbenega kurikula. Napisali so, da so se oprli na določeno vsebino izobraževalnega programa (prosto izbirni predmet).

UGOTOVITVE SKLOPA: Pripomoček za priznavanje neformalnega znanja

Pripomoček za vrednotenje in priznavanje neformalno pridobljenega znanja so pripravljali v vseh treh oblikah izobraževanja, v največjem deležu (skoraj polovica) v izobraževanju študentov višjih šol. Menimo, da si izobraževalne organizacije pripomoček pripravijo, ker pričakujejo, da se bo s širjenjem informacij o možnostih priznavanja pojavilo več zahtev po priznavanju neformalno pridobljenega znanja. Predhodno pripravljena osnova pa jim bo omogočila, da bodo postopke priznavanja izpeljali korektno in uspešno. Na to napeljuje tudi ugotovitev, da sodelovanje v projektih, vezanih na priznavanje neformalnega znanja, ni pomemben dejavnik, ki bi vplival na večjo pogostost priprave pripomočka za priznavanje.

Pri pripravi pripomočka so se v organizacijah za izobraževanje odraslih in študentov višjih šol največkrat opirali na kataloge znanja, sledil jim je poklicni standard. Od dveh srednjih šol, ki sta pripomoček pripravili, se je ena oprla na katalog znanja, druga na izvedbeni kurikulum šole. Namesto slednjega je bila višjim šolam ponujena možnost odgovora »drugo«, pri kateri so najpogosteje napisali, da so se oprli na določeno vsebino izobraževalnega programa.

3.2.3. Dokazila v postopku priznavanja neformalnega znanja

Pravilnik o ocenjevanju znanja v poklicnem in strokovnem izobraževanju določa, s katerimi dokazili lahko kandidati izkazujejo neformalno pridobljeno znanje. V njegovem 37. členu je navedeno, da so to: dokazila o usposabljanju oziroma izpopolnjevanju, certifikati, izdani v skladu s predpisi, ki urejajo priznavanje poklicnih kvalifikacij, dokazila o pridobljenem znanju in opravljenih obveznostih po delih izobraževalnega programa, potrdila delodajalcev o usposabljanju z delom in druga potrebna dokazila.

Izobraževalne organizacije smo povprašali, s katerimi dokazili dijaki, odrasli oz. študenti višjih šol izkazujejo neformalno pridobljeno znanje. Ponudili smo jim nabor možnosti, ki smo jih zaradi preglednosti razvrstili v tri sklope:

- V prvi sklop smo umestili dokazila, ki so si jih udeleženci pridobili na podlagi delovnih izkušenj in usposabljanj.
- V drugi sklop smo umestili dokazila, ki so si jih udeleženci pridobiti z udeleževanjem v različnih družbenih dejavnostih.

- V tretji sklop pa smo umestili dokazila, ki so si jih udeleženci pridobili na organiziranih tečajih za pridobitev ali izpopolnitev najrazličnejših znanj in spretnosti.

V okviru vsakega sklopa smo pustili možnost odprtega odgovora za vnašanje specifičnih oz. individualnih odgovorov. Predpostavljali smo, da bodo pri dijakih najpogosteje pojavila potrdila o opravljenih tečajih, pri odraslih pa potrdila o delovnih izkušnjah.

Vprašani so lahko obkrožili več odgovorov.

Tabela 38: Dokazila, s katerimi kandidati izkazujejo predhodno neformalno pridobljeno znanje

Tabela 38.1: Dijaki (N = 12)

Dokazila, pridobljena na podlagi delovnih izkušenj in usposabljanj	f
Potrdila delodajalca o delovnih izkušnjah	9
Potrdila o usposabljanju za pridobitev dodatnih kompetenc	8
Potrdila o opravljenem prostovoljnem delu	3
Referenčno pismo	4
Izdelki	4
Drugo	2

Dijaki (N = 7)

Dokazila o udeleževanju v različnih segmentnih družbenega življenja	f
Potrdila športnih društev in ostalih društev ter institucij, lokalnih skupnosti	5
Potrdila o udeležbi na različnih taborih	4
Potrdila o sodelovanju z vladnimi in nevladnimi organizacijami	4
Potrdila o sodelovanju v različnih krožkih	1
Vozniško dovoljenje	3
Drugo	0

Dijaki (N = 8)

Dokazila o udeležbi na tečajih	f
Potrdila o znanju tujih jezikov	7
Potrdila o usposobljenosti za uporabo računalniških orodij	8
Drugo	0

Zanimivo je, da je smo od **srednjih šol** najpogosteje prejeli odgovor, da so dijaki dokazovali predhodno pridobljeno znanje s potrdili delodajalcev o delovnih izkušnjah, saj naj rednih in obsežnih delovnih izkušenj zaradi svoje starosti še ne bi imeli. Tovrstno potrdilo so navedli v vseh devetih srednjih šolah, ki so postopek priznavanja že izvajale. Sledi mu potrdilo o usposabljanjih za pridobitev dodatnih kompetenc, ki so ga vprašani navajali v 8 primerih. Naša predpostavka, da se bodo pri dijakih najpogosteje pojavila potrdila o opravljenih tečajih, se torej ni potrdila.

Tabela 38.2: Odrasli (N = 37)

Dokazila, pridobljena na podlagi delovnih izkušenj in usposabljanj	f	f %
Potrdila delodajalca o delovnih izkušnjah	28	75,7
Potrdila o usposabljanju za pridobitev dodatnih kompetenc	27	73,0
Potrdila o opravljenem prostovoljnem delu	6	16,2
Referenčno pismo	10	27,0
Izdelki	7	18,9
Drugo	2	5,4

Odrasli (N = 18)

Dokazila o udeleževanju v različnih segmentnih družbenega življenja	f	f %
Potrdila športnih društev in ostalih društev ter institucij, lokalnih skupnosti	7	38,9
Potrdila o udeležbi na različnih taborih	4	22,2
Potrdila o sodelovanju z vladnimi in nevladnimi organizacijami	11	61,1
Potrdila o sodelovanju v različnih krožkih	3	16,7
Vozniško dovoljenje	8	44,4
Drugo	1	5,6

Odrasli (N = 26)

Dokazila o udeležbi na tečajih	f	f %
Potrdila o znanju tujih jezikov	21	80,8
Potrdila o usposobljenosti za uporabo računalniških orodij	22	84,6
Drugo	2	7,4

Skladno s pričakovanji so odrasli udeleženci izobraževanja najpogosteje svoje predhodno pridobljeno znanje dokazovali z dokazili, pridobljenimi na podlagi delovnih izkušenj in usposabljanj, in sicer: v dobrih treh četrtinah primerov (28 odgovorov) s potrdili o delovnih izkušnjah in v slabih treh četrtinah (27) s potrdili o usposabljanjih za pridobitev dodatnih kompetenc. V vidno manjšem deležu, le pri dobri četrtini vprašanih (10), so dokazovali znanje z dokazili v obliki referenčnih pisem, še redkeje pa z izdelki (7) ter potrdili o opravljenem prostovoljnem delu (6).

Tabela 38.3: Študenti (N = 20)

Dokazila, pridobljena na podlagi delovnih izkušenj in usposabljanj	f
Potrdila delodajalca o delovnih izkušnjah	18
Potrdila o usposabljanju za pridobitev dodatnih kompetenc	9
Potrdila o opravljenem prostovoljnem delu	2
Referenčno pismo	4
Izdelki	4
Drugo	3

Študenti (N =5)

Dokazila o udeleževanju v različnih segmentnih družbenega življenja	f
Potrdila športnih društev in ostalih društev ter institucij, lokalnih skupnosti	2
Potrdila o udeležbi na različnih taborih	0
Potrdila o sodelovanju z vladnimi in nevladnimi organizacijami	0
Potrdila o sodelovanju v različnih krožkih	0
Vozniško dovoljenje	3
Drugo	1

Študenti (N =13)

Dokazila o udeležbi na tečajih	f
Potrdila o znanju tujih jezikov	10
Potrdila o usposobljenosti za uporabo računalniških orodij	11
Drugo	3

Tudi iz odgovorov višjih strokovnih šol je razvidno, da študenti najpogosteje predložijo potrdila delodajalcev o delovnih izkušnjah. Navedle so jih skoraj vse vprašane višje strokovne šole (18). Zasediti je tudi 9 primerov priznavanja neformalno pridobljenega znanja na podlagi potrdila o usposabljanjih za pridobitev dodatnih kompetenc. Ostalih odgovorov je bilo bistveno manj.

Glede na pogostost odgovorov sledi dokazovanje predhodno pridobljenega znanja z dokazili o udeležbi na tečajih. Odrasli so v podobnem deležu dokazovali znanja s potrdili o znanju tujih jezikov (21) in s potrdili o usposobljenosti za uporabo računalniških orodij (22). Pri dijakih so bila v 8 primerih uporabljena potrdila o usposobljenosti za uporabo računalniških orodij in v 7 primerih s potrdili o znanju tujih jezikov.

Uporaba dokazil o udeležbi na tečajih je tudi v višjih strokovnih šolah na drugem mestu po pogostosti. Izmed predloženih dokazil so bila kar v treh četrтинah (10) primerov potrdila o znanju tujih jezikov, enako tudi potrdila o usposobljenosti za uporabo računalniških orodij (11).

Manj pogosto se pojavlja dokazovanje predhodno pridobljenega znanja z dokazili o udeleževanju v različnih segmentih družbenega življenja. Pri odraslih lahko izpostavimo predložitev potrdil o sodelovanju z vladnimi in nevladnimi organizacijami (11). V nekaj več kot polovici srednjih šol (5), v katerih so postopke priznavanja neformalno pridobljenega znanja že izvajali, so dijaki neformalno pridobljeno znanje dokazovali tudi s potrdili športnih in ostalih društev ter institucij oz. lokalnih skupnosti.

Nekaj organizacij je poleg vnaprej ponujenih kategorij dokazil označilo odgovor »drugo«, pri katerem so srednje šole najpogosteje navajale odgovor spričevala. Predpostavljamo, da se odgovor nanaša na spričevala kot javno veljavne listine, ki se pridobijo v formalnem izobraževanju in torej veljajo za področje priznavanja formalnega znanja, po čemer pa v našem vprašalniku nismo poizvedovali.

Organizacije za izobraževanje odraslih so v kategorijah »drugo« navajale sledeče odgovore:

- priznanja,
- članske izkaznice,
- potrdilo zbornice za osebno varovanje o opravljeni nacionalni poklicni kvalifikaciji,
- dokazilo o delovanju v društvu.

Med višjimi strokovnimi šolami so pod odgovor »drugo« navajali:

- priznavanje tujega jezika posamezniku, ki se je šolal v tujini,
- izjava delodajalca o izkušnjah na delovnem mestu in vsebinah delovnih nalog,

- izpiti iz registra dejavnosti,
- potrdilo o statusu kmeta,
- potrdilo o opravljenem tečaju na področju gasilstva.

Potrebno pa je omeniti, da je ena izmed višjih šol pri podanih odgovorih iz kategorije dokazil o udeleževanju v različnih segmentnih družbenega življenja pripisala, da nobenega izmed navedenih potrdil pri priznavanju ne upoštevajo.

Če povzamemo zgornje podatke vidimo, da se v vseh treh oblikah izobraževanja v postopkih priznavanja predhodno neformalno pridobljenega znanja najpogosteje uveljavljajo potrdila o delovnih izkušnjah in približno enako pogosto potrdila o usposabljanjih za pridobitev dodatnih kompetenc. Prav tako relativno pogosto uporabljajo tudi dokazila o znanjih, pridobljenih z udeležbo na posameznih tečajih, predvsem s področja tujih jezikov in računalništva.

Poleg priznavanja na podlagi dokazil, o katerih smo pravkar govorili, obstajajo tudi drugi načini, ki jih je možno uporabiti v postopku priznavanja neformalnega znanja. Zanimalo nas je, glede na to da se tovrstna praksa šele razvija, katerih načinov se izobraževalne organizacije dejansko poslužujejo. Predpostavljali smo, da je najpogostejši način priznavanja neformalnega znanja vrednotenje dokazil.

Vprašani so se lahko odločili za več načinov.

Tabela 39: Način priznavanja predhodno neformalno pridobljenega znanja

Tabela 39.1: Dijaki (N = 11)

Način priznavanja neformalno pridobljenega znanja	f
Na podlagi vrednotenja dokazil	7
Z vodenim intervjujem	1
S praktičnim preizkusom pred komisijo na delovnem mestu	1
S praktičnim preizkusom pred komisijo v šolski delavnici	3
S kombinacijo vrednotenja dokazil in preverjanja	8
Z izpitom	1
Drugo	0

Tabela 39.2: Odrasli (N = 38)

Način priznavanja neformalno pridobljenega znanja	f	f %
Na podlagi vrednotenja dokazil	31	81,6
Z vodenim intervjujem	18	47,4
S praktičnim preizkusom pred komisijo na delovnem mestu	1	2,6
S praktičnim preizkusom pred komisijo v šolski delavnici	2	5,3
S kombinacijo vrednotenja dokazil in preverjanja	15	39,5
Z izpitom	4	10,5
Drugo	1	2,6

Tabela 39.3: Študenti višjih šol (N = 24)

Način priznavanja neformalno pridobljenega znanja	f	f %
Na podlagi vrednotenja dokazil	21	87,5
Z vodenim intervjujem	6	25
S praktičnim preizkusom pred komisijo na delovnem mestu	0	0,0
S praktičnim preizkusom pred komisijo v šolski delavnici	0	0,0
S kombinacijo vrednotenja dokazil in preverjanja	10	41,7
Z izpitom	4	16,7
Drugo	1	4,2

Iz podatkov v tabelah je razvidno, da je največkrat uporabljen način priznavanja predhodno pridobljenega znanja v srednjih šolah kombinacija vrednotenja dokumentov in preverjanja (8 odgovorov od 11) %). V izobraževanju odraslih in študentov višjih šol so izobraževalne organizacije največkrat uporabile način vrednotenja dokazil, in sicer v 81,6 % oziroma 87,5 %.

Vrednotenje dokazil je pri dijakih drugi najpogostejši uporabljeni način (7 odgovorov od 11). Pri priznavanju odraslim je glede na odgovore drugi najpogosteje uporabljeni način **izvedba vodenega intervjuja** (47,4 %). Med študenti pa se na drugem mestu pojavlja kombinacija vrednotenja dokumentov in preverjanja.

Tretji največkrat navedeni način priznavanja na srednjih šolah je **praktični preizkus pred komisijo v šolski delavnici** (v treh primerih). V organizacijah za izobraževanje odraslih pa se na

to mesto uvršča način priznavanja s kombinacijo vrednotenja dokumentov in preverjanja (39,5 %). Med študenti se kot tretji največkrat navedeni način priznavanja navaja vodeni intervju (25 %).

Uporaba **izpita** kot metode za priznavanje predhodno pridobljenega znanja je bila pri študentih navedena v 16,7 %, v izobraževanju odraslih v dobrih 10 %, v srednjih šolah se je tak odgovor pojavil le enkrat. Izvajanje izpitov, s katerimi dijaki, odrasli ali študenti dokazujejo znanje, ki so ga pridobili v neformalnih okoljih, je po naših podatkih torej relativno redko, kar lahko kaže na premik v šolskem prostoru od preverjanja znanja s testi k uporabi drugih metod.

Praktični preizkus pred komisijo na delovnem mestu in praktični preizkus pred komisijo v šolski delavnici se je za priznavanje znanja dijakom in odraslim prav tako pojavljal bodisi v enem ali dveh primerih, pri študentih višjih šol tovrstnega načina še niso uporabili.

Tudi tukaj so imele izobraževalne organizacije možnost odgovora »**drugo**«. V enem primeru so študentu neformalno znanje priznali na podlagi izdelane seminarske naloge, v enem primeru odraslega udeleženca izobraževanja pa so znanje priznavali na podlagi obiska delovne organizacije, v kateri je bil zaposlen, ter ogleda dela, ki ga je opravljal.

UGOTOVITVE SKLOPA: Dokazila v postopku priznavanja neformalnega znanja

V vseh treh oblikah izobraževanja prevladuje dokazovanje znanja z dokazili, ki smo jih umestili v prvi sklop, torej pridobljenimi na podlagi delovnih izkušenj in usposabljanj, na drugem mestu so dokazila, pridobljena na organiziranih tečajih za pridobitev ali izpopolnitev najrazličnejših znanj in spretnosti (tretji sklop dokazil).

Ker gre pri uveljavljanju sistema priznavanja tudi za udejanjanje drugačnega odnosa do znanja in zmožnosti, kar pa ne more biti realizirano na kratek rok, nas to ne preseneča. Dobljeni podatki nakazujejo, da se le počasi uveljavlja vrednotenje znanja, pridobljenega izven formalnega izobraževanja ali prostora dela, ki ni izkazano z javno listino.

S takim pojmovanjem je verjetno povezana tudi ugotovitev, da je največkrat uporabljen način priznavanja predhodno pridobljenega znanja vrednotenje dokazil. V srednjih šolah tudi v kombinaciji s preverjanjem znanja. Ugotavljamo, da šole pri priznavanju neformalnega znanja še ne izkoriščajo vseh možnosti oziroma načinov, s katerimi lahko ovrednotijo znanje kandidata. V veliki meri to še vedno temelji na že omenjenih ustaljenih načinih, kot sta vrednotenje dokazil in preverjanje znanja.

Uveljavljanje predhodno neformalno pridobljenega znanja je tesno povezano s pridobitvijo in predložitvijo ustreznih dokazil. V prihodnje bo treba nameniti večjo pozornost tudi razvijanju zavesti posameznikov o potrebi po sistematičnem zbiranju in shranjevanju dokazil. V ta namen so bili v okviru projekta Centra RS za poklicno izobraževanje in posameznih drugih projektov že oblikovani nekateri opomniki in modeli za zbiranje podatkov.

3.2.4. Sodelovanje delodajalcev v postopku priznavanja neformalnega znanja

Zakonodaja omogoča vključevanje delodajalcev v proces izobraževanja. Povezovanje izobraževanja in dela ter krepitev socialnega partnerstva sta ključna tudi v procesu priznavanja neformalnega znanja. Delodajalci lahko imajo s svojimi izkušnjami in poznavanjem delovnih področij, poklicnih standardov, kompetenc in spretnosti, ki so dejansko ustrezni za določena področja dela, pomembno vlogo. Vendar tako kot celotna praksa priznavanja tudi povezovanje z delodajalci še ni utečeno.

Želeli smo izvedeti, v kolikšni meri in kako se delodajalci vključujejo v postopke priznavanja neformalno pridobljenega znanja pri različnih oblikah izobraževanja.

Predpostavljali smo, da v izobraževalnih organizacijah večinoma še niso razmišljali o možnosti vključevanja delodajalcev v proces priznavanja neformalnega znanja.

Tabela 40: Sodelovanje delodajalcev v postopkih priznavanja predhodno neformalno pridobljenega znanja glede na obliko izobraževanja

Sodelovanje delodajalcev v postopkih priznavanja neformalnega znanja	Oblika izobraževanja							
	Dijaki		Odrasli		Študenti VŠ		Skupaj	
	f	f %	f	f %	f	f %	f	f %
Da	4	36,4	7	18,4	8	32,0	19	25,7
Ne	7	63,6	31	81,6	17	68,0	55	74,3
Skupaj	11	100,0	38	100,0	25	100,0	74	100,0

Rezultati nam kažejo, da delodajalci niso sodelovali v postopkih priznavanja v skoraj dveh tretjinah (63,6 %) primerov priznavanja neformalno pridobljenega znanja dijakom in v več kot dveh tretjinah primerov priznavanja študentom višjih šol (68 %). V izobraževanju odraslih je ta odstotek še višji (81 %).

Če primerjamo podatke za posamezno obliko izobraževanja med seboj, vidimo, da je pri vseh dokaj visok delež tistih, ki v procese priznavanja predhodno neformalno pridobljenega znanja delodajalcev niso vključevali, čeprav smo predhodno ugotovili, da so najpogostejša dokazila v postopkih priznavanja, ki jih predložijo udeleženci izobraževanja, potrdila delodajalcev o delovnih izkušnjah. Od vprašanih nismo zahtevali pojasnila o vzrokih za to, zato ne moremo sklepati o razlogih. Morebiti gre le za odraz do sedaj nerazvite prakse neposrednega sodelovanja, ki bi jo bilo potrebno vzpodbuditi. Upoštevanje potrdil delodajalcev v postopkih nakazuje na siceršnje medsebojno zaupanje.

Zanimivo pa je, da je najmanj sodelovanja delodajalcev v procesih priznavanja v izobraževanju odraslih, kjer bi sicer pričakovali, da se še intenzivneje povezujejo s podjetji in ostalimi delovnimi organizacijami. Razloga bi utegnili biti vsaj dva: kadrovska podhranjenost v izobraževanju odraslih in višji stroški postopka v primeru vključevanja delodajalcev v komisijo za priznavanje neformalnega znanja. Vprašanje plačila zunanjih strokovnjakov – delodajalcev – za sodelovanje v komisiji je verjetno tudi sicer utemeljeno, saj smo v nadaljevanju ugotovili, da pri približno dveh tretjinah izobraževalnih organizacij člani komisije opravljajo delo v okviru rednih delovnih nalog. Z dodatnim plačilom pa je delo članov komisije le v tretjini primerov ovrednoteno pri izvajalcih izobraževanja študentov višjih šol, sicer pa je taka praksa še mnogo bolj redka.

Predpostavko, da v izobraževalnih organizacijah večinoma še niso razmišljali o možnosti vključevanja delodajalcev v proces priznavanja neformalnega znanja, lahko na osnovi pridobljenih rezultatov torej potrdimo.

Obstaja več možnosti, kako bi lahko delodajalci sodelovali in pomagali strokovno podpreti postopek priznavanja neformalno pridobljenega znanja. Zanimalo nas je, na kakšen način sodelovanje največkrat pojavlja. Tiste, ki so z delodajalci že sodelovali, smo vprašali, kakšna je bila njihova vloga v postopkih priznavanja neformalno pridobljenega znanja. Vprašani so lahko izbrali med več ponujenimi odgovori.

Tabela 41: Vloga delodajalcev v postopkih priznavanja predhodno neformalno pridobljenega znanja

Tabela 41.1: Dijaki

Vloga delodajalcev v postopkih priznavanja neformalno pridobljenega znanja	f
Delodajalec je bil vključen v izvedbo praktičnega preizkusa na delovnem mestu	1
Delodajalec je bil član komisije	0

Vloga delodajalcev v postopkih priznavanja neformalno pridobljenega znanja	f
Delodajalec je dijaku pomagal pri samovrednotenju njegovih delovnih izkušenj	2
Delodajalec je pripravil dokazila o neformalno pridobljenem znanju dijaka	3
Drugo	0

Tabela 41.2: Odrasli

Vloga delodajalcev v postopkih priznavanja neformalno pridobljenega znanja	f
Delodajalec je bil vključen v izvedbo praktičnega preizkusa na delovnem mestu	0
Delodajalec je bil član komisije	2
Delodajalec je pomagal udeležencu izobraževanja pri samovrednotenju njegovih delovnih izkušenj	3
Delodajalec je pripravil dokazila o neformalno pridobljenem znanju udeleženca izobraževanja	5
Drugo	0

Tabela 41.3: Študenti

Vloga delodajalcev v postopkih priznavanja neformalno pridobljenega znanja	f
Delodajalec je bil vključen v izvedbo praktičnega preizkusa na delovnem mestu	1
Delodajalec je bil član komisije	1
Delodajalec je pomagal študentu pri samovrednotenju njegovih delovnih izkušenj	2
Delodajalec je pripravil dokazila o neformalno pridobljenem znanju študenta	8
Drugo	2

Iz odgovorov je razvidno, da so se delodajalci največkrat vključevali v postopke priznavanja s **pripravo dokazil** o neformalno pridobljenem znanju, kar se sklada z našimi ugotovitvami iz predhodno zastavljenih vprašanj. Tako vlogo so navajali v vseh treh oblikah izobraževanja; tako pri dijakih (3), študentih (8) in odraslih (5).

Vlogo delodajalcev v obliki **pomoči udeležencem v postopku samovrednotenja** predhodno pridobljenega znanja so navajale srednje šole in organizacije za izobraževanje odraslih v približno enakem obsegu (2 pri dijakih in 3 pri odraslih), višje šole pa v manjšem obsegu (2).

Da je bil delodajalec vključen v **izvedbo praktičnega preizkusa na delovnem mestu**, so enkrat navedli vprašani v srednjih šolah in enkrat na višjih strokovnih šolah. V izobraževanju odraslih takega primera niso navedli.

Primeri, da bi bil delodajalec **član komisije** za priznavanje pri dijakih ni bilo, sta ga pa navedli 2 organizaciji, ki izobražujeta odrasle in ena višja šola.

Poleg ponujenih odgovorov pa so vprašani na višjih strokovnih šolah navajali tudi druge oblike sodelovanja delodajalcev v postopkih priznavanja. Napisali so, na primer, da je delodajalec posredoval informacije o delovnih izkušnjah študenta.

Sklenemo lahko, da se je tudi tam, kjer so delodajalci sodelovali v postopkih priznavanja neformalno pridobljenega znanja sodelovanje pretežno omejilo na pripravo dokazil o neformalno pridobljenem znanju.

UGOTOVITVE SKLOPA: Sodelovanje delodajalcev v postopku priznavanja neformalnega znanja

V izobraževalnih organizacijah, ki izvajajo različne oblike izobraževanja, delodajalcev večinoma še niso neposredno vključevali v postopke priznavanja predhodno neformalno pridobljenega znanja. Pri priznavanju dijakom in študentom takšnega sodelovanja ni bilo v približno dveh tretjinah primerov, delež je še večji v izobraževanju odraslih.

S tem se je potrdila naša izhodiščna predpostavka, da praksa sodelovanja z delodajalci v tem segmentu še ni uveljavljena, izstopa pa, da v najmanjšem deležu vključujejo delodajalce v izobraževanju odraslih. Ta podatek je zanimiv tudi z vidika ugotovitve, da so najpogostejša dokazila, ki jih predložijo kandidati pri uveljavljanju neformalnega znanja, prav potrdila delodajalcev o pridobljenih delovnih izkušnjah. Razlogov za tako stanje v raziskavi nismo iskali. Morebiti gre le za odraz še nerazvite prakse neposrednega sodelovanja. Lahko pa bi bilo vzroke iskali v sistemu financiranja, saj sodelovanje v postopkih priznavanja vsaj z vidika zunanjih strokovnjakov zahteva dodatna sredstva.

Že navedenim ugotovitvam logično sledi dejstvo, da so izobraževalne organizacije, ki so v procese priznavanja delodajalce že vključevale, v največjem deležu poročale o tem, da so sodelovali predvsem pri pripravi dokazil o neformalno pridobljenem znanju. Omembe vredno je tudi, da se v vseh treh oblikah izobraževanja pojavljajo primeri, ko so delodajalci sodelovali tako, da so kandidatom pomagali pri samovrednotenju predhodno pridobljenega znanja.

3.2.5. Vpliv priznavanja neformalnega znanja na proces izobraževanja

Pravilnik o ocenjevanju znanja v poklicnem in srednjem strokovnem izobraževanju v tretjem in četrtem odstavku 39. člena, ki opredeljuje postopek govori tudi o preizkusu znanja. Vendar ni natančno opredeljeno, kako ovrednotiti priznано neformalno pridobljeno znanje v smislu pridobitve ocene. Predvidevamo, da izobraževalne organizacije to vprašanje rešujejo v okviru šolskih pravil. V času izvajanja ankete tudi višje šole še niso imele jasno opredeljenega področja ocenjevanja neformalnega znanja. Od marca 2010, ko področje ureja Pravilnik o priznavanju predhodno pridobljenega znanja v višjem strokovnem izobraževanju, je situacija drugačna. Ocenjevanje neformalno pridobljenega znanja je opredeljeno v 7. členu, ki določa, da ga oceni študijska komisija. Opredeljeno je tudi, kako ga oceni.

Zanimalo nas je, v kolikšnem obsegu se v praksi pojavlja zahteva kandidatov po vrednotenju priznanega neformalnega znanja z oceno. Na zastavljeno vprašanje nas je navedlo tudi dejstvo, da predvsem dijakom ocene (tretjega in četrtega letnika) pomembno vplivajo na število doseženih točk in razvrščanje v nadaljnje izobraževanje. Podatke smo zbrali in primerjali glede na obliko izobraževanja.

Tabela 42: Zahteva po vrednotenju priznanega neformalno pridobljenega znanja z oceno

Tabela 42.1: Dijaki

Zahteva po vrednotenju priznanega neformalno pridobljenega znanja z oceno	f	f%
Da	6	50,0
Ne	6	50,0
Skupaj	12	100,0

Tabela 42.2: Odrasli

Zahteva po vrednotenju priznanega neformalno pridobljenega znanja z oceno	f	f%
Da	9	23,1
Ne	30	76,9
Skupaj	39	100,0

Tabela 42.3: Študenti

Zahteva po vrednotenju priznanega neformalno pridobljenega znanja z oceno	f	f %
Da	7	29,2
Ne	17	70,8
Skupaj	24	100,0

Iz tabel je razvidno, da so v vseh treh oblikah izobraževanja že imeli primere, ko so dijaki, odrasli in študentje želeli imeti priznано neformalno znanje tudi ocenjeno.

Delež pozitivnih odgovorov je glede na število vprašanih največji v okviru rednega izobraževanja, kjer v polovici odgovorov navajajo, da so dijaki priznано znanje želeli imeti ovrednoteno tudi z oceno (6 od 12). V izobraževanju odraslih je 9 od 39 organizacij navedlo, da so že imeli primere, ko so kandidati želeli oceno za priznано neformalno pridobljeno znanje, pri višjih strokovnih šolah pa 7 od 24. Razlika med odraslimi in študenti ter dijaki je opazna. Pri slednjih jih je polovica zahtevala oceno (čeprav je ob tem treba upoštevati dejstvo, da je bilo število izvedenih postopkov v primerjavi s prvima dvema skupinama bistveno nižje). Eno od možnih pojasnil je vsekakor to, da lahko ocena pomembno vpliva na izračun skupnega uspeha ter zaključek šolanja. Boljši skupni uspeh je pomemben tudi za nadaljnje izobraževanje. Pri odraslih pa je sistem izobraževanja le nekoliko drugačen, pa tudi prioritete so drugače razporejene, zato sama ocena nima več tako odločujočega pomena.

Dijaki in odrasli, ki jim je bilo v srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju priznано predhodno pridobljeno znanje, so oproščeni opravljanja obveznosti iz ustreznega dela izobraževalnega programa (39. člen Pravilnika). Dejstvo je, da lahko na eni strani priznavanje določenih vsebin programa posameznemu udeležencu pomembno vpliva na potek in trajanje njegovega izobraževanja, sočasno pa z organizacijskega vidika tudi na izvedbo konkretnega izobraževalnega programa.

V povezavi s tem nas je zanimalo, kako se v praksi kaže raba tega člena Pravilnika, predvsem v okviru izobraževanja mladine. Organizacije, ki izobražujejo dijake, smo vprašali, kako primeri priznavanja neformalnega znanja vplivajo na organizacijo in izvedbo pouka.

Vprašani so lahko izbrali več odgovorov.

Tabela 43: Organizacija pouka oziroma študija v primerih priznavanja neformalnega znanja**Tabela 43.1:** Dijaki (N = 10)

Organizacija pouka za dijaka, ki so mu priznali neformalno znanje	f
Dijak je oproščen prisotnosti od pouka vsebin, ki so mu bile delno ali v celoti priznane v okviru določene programske enote	8
Dijak obiskuje drugo/e programsko/e enoto/e po lastni izbiri	0
Dijak obiskuje drugo/e programsko/e enoto/e, ki mu jih ponudi šola	2
Drugo	1

V največ primerih smo dobili pričakovan odgovor, da so dijaki pri priznanih vsebinah oproščeni prisotnosti pri pouku. Kar pa navaja na vprašanje, ali in kako je v tem času poskrbljeno za njih, saj so le v dveh primerih zapisali, da dijak obiskuje drugo programsko enoto, ki mu jo je ponudila šola. V nobenem primeru pa niso dijaku ponudili možnosti, da obiskujejo drugo programsko enoto po lastni izbiri.

Razmisliti velja o pripravi nabora izkušenj oz. primerov dobre prakse, kako poskrbeti za dijake, ki so jim bile priznane določene vsebine programa. Verjetno je z različnih strokovnih vidikov prepuščanje, pa čeprav relativno majhnega segmenta populacije, lastni (ne)iznajdljivosti, nesprejemljivo.

V izobraževanju odraslih potekajo izobraževalne aktivnosti nekoliko drugače kot v rednem izobraževanju. Navodila o prilagajanju izrednega poklicnega in strokovnega izobraževanja (2008) v 1. členu določajo, da izobraževalne organizacije prilagodijo organizacijo, časovno razporeditev izobraževanja in vodenje dokumentacije v skladu z Zakonom o poklicnem in strokovnem izobraževanju.

Zato smo vprašanje za odrasle nekoliko preoblikovali. Predpostavili smo, da odraslim udeležencem izobraževanja v večini primerov ni potrebno opravljati nobenih obveznosti, ki bi bile povezane s priznanimi vsebinami programa.

Tabela 43.2: Odrasli

Vpliv priznanja neformalno pridobljenega znanja na nadaljnji izobraževalni proces udeleženca izobraževanja	f	f%
Udeležencu tistega dela izobraževalnega programa, ki se nanaša na priznano znanje, ni potrebno obiskovati in opravljati z njim povezanih obveznosti	35	97,2
Udeležencu izobraževanja v tem primeru ponudimo dodatne možnosti	1	2,8
Skupaj	36	100,0

Dobljeni podatki kažejo, da so le v eni izmed izobraževalnih organizacij udeležencu izobraževanja odraslih, ki mu je bilo priznano neformalno znanje, ponudili dodatne možnosti, vendar pa pri tem niso zapisali, kakšne. V vseh preostalih primerih (97,2%) pa, kot smo predvidevali, udeležencem ni potrebno opravljati nobenih obveznosti, ki so povezane s priznanim znanjem.

Pri višjih strokovnih šolah od marca letošnjega leta to področje ureja že omenjeni Pravilnik o priznavanju predhodno pridobljenega znanja v višjem strokovnem izobraževanju, ki pa ne govori posebej o oproščanju obveznosti iz priznanega segmenta študijskega programa. V 4. členu je le opredeljeno, da je potrebno priznano predhodno formalno ali neformalno pridobljeno znanje ovrednotiti v skladu z ECTS (European Credit Transfer and Accumulation System). Prejeti odgovori odražajo stanje pred sprejetjem Pravilnika.

Vprašani so lahko izbrali več odgovorov.

Tabela 43.3: Študenti (N = 24)

Organizacija pouka za študenta, ki so mu priznali neformalno znanje	f	f%
Študent je oproščen prisotnosti pri izvajanju tistih vsebin, ki so mu bile delno ali v celoti priznane v okviru določene programske enote	23	95,8
Študent obiskuje drugo/e programsko/e enoto/e po lastni izbiri	1	4,2
Študent obiskuje drugo/e programsko/e enoto/e, ki mu jih ponudi šola	2	8,3
Drugo	0	0

Med vprašanimi v višjem strokovnem izobraževanju je bil največkrat (95,8 %) izbran odgovor, da je študent oproščen prisotnosti pri vsebinah, ki so mu bile priznane. Da študentje obiskujejo drugo programsko enoto po lastni izbiri, so navedli le v eni izobraževalni organizaciji. V dveh pa, da obiskujejo programske enote, ki jih ponudi šola.

Rezultati nakazujejo, da je priznavanje neformalno pridobljenega znanja odraslih in študentov v praksi velikokrat instrument za zmanjševanje obsega in skrajševanje izobraževalnega procesa. Opomnimo naj tudi, da so po podatkih te analize na področju višjega strokovnega izobraževanja priznavanje neformalno pridobljenega znanja izvajali predvsem v izrednem študiju (Tabela 27). V okviru izobraževanja odraslih je optimiziranje izobraževalnega procesa, tudi z vidika njegove časovne dimenzije, na račun različnega znanja, ki ga posamezniki že posedujejo, vsekakor pozitivno.

Financiranje izobraževanja odraslih je urejeno drugače kakor financiranje rednega izobraževanja. Pokrivanje stroškov izobraževanja se v pretežni meri realizira s šolninami. Na njihovo višino delno vplivajo tudi zakonitosti trga, delno pa jih oblikuje država z različnimi projekti preko katerih plačujejo izobraževanje v projekt vključenim odraslim. Zato nas je zanimalo, ali delež priznanega neformalno pridobljenega znanja vpliva na znesek šolnine (ga zniža) oziroma kaj se z njo dogaja v primeru priznanja neformalno pridobljenega znanja.

Izvajalcem izobraževanja odraslih, ki so odgovorili, da udeležencem ni potrebno opravljati ničesar v zvezi s priznanimi vsebinami programa, smo zastavili vprašanje, če in kako se to odraža v znesku šolnine. Predpostavljali smo, da se odraslim udeležencem izobraževanja šolnina zmanjša za strošek priznanega obsega izobraževalnega programa.

Tabela 44: Plačilo šolnine v primeru priznanega neformalno pridobljenega znanja pri odraslih

Plačilo šolnine pri priznanem neformalnem znanju	f	f%
Šolnina se zmanjša za strošek priznanega dela programa	19	54,3
Šolnina se ne spreminja	13	37,1
Drugo	3	8,6
Skupaj	35	100,0

Na vprašanje je odgovorilo vseh petintrideset organizacij za izobraževanje odraslih, ki so navedle, da udeležencu priznanega dela izobraževalnega programa ni potrebno obiskovati in opravljati z njim povezanih obveznosti. Med njimi jih je dobra polovica (54,3 %) navedla, da strošek šolnine zmanjšajo za strošek priznanega dela programa. Več kot tretjina (37,1 %) pa jih navaja, da šolnine v tem primeru ne spreminjajo. V treh organizacijah (8,6%) pa so navedli, da nimajo šolnine in da udeleženci plačajo samo vpisnino in posamezne izpite.

Glede na to, da več kot polovica vprašanih upošteva že priznано neformalno pridobljeno znanje v strošku izobraževanja, lahko sklepamo, da se velik del organizacij vede tržno in poskuša priznavanje neformalno priznanega znanja ponuditi udeležencem tudi kot ekonomsko prednost.

Posamezniku je v primeru priznavanja neformalno pridobljenega znanja potrebno prilagoditi potek izobraževanja. Eden od pripomočkov je **osebni izobraževalni načrt**, ki ga je vpeljal večkrat omenjeni Pravilnik o ocenjevanju znanja v poklicnem in srednjem strokovnem izobraževanju v 10. členu. Že na ravni Pravilnika je narejena razlika glede njegove uporabe pri izobraževanju dijakov in odraslih.

V izobraževanju odraslih morajo osebni izobraževalni načrt pripraviti za vsakega udeleženca izobraževanja, kar je določeno s prvim odstavkom 33. člena Pravilnika. Natančneje pa je priprava in vsebina osebnih izobraževalnih načrtov opredeljena v 13. in 16. členu Navodil o prilagajanju izrednega poklicnega in strokovnega izobraževanja izobraževanju odraslih. Priprava osebnega izobraževalnega načrta se razlikuje glede na to, ali gre za individualni ali skupinski organizacijski model izobraževanja.

V izobraževanju dijakov je treba osebni izobraževalni načrt obvezno pripraviti le v primeru, če posameznik ni dosegel minimalnega standarda znanja oziroma ni izpolnil vseh obveznosti po izobraževalnem programu.

Z zakonodajnega vidika višjim šolam ni naložena obveza glede priprave osebnih izobraževalnih načrtov za študente. S tem je usmerjanje in pomoč študentom v primeru priznavanja in oblikovanje konkretne podpore prepuščena posameznim izobraževalnim organizacijam.

Glede na dejstvo, da priznanje neformalno pridobljenega znanja posamezniku spremeni potek izobraževanja nas je zanimalo, kako je s pripravo osebnih izobraževalnih načrtov pri dijakih in študentih, kjer njegova priprava v tem primeru ni obvezna.

Tabela 45: Izdelava osebnega izobraževalnega načrta za dijake in študente višjih strokovnih šol, ki jim je priznано neformalno znanje

Izdelava osebnega izobraževalnega načrta za dijake, ki jim je priznано neformalno znanje	Dijaki	Študenti VŠ
	f	f
Da	6	12
Ne	5	13
Skupaj	11	25

V šestih srednjih šolah so navedli, da so pripravili osebni izobraževalni načrt za dijake, ki so jim priznali neformalno pridobljeno znanje. Na vprašanje je odgovorilo 25 vprašanih šol, ki izvajajo višješolsko izobraževanje. V 12 so v primeru priznavanja neformalno pridobljenega znanja za študente pripravili osebni izobraževalni načrt. Glede na to, da priprava osebnega izobraževalnega načrta ne pri enih ne pri drugih ni predpisana, lahko rečemo, da gre za relativno visok delež pritrdilnih odgovorov, kar kaže na to, da se v izobraževalnih organizacijah zavedajo vloge in odgovornosti, ki jo imajo pri realizaciji zadanih izobraževalnih ciljev tudi z vidika posameznega kandidata. Lahko sklepamo tudi na njihovo pozitivno sprejemanje individualnega pristopa v izobraževanju.

UGOTOVITVE SKLOPA: Vpliv priznavanja neformalnega znanja na proces izobraževanja

V vseh treh oblikah izobraževanja so že imeli primere, da so kandidati zaprosili za vrednotenje priznanega neformalno pridobljenega znanja z oceno, največkrat pri dijakih. Predpostavljamo lahko, da je razlog v dejstvu, da ti v največji meri želijo nadaljevati izobraževanje. To pa je odvisno tudi od njihovega učnega uspeha, ki je eden izmed kriterijev za določanje števila točk v sistemu uvrščanja v nadaljnje izobraževanje.

V skoraj vseh izobraževalnih organizacijah (97 %), ne glede na obliko izobraževanja, kandidatom, ki jim je bilo priznано neformalno znanje, ni treba obiskovati pouka oziroma predavanj iz vsebin, ki so jim bile delno ali v celoti priznane v okviru določene programske enote. S tem postaja priznavanje tudi pomemben instrument zmanjševanja obsega in skrajševanja izobraževanja.

V več kot polovici izobraževalnih organizacij, ki izvajajo izobraževanje odraslih, so odgovorili, da šolnino posamezniku zmanjšajo za strošek že priznanega znanja. To na nek način kaže, da si izobraževalne organizacije ob pestri ponudbi izobraževalnih storitev lahko konkurirajo na različnih segmentih svoje ponudbe. Pri tem skušajo pritegniti bodoče udeležence tudi z ustrezno cenovno politiko, v kateri upoštevajo priznavanje.

Osebni izobraževalni načrt za posameznika, ki mu je bilo priznано predhodno neformalno pridobljeno znanje, pripravijo v polovici izobraževalnih organizacij, ki izobražujejo dijake in študente, čeprav tega zakonodaja izrecno ne zahteva. To kaže na dejstvo, da se ideja po individualizaciji izobraževalnega procesa uveljavlja v praksi. Priprava osebnega izobraževalnega načrta za vsakega odraslega udeleženca izobraževanja pa je tako ali tako obvezna.

4 Opredelitev, vrednotenje in obseg dela izvajalcev postopka priznavanja neformalnega znanja

V tem sklopu smo dali poudarek pridobitvi informacij o imenovanju in vrednotenju dela članov komisije in svetovalcev v postopku priznavanja neformalnega znanja. Zanimalo nas je tudi, kako obsežen je postopek, se pravi koliko časa se v povprečju porabi za izvedbo posameznih faz in celotnega postopka priznavanja neformalnega znanja.

4.1 Komisija za priznavanja neformalnega znanja

V okviru delovanja komisij smo se najprej osredotočili na to, kako je v izobraževalnih organizacijah glede na obliko izobraževanja opredeljeno delo članov komisije. Predpostavljali smo, da je večinoma opredeljeno kot del rednih delovnih nalog, ne glede na obliko izobraževanja.

Tabela 46: Opredelitev dela članov komisije za priznavanje neformalno pridobljenega znanja glede na obliko izobraževanja

Način opredelitve dela članov komisije za priznavanje neformalno pridobljenega znanja		Oblike izobraževanja							
		Dijaki		Odrasli		Študenti VŠ		Skupaj	
		f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
Delo je opredeljeno kot del rednih delovnih nalog	Da	45	68,2	62	67,4	22	61,1	129	66,5
	Ne	21	31,8	30	32,6	14	38,9	65	33,5
Delo je opredeljeno kot dodatno delo	Da	18	27,3	31	33,7	12	33,3	61	31,4
	Ne	48	72,7	61	66,3	24	66,7	133	68,6
Drugo	Da	4	6,1	3	3,3	4	11,1	11	5,7
	Ne	62	93,9	89	96,7	32	88,9	183	94,3

Na vprašanje glede opredelitve dela, ki ga opravljajo člani komisije, so izvajalci lahko izbrali več možnih odgovorov. Kot del rednih delovnih nalog je delo članov komisije opredelilo 68,2 % izvajalcev izobraževanja dijakov, 67,4 % izvajalcev izobraževanja odraslih in 61,1 % izvajalcev postopkov priznavanja neformalno pridobljenega znanja pri študentih višjih šol. Kot dodatno delo je delo članov komisije opredelilo 27,3 % izvajalcev izobraževanja dijakov, 33,7 % izvajalcev izobraževanja odraslih ter 33,3 % izvajalcev izobraževanja študentov višjih šol. Štirje izvajalci

izobraževanja dijakov so pod »drugo« navedli, da: tega še niso določili, komisija še ni opravljala dela, vlog še niso prejeli ter posledično tudi niso določili, kako bo delo opredeljeno, najverjetneje pa bi bilo delo članov komisije opredeljeno kot dodatno delo, ter da je delo prostovoljno in brezplačno. Trije izvajalci izobraževanja odraslih so navedli, da dela še niso opredelili. Štirje izvajalci izobraževanja za študente višjih šol pa so pod »drugo« zapisali, da: so člani študijske komisije honorarni sodelavci in jim tega dela ne plačujejo, da je to delo prostovoljno, še niso imeli takega primera, tako da ne vedo, kako bi delo članov komisije sploh opredelili oz. da priznavanja neformalnih znanj sploh ne izvajajo.

Odgovori na vprašanje glede opredelitve dela članov komisije za priznavanje neformalno pridobljenega znanja so pri različnih oblikah izobraževanja (dijaki, odrasli in študenti višjih šol) zelo podobni in med njimi ne prihaja do statistično pomembnih razlik.

Izobraževanje odraslih poteka na srednjih poklicnih in strokovnih šolah, ljudskih univerzah in zasebnih izobraževalnih organizacijah. Glede na različno organizacijo dela nas je zanimalo, ali morda med njimi prihaja do razlik glede opredelitve dela članov komisije.

Tabela 47: Opredelitev dela članov komisije za priznavanje neformalno pridobljenega znanja glede na tip izobraževalne organizacije pri odraslih

Opredelitev dela, članov komisije za priznavanje neformalno pridobljenega znanja		Tip izobraževalne organizacije							
		Srednja poklicna in strokovna šola		Ljudska univerza		Zasebna izobraževalna organizacija		Skupaj	
		f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
Delo je opredeljeno kot del rednih delovnih nalog	Da	40	66,7	18	85,7	1	25,0	59	69,4
	Ne	20	33,3	3	14,3	3	75,0	26	30,6
Delo je opredeljeno kot dodatno delo	Da	20	33,3	4	19,0	3	75,0	27	31,8
	Ne	40	66,7	17	81,0	1	25,0	58	68,2
Drugo	Da	1	1,7	1	4,8	0	0,0	2	2,4
	Ne	59	98,3	20	95,2	4	100,0	83	97,6

Do statistično pomembnih razlik glede na tip izobraževalne ustanove prihaja pri postavki »delo je opredeljeno kot del rednih delovnih nalog«. Vrednost Kullbackovega preizkusa $2\hat{I} = 6,575x (= 0,037; g = 2)$, kar pomeni, da lahko hipotezo neodvisnosti zavrnamo s tveganjem 3,7 %. V okviru izvajalcev, ki izvajajo izobraževanje odraslih na srednjih poklicnih in strokovnih šolah (66,7 %) ter na ljudskih univerzah (85,7 %), je delo članov komisije pogosteje kot na zasebnih izobraževalnih ustanovah (25 %) opredeljeno kot del rednih delovnih nalog. Pri slednjih je najpogosteje

opredeljeno kot dodatno delo. Iz teh podatkov lahko povzamemo, da med različnimi tipi izobraževalnih organizacij pri odraslih prihaja do določenih razlik glede opredelitve dela članov komisije.

Izobraževalne organizacije smo prosili tudi za informacijo, kako vrednotijo delo članov komisije. Predpostavili smo, da delo članov komisije za priznavanje neformalnega znanja v večini primerov ni posebej ovrednoteno in da glede tega ni razlik med posameznimi oblikami izobraževanja.

Vendar pa so rezultati pokazali, da temu ni tako.

Na vprašanje, kako je vrednoteno delo članov komisije, so lahko vprašani podali več odgovorov.

Tabela 48: Vrednotenje dela članov komisije za priznavanje neformalno pridobljenega znanja

Vrednotenje dela članov komisije za priznavanje neformalno pridobljenega znanja		Oblike izobraževanja							
		Dijaki		Odrasli		Študenti VŠ		Skupaj	
		f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
Z dodatnim plačilom	Da	4	6,1	13	14,1	11	30,6	28	14,4
	Ne	62	93,9	79	85,9	25	69,4	166	85,6
Možnost koriščenja ur	Da	8	12,1	4	4,3	2	5,6	14	7,2
	Ne	58	87,9	88	95,7	34	94,4	180	92,8
Opravljeno delo se upošteva pri ocenjevanju delovne uspešnosti	Da	15	22,7	14	15,2	9	25,0	38	19,6
	Ne	51	77,3	78	84,8	27	75,0	156	80,4
Delo ni posebej ovrednoteno	Da	39	60,0	62	67,4	16	44,4	117	60,6
	Ne	26	40,0	30	32,6	20	55,6	76	39,4
Drugo	Da	9	13,6	5	5,4	7	19,4	21	10,8
	Ne	57	86,4	87	94,6	29	80,6	173	89,2

Pri izvajalcih izobraževanja dijakov delo članov komisije ni ovrednoteno v 60 %, pri izvajalcih izobraževanja odraslih v 67,4 % ter pri izvajalcih izobraževanja študentov višjih šol v 44,4 %. Do statistično pomembnih razlik med različnimi oblikami izobraževanja je prišlo pri postavki »z dodatnim plačilom«.

Vrednost χ^2 - preizkus je pri postavki z dodatnim plačilom« statistično pomembna. ($\chi^2 = 11,330$ ($\alpha = 0,003$; $g = 2$)). Hipotezo neodvisnosti zavrnamo s tveganjem 3%. Z dodatnim plačilom je delo članov komisije največkrat (30,6 %) ovrednoteno pri izvajalcih izobraževanja študentov

višjih šol, manj pogosto pri izvajalcih izobraževanja odraslih (14,1 %) in najredkeje (6,1 %) pri izvajalcih izobraževanja dijakov.

UGOTOVITVE SKLOPA: Komisija za priznavanje neformalnega znanja

Pri približno dveh tretjinah izvajalcev člani komisije opravljajo delo v okviru rednih delovnih nalog (izobraževanje dijakov 68,2 %, izobraževanje odraslih 67,4 % in izobraževanje študentov višjih šol 61,1 %). Približno v tretjini primerov pa je njihovo delo opredeljeno kot dodatno delo (izobraževanje dijakov 27,3 %, izobraževanje odraslih 33,7 % in izobraževanje študentov višjih šol 33,3 %).

V vseh treh oblikah izobraževanja je največji delež izobraževalnih organizacij odgovoril, da delo članov komisije ni posebej ovrednoteno. Pri višjih šolah je ta delež nekoliko nižji v primerjavi z izvajalci izobraževanja dijakov in odraslih. Je pa v organizacijah, ki izobražujejo študente, najvišji odstotek (30,6 %) pri postavki, da je delo članov komisije ovrednoteno z dodatnim plačilom.

V okviru sklopa o komisiji za priznavanje neformalnega znanja lahko našo predpostavko, da je imenovanje, opredelitev in vrednotenje dela komisije za priznavanje neformalnega znanja odvisno od oblike izobraževanja, le delno potrdimo. Ugotovili smo namreč, da se opredelitev dela članov komisije med posameznimi oblikami izobraževanja skorajda ne razlikuje. Obstajajo pa razlike pri vrednotenju dela članov komisije. Pri tem izstopa izobraževanje študentov višjih šol, kjer pri 30,6 % izvajalcev člani komisije za opravljeno delo dobijo dodatno plačilo.

4.2 Svetovanje v postopku priznavanja neformalnega znanja

Področje priznavanja neformalnega znanja je precejšnja novost za izobraževalne organizacije, še manj izkušeni pa imajo z njim udeleženci izobraževanja. Največji del izmed slednjih jih pred predstavitvijo s strani izvajalcev sploh ni seznanjenih z možnostjo, da lahko znanje, pridobljeno v neformalnih okoljih, prenesejo na področje svojega formalnega izobraževanja do te mere, da se jim določen del izobraževalnega programa prizna kot opravljen. Ker je postopek priznavanja zakonsko predpisan, mora izobraževalna organizacija zagotoviti kandidatu strokovno podporo osebe, ki ga bo z njim seznanila in vodila skozi izvedbo. Pomoč te osebe je velikokrat ključna pri doseganju cilja, zaradi katerega je kandidat vstopil v postopek.

Želeli smo izvedeti, kdo v izobraževalnih organizacijah najpogosteje spremlja dijaka, odraslega udeleženca izobraževanja ali študenta višje šole v postopku priznavanja in kako je delo te osebe vrednoteno oziroma umeščeno v sistem izobraževanja. Zastavili smo kot kombiniran tip vprašanja z vnaprej ponujenimi možnimi odgovori in možnostjo lastnega odgovora. Posamezni obliki izobraževanja smo jih prilagodili glede na strukturo zaposlenih.

Iz podatkov v tabelah 49.1 do 49.3 je razvidno, da v različnih oblikah izobraževanja v postopkih priznavanja neformalnega znanja kandidate spremljajo in jim svetujejo različne osebe oz. strokovni delavci.

Tabela 49: Oseba, ki v izobraževalni organizaciji najpogosteje svetuje kandidatu v postopku priznavanja neformalnega znanja

Tabela 49.1: Dijaki

Oseba, ki najpogosteje svetuje dijaku v postopku priznavanja neformalnega znanja	f
Svetovalni delavec	9
Zadolženi učitelj	0
Vodja PUZ-a	0
Drugo	2
Skupaj	11

V srednjih šolah je to najpogosteje svetovalni delavec. Tak odgovor so podali na 9 od 11. Samo na eni srednji šoli so označili odgovor »drugo« pri katerem so navedli razrednika.

Tabela 49.2: Odrasli

Oseba, ki najpogosteje svetuje odraslemu v postopku priznavanja neformalnega znanja	f	f%
Svetovalni delavec	1	3,1
Organizator izobraževanja odraslih	17	53,1
Vodja izobraževana odraslih	12	37,5
Zadolženi predavatelj/učitelj	0	0,0
Vodja PUZ-a	1	3,1
Drugo	1	3,1
Skupaj	32	100,0

Odrasle udeležence izobraževanja med postopkom priznavanja najpogosteje vodijo organizatorji oz. vodje izobraževanja odraslih (skupaj 9 od 32). Samo v eni organizaciji so odgovorili, da je ta oseba vodja PUZ-a (vodja programskega učiteljskega zbora). V enem primeru pa odraslega udeleženca izobraževanja med postopkom priznavanja neformalnega znanja spremlja kar komisija za priznavanje, kar je razvidno iz pojasnila k označenemu odgovoru »drugo«.

Tabela 49.3: Študenti višjih šol

Oseba, ki najpogosteje svetuje študentu VŠ v postopku priznavanja neformalnega znanja	f	f%
Svetovalni delavec	0	0,0
Organizator/vodja izobraževanja odraslih	9	40,9
Zadolženi predavatelj	7	31,8
Drugo	6	27,3
Skupaj	22	100,0

Na višjih šolah so na to vprašanje podali bolj raznolike odgovore. 9 vprašanih je navedlo, da je oseba, ki študente spremlja in jim svetuje v postopkih priznavanja organizator oz. vodja izobraževanja odraslih, iz česar lahko sklepamo, da so odgovarjali izvajalci izobraževanja odraslih. V 7 primerih je bil označen odgovor zadolženi predavatelj, nekaj višjih šol pa je tukaj označilo odgovor »drugo«.

Pod to so navedle naslednje:

- ravnatelj oz. ravnateljica,
- predsednik študentske komisije, ravnateljica, referentka (organizator izobraževanja),
- ravnatelj, študijski referent,
- svetovalec za oddelek programov,
- referent, predavatelj poslovnih predmetov oz. organizator praktičnega izobraževanja.

Pridobljeni podatki kažejo na to, da se pri spremljanju udeležencev v postopkih priznavanja nekako ponavlja že vzpostavljeni vzorec porazdelitev nalog v izobraževalnih organizacijah, saj dijake spremljajo svetovalni delavci, odrasle pa vodje oz. organizatorji izobraževanja. Ti največkrat spremljajo in podpirajo tudi študente.

Predpostavljali smo, da je izbor osebe, ki spremlja kandidata in mu svetuje v postopku priznavanja neformalnega znanja, odvisen od tipa izobraževalne organizacije – torej da prihaja do razlik tudi med različnimi tipi izobraževalnih organizacij, ki sicer izvajajo enake oblike izobraževanja. Slednje smo preverili na področju izobraževanja odraslih in višješolskega izobraževanja.

Pri izobraževanju odraslih smo primerjali srednje poklicne in strokovne šole ter ljudske univerze, pri izobraževanju študentov višjih šol pa višje strokovne šole in zasebne izobraževalne organizacije, ki izvajajo programe višjega strokovnega izobraževanja.

Tabela 50: Oseba, ki v izobraževalni organizaciji najpogosteje svetuje kandidatu v postopku priznavanja neformalnega znanja glede na tip izobraževalne organizacije

Tabela 50.1: Odrasli

Oseba, ki najpogosteje svetuje odraslemu v postopku priznavanja neformalnega znanja	Tip izobraževalne organizacije					
	Srednja poklicna in strokovna šola		Ljudska univerza		Skupaj	
	f	f%	f	f%	f	f%
Svetovalni delavec	1	5,0	0	0,0	1	3,3
Organizator izobraževanja odraslih	9	45,0	8	80,0	17	56,7
Vodja izobraževana odraslih	8	40,0	2	20,0	10	33,3
Zadolženi predavatelj/učitelj	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Vodja PUZ-a	1	5,0	0	0,0	1	3,3
Drugo	1	5,0	0	0,0	1	3,3
Skupaj	20	100,0	10	100,0	30	100,0

Tabela 50.2: Študenti višjih šol

Oseba, ki najpogosteje svetuje študentu VŠ v postopku priznavanja neformalnega znanja	Tip izobraževalne organizacije		
	Višja strokovna šola	Zasebna izobraževalna organizacija	Skupaj
	f	f	f
Svetovalni delavec	0	0	0
Organizator/vodja izobraževanja odraslih	4	4	8
Zadolženi predavatelj	6	1	7
Drugo	4	1	5
Skupaj	14	6	20

Analiza v obeh primerih ni pokazala statistično pomembnih razlik med tipoma izobraževalnih organizacij.

Ne glede na tip izobraževalne organizacije (srednja poklicna in strokovna šola, ljudska univerza) odrasle udeležence izobraževanja skozi postopke največkrat vodijo vodje oz. organizatorji izobraževanja odraslih. Pri izboru osebe za spremljanje in svetovanje študentom na višjih strokovnih šolah prevladuje za to zadolženi predavatelj. V zasebnih ustanovah, ki izvajajo programe višješolskega strokovnega izobraževanja, pa so največkrat označili odgovor organizator oz. vodja izobraževanja odraslih.

Ker smo menili, da je svetovanje in spremljanje kandidata v postopku priznavanja neformalno pridobljenega znanja dodatna naloga osebe, ki to izvaja, nas je zanimalo, ali je tudi opredeljena kot dodatno delo. Izobraževalnim organizacijam smo ponudili možnost, da označijo več odgovorov, saj lahko v posameznih postopkih priznavanja za spremljanje in svetovanje kandidatom zadolžijo različne strokovne delavce. Možno je, da se nekaterim delo opredeli kot del rednih delovnih nalog, drugim pa kot dodatno delo.

Tabela 51: Opredelitev dela osebe, ki svetuje kandidatu v postopku priznavanja neformalnega znanja**Tabela 51.1:** Dijaki (N = 13)

Opredelitev dela osebe, ki svetuje dijaku v postopku priznavanja neformalnega znanja	f	f%
Opredeljeno je kot del rednih delovnih nalog	10	76,9
Opredeljeno je kot dodatno delo	3	23,1
Drugo	0	0,0

Tabela 51.2: Odrasli (N = 39)

Opredelevitev dela osebe, ki svetuje odraslemu v postopku priznavanja neformalnega znanja	f	f%
Opredelevitev je kot del rednih delovnih nalog	32	82,1
Opredelevitev je kot dodatno delo	7	17,9
Drugo	0	0,0

Tabela 51.3: Študenti višjih šol (N = 25)

Opredelevitev dela osebe, ki svetuje študentu VŠ v postopku priznavanja neformalnega znanja	f	f%
Opredelevitev je kot del rednih delovnih nalog	22	88,0
Opredelevitev je kot dodatno delo	3	12,0
Drugo	1	4,0

Odgovori, ki smo jih pridobili, so pokazali, da je v večini izobraževalnih organizacij, ne glede na obliko izobraževanja, delo osebe, ki svetuje v postopkih priznavanja, opredeljeno kot del rednih delovnih nalog. V srednjih šolah je tako v 10 primerih od 13, v organizacijah za izobraževanje odraslih v 32 od 39 ter v višjih strokovnih šolah 22 od 26. Kot dodatno delo je delo svetovalca največkrat opredeljeno v srednjih šolah.

Da bi preverili, ali se v isti izobraževalni organizaciji način opredelitve dela osebe, ki je zadolžena za spremljanje in svetovanje v postopkih priznavanja razlikuje od opredelitve dela članov komisije smo obe vrsti podatkov med seboj primerjali. Predpostavljali smo, da razlik ni, prav tako tudi ne med posameznimi oblikami izobraževanja.

Analizo opredelitve dela članov komisije glede na različne oblike izobraževanja, ki se v izobraževalnih organizacijah izvajajo, smo podrobneje predstavili v poglavju 4.1 (Tabela 46). Pokazala je, da je v večini primerov delo članov komisije opredeljeno kot del rednih delovnih nalog.

Tabela 52: Opredelitev dela osebe, ki svetuje v postopku priznavanja neformalnega znanja v primerjavi z opredelitvijo dela članov komisije**Tabela 52.1:** Odrasli

			Opredelitev dela članov komisije v postopku priznavanja neformalnega znanja																	
			Del rednih delovnih nalog						Dodatno delo						Drugo					
			Da		Ne		Skupaj		Da		Ne		Skupaj		Da		Ne		Skupaj	
			f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
Opredelitev dela osebe, ki svetuje v postopku priznavanja neformalnega znanja	Del rednih delovnih nalog	Da	22	95,7	7	53,8	29	80,6												
		Ne	1	4,3	6	46,2	7	19,4												
	Dodatno delo	Da							6	46,2	1	4,3	7	19,4						
		Ne							7	53,8	22	95,7	29	80,6						
	Drugo	Da													0	0	0	0	0	0
		Ne													1	100	35	100	36	100

Tabela 52.2: Študenti

			Opredelitev dela članov komisije v postopku priznavanja neformalnega znanja																	
			Del rednih delovnih nalog						Dodatno delo						Drugo					
			Da		Ne		Skupaj		Da		Ne		Skupaj		Da		Ne		Skupaj	
			f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
Opredelitev dela osebe, ki svetuje v postopku priznavanja neformalnega znanja	Del rednih delovnih nalog	Da	15	93,8	7	77,8	22	88												
		Ne	1	6,3	2	22,2	3	12												
	Dodatno delo	Da							3	33,3	0	0	3	12						
		Ne							6	66,7	16	100	22	88						
	Drugo	Da													0	0	1	4,3	1	4
		Ne													2	100	22	95,7	24	96

Tabela 52.3: Dijaki

Oseba, ki spremlja in svetuje		Del rednih delovnih nalog						Dodatno delo						Drugo					
		Da		Ne		Skupaj		Da		Ne		Skupaj		Da		Ne		Skupaj	
		f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
Del rednih delovnih nalog	Da	8	88,9	1	11,1	9	100,0												
	Ne	2	50,0	2	50,0	4	100,0												
Dodatno delo	Da							2	50,0	2	50,0	4	100,0						
	Ne							1	11,1	8	88,9	9	100,0						
Drugo	Da													0	0,0	0	0,0	0	0,0
	Ne													0	0,0	13	100,0	13	100,0

Iz Tabel 52.1 (Odrasli) in 52.2 (Študentje) lahko razberemo, da je v večini izobraževalnih organizacij (pri odraslih 22, pri študentih 15) delo člana komisije kot tudi osebe, ki spremlja udeleženca, opredeljeno kot del rednih delovnih nalog. Da je delo opredeljeno kot dodatno delo članov komisije in svetovalcev odgovarja 6 vprašanih v vprašalniku za odrasle in 3 vprašani v vprašalniku za študente.

Nekoliko več razhajanj smo zaznali pri odgovorih za dijake (Tabela 52.3), kjer je 8 od 13 vprašanih odgovorilo, da je delo obeh opredeljeno kot del rednih delovnih nalog, 2 pa, da je delo opredeljeno kot dodatno delo.

V zvezi z opredelitvijo dela osebe, ki spremlja in svetuje v postopkih priznavanja neformalnega znanja, lahko povzamemo, da je v večini izobraževalnih organizacij, ne glede na obliko izobraževanja, ki jo izvajajo, to delo opredeljeno kot del rednih delovnih nalog. Če ga primerjamo z opredelitvijo dela članov komisije, ki deluje v postopkih priznavanja, vidimo, da je tudi na področju komisij praksa v največji meri enaka. Seveda pa beležimo tudi nekaj primerov, ko se oboje opredeljuje kot dodatno delo, ali pa se ti opredelitvi znotraj iste izobraževalne organizacije razlikujeta.

Na opredelitev dela spremljanja in svetovanja kandidatom v postopkih priznavanja neformalno pridobljenega znanja smo navezali tudi vrednotenje tega dela. Zanimalo nas je, ali v primeru, da izobraževalne organizacije spremljanje in svetovanje v postopkih opredeljujejo kot dodatno delo, tega tudi dodatno ovrednotijo. V ta okvir smo vključili naslednje možnosti: dodatno plačilo, možnost koriščenja ur, upoštevanje tega dela pri ocenjevanju delovne uspešnosti oz. drugo. Predvsem za primere, v katerih omenjeno delo predstavlja del rednih delovnih nalog, smo poleg zgoraj naštetega ponudili odgovor, da delo ni posebej ovrednoteno. Pri tem se zavedamo, da lahko obstajajo tudi povezave, kot na primer: delo svetovalca v postopkih priznavanja se opredeljuje kot del rednih delovnih nalog, a se upošteva pri ocenjevanju delovne uspešnosti. Ali pa obratno: delo se opredeljuje kot dodatno delo, a se kljub temu ne vrednoti posebej (čeprav manj verjetna možnost pri odgovarjanju). Iz vprašanj in odgovorov pa ni mogoče ugotoviti, kakšne so dejansko te zveze med obravnavanima spremenljivkama (opredelitev in vrednotenje dela).

Menili smo, da je vrednotenje dela osebe, ki spremlja kandidata in mu svetuje v postopku priznavanja neformalnega znanja, odvisno od oblike izobraževanja, ki ga organizacija izvaja – torej da prihaja na tem mestu do razlik med srednjimi in višjimi strokovnimi šolami ter organizacijami za izobraževanje odraslih.

Tabela 53: Vrednotenje dela osebe, ki svetuje kandidatu v postopku priznavanja neformalnega znanja, glede na obliko izobraževanja

Vrednotenje dela osebe, ki svetuje v postopku priznavanja neformalnega znanja		Oblika izobraževanja							
		Dijaki		Odrasli		Študenti VŠ		Skupaj	
		f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
Z dodatnim plačilom	Da	1	8,3	5	13,2	3	12,0	9	12,0
	Ne	11	91,7	33	86,8	22	88,0	66	88,0
Možnost koriščenja ur	Da	3	25,0	3	7,9	1	4,0	7	9,3
	Ne	9	75,0	35	92,1	24	96,0	68	90,7
Upoštevanje pri ocenjevanju delovne uspešnosti	Da	3	25,0	4	10,5	6	24,0	13	17,3
	Ne	9	75,0	34	89,5	19	76,0	62	82,7
Ni posebej ovrednoteno	Da	6	50,0	30	78,9	18	72,0	54	72,0
	Ne	6	50,0	8	21,1	7	28,0	21	28
Drugo	Da	0	0,0	1	2,6	0	0,0	1	1,3
	Ne	12	100,0	37	97,4	25	100,0	74	98,7

Zbrani podatki so taki: 6 srednjih šol je odgovorilo, da to delo ni posebej ovrednoteno. Po trikrat je bilo navedeno, da se delo vrednoti z možnostjo koriščenja dodatnih ur in da se upošteva pri ocenjevanju delovne uspešnosti. Samo v enem primeru se v srednjih šolah osebo za to delo tudi dodatno plača.

V primerjavi s srednjimi šolami je postopke priznavanja neformalnega znanja že izvajalo bistveno več organizacij, ki izobražujejo odrasle. Spremljanje in svetovanje kandidatom je največkrat opredeljeno kot del rednih delovnih nalog in posledično največkrat ni posebej vrednoteno. Nekaj odgovorov kaže na to, da se opravljeno delo upošteva pri ocenjevanju delovne uspešnosti ali pa je ponujena možnost koriščenja ur. V 5 primerih so strokovni delavci za to delo tudi posebej plačani. Ena organizacija je izbrala možnost »drugo«, pri kateri je navedla: »Upajmo, da bo v primeru večjega števila udeležencev za priznavanje neformalnega znanja upoštevana možnost a, b ali c.«. Tudi pri višjih strokovnih šolah je največ odgovorov, da svetovanje ni posebej vrednoteno. V kar nekaj primerih ga upoštevajo pri ocenjevanju delovne uspešnosti. Na 3 šolah so osebe zanj dodatno plačane – ne moremo pa vedeti, ali velja slednje za redno ali za izredno višješolsko izobraževanje.

Dobljeni rezultati so pokazali, da med posameznimi oblikami izobraževanja, v nasprotju z našo predpostavko, ni bistvenih razlik glede vrednotenja dela svetovalca v postopku. Pri vseh treh oblikah največkrat ni posebej ovrednoteno. Nekoliko nižji je ta delež v primerjavi z ostalima oblikama izobraževanja v izobraževanju dijakov, višji pa pri možnosti koriščenja ur.

Tudi glede načina vrednotenja dela osebe, ki svetuje v postopku smo želeli preveriti, ali se ta razlikuje od vrednotenja dela članov komisije. Tako kot pri načinu opredelitve dela smo tudi tukaj predpostavili, da je način vrednotenja dela osebe, ki spremlja kandidata in mu svetuje ter člana komisije v posamezni izobraževalni organizaciji večinoma enak in da pri tem ni razlik med posameznimi oblikami izobraževanja.

Načine vrednotenja dela članov komisije v odvisnosti od različnih oblik izobraževanja smo predstavili v poglavju 4.1, v katerem smo zbrali informacije o komisijah za priznavanje neformalnega znanja. Pokazalo se je, da med izobraževalnimi organizacijami, ki izvajajo različne oblike izobraževanja, ni pomembnih razlik v vrednotenju dela članov komisije.

Hkratno primerjavo obeh spremenljivk prikazujeta Tabeli 54, pripravljene za kategoriji organizacij za izobraževanje odraslih in višjih strokovnih šol.

Tabela 54: Vrednotenje dela osebe, ki svetuje v postopku priznavanja neformalnega znanja v primerjavi z vrednotenjem dela članov komisije

Tabela 54.1: Odrasli

Vrednotenje dela osebe, ki svetuje v postopku priznavanja neformalnega znanja		Vrednotenje dela članov komisije za izvedbo postopka priznavanja neformalnega znanja																																			
		Z dodatnim plačilom						Možnost koriščenja ur						Se upošteva pri ocenjevanju delovne uspešnosti						Delo ni posebej ovrednoteno						Drugo											
		Da		Ne		Skupaj		Da		Ne		Skupaj		Da		Ne		Skupaj		Da		Ne		Skupaj		Da		Ne		Skupaj							
		f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%						
Z dodatnim plačilom	Da	2	40	2	6,7	4	11,4																														
	Ne	3	60	28	93,3	31	88,6																														
Možnost koriščenja ur	Da							1	50	2	6,1	3	8,6																								
	Ne							1	50	31	93,9	32	91,4																								
Se upošteva pri ocenjevanju delovne uspešnosti	Da													3	60	1	3,3	4	11,4																		
	Ne													2	40	29	96,7	31	88,6																		
Ni posebej ovrednoteno	Da																			22	91,7	6	54,5	28	80												
	Ne																			2	8,3	5	45,5	7	20												
Drugo	Da																									0	0	1	2,9	1	2,9						
	Ne																									1	100	33	97,1	34	97,1						

Tabela 54.2: Študenti

Vrednotenje dela osebe, ki svetuje v postopku priznavanja neformalnega znanja		Vrednotenje dela, ki ga opravljajo člani komisije za izvedbo postopka priznavanja neformalnega znanja																													
		Z dodatnim plačilom						Ponujena je možnost koriščenja ur						Se upošteva pri ocenjevanju delovne uspešnosti						Delo ni posebej ovrednoteno						Drugo					
		Da		Ne		Skupaj		Da		Ne		Skupaj		Da		Ne		Skupaj		Da		Ne		Skupaj		Da		Ne		Skupaj	
		f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%	f	f%
Z dodatnim plačilom	Da	2	22,2	1	6,3	3	12																								
	Ne	7	77,8	15	93,8	22	88																								
Možnost koriščenja ur	Da							1	100	0	0	1	4																		
	Ne							0	0	24	100	24	96																		
Se upošteva pri ocenjevanju delovne uspešnosti	Da													3	50	3	15,8	6	24												
	Ne													3	50	16	84,2	19	76												
Ni posebej ovrednoteno	Da																			11	91,7	7	53,8	18	72						
	Ne																			1	8,3	6	46,2	7	28						
Drugo	Da																									0	0	0	0	0	0
	Ne																									4	100	21	100	25	100

Iz tabel 54.1 (odrasli) in 54.2 (študenti) je razvidno, da v večini organizacij delo člana komisije in osebe, ki svetuje, ni posebej ovrednoteno, kar se povezuje tudi z ugotovitvami v predhodnih tabelah (kako je opredeljeno delo člana komisije in osebe, ki svetuje). Izjema sta le 2 organizaciji za izobraževanje odraslih in 2 organizaciji pri študentih, kjer je delo, ki ga opravljajo člani komisije in osebe, ki svetuje, ovrednoteno z dodatnim plačilom. V 3 organizacijah, ki izvajajo višješolske študijske programe se delo članov komisije in osebe, ki svetuje upošteva pri ocenjevanju delovne uspešnosti.

UGOTOVITVE SKOPA: Svetovanje v postopku

V izobraževalnih organizacijah, ki izobražujejo dijake, so za spremljanje in svetovanje kandidatom v postopkih priznavanja neformalnega znanja najpogosteje dodeljeni svetovalni delavci. V organizacijah za izobraževanje odraslih to nalogo skoraj povsod opravljajo vodje oz. organizatorji izobraževanja odraslih. Na višjih strokovnih šolah se odgovornost za svetovanje v postopkih priznavanja prenaša na za to zadolžene predavatelje, razen v zasebnih ustanovah, ki izvajajo programe višješolskega strokovnega izobraževanja, kjer so največkrat odgovorili, da je ta oseba organizator oz. vodja izobraževanja odraslih. Tako se vsaj na srednješolskem nivoju pri spremljanju udeležencev v postopkih priznavanja zrcali utečena praksa porazdelitve nalog znotraj izobraževalnih organizacij, saj dijake spremljajo svetovalni delavci, odrasle pa vodje oz. organizatorji izobraževanja. Slednje velja tudi za izredne študente.

Ugotovili smo, da je delo osebe, ki spremlja in svetuje v postopku priznavanja neformalnega znanja v večini izobraževalnih organizacij, ne glede na obliko izobraževanja opredeljeno kot del rednih delovnih nalog, kar smo tudi predpostavljali. V nadaljevanju so tudi na vprašanje o vrednotenju v večini organizacij odgovorili, da to delo ni dodatno ovrednoteno. V posameznih organizacijah pa delo vrednotijo tako, da ga upoštevajo pri ocenjevanju delovne uspešnosti oz. v zameno zanj ponudijo možnost koriščenja ur. Dodatnega plačila kot možnosti vrednotenja skorajda ni zaslediti. Pri tem ni bilo zaznani pomembnih razlik med različnimi oblikami izobraževanja.

Pri primerjanju opredelitve in vrednotenja dela članov komisije na eni strani in osebe, ki spremlja in svetuje v postopku priznavanja na drugi strani, smo ugotovili, da pri tem med njimi ni opaznejših razlik. Tako eni kot drugi delo večinoma opravljajo v okviru rednih delovnih nalog in ni dodatno ovrednoteno, kar nakazuje na to, da v praksi še ni v zadostni meri prepoznan pomen in zahtevnost tovrstnega dela.

4.3 Časovni obseg izpeljave postopka

Postopek priznavanja neformalno pridobljenega znanja zajema fazo informiranja, svetovanja, pripravo oziroma pomoč pri pripravi zbirne mape, pripravo oziroma pomoč pri pripravi vloge za priznavanje, vodenje dokumentacije v postopku in vrednotenje dokazil ter izdajo sklepa.

Predvidevali smo, da se čas za izvedbo posamezne faze v izobraževanju dijakov, študentov in odraslih razlikuje. Predpostavljali smo, da izpeljava posameznih faz pri dijakih zahteva nekoliko več časa kot pri odraslih in študentih višjih šol.

Tabela 55: Časovni obseg izpeljave postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja

Tabela 55.1: Dijaki

Faza postopka		Trajanje (v minutah)			Skupaj
		Od 15 do 30	Od 30 do 60	Več kot 60	
Informiranje	f	8	2	1	11
	f%	72,7	18,2	9,1	100,0
Svetovanje	f	3	5	3	11
	f%	27,3	45,5	27,3	100,0
Pomoč pri pripravi zbirne mape	f	4	3	2	9
	f%	44,4	33,3	22,2	100,0
Pomoč pri pripravi vloge za priznavanje	f	4	5	1	10
	f%	40,0	50,0	10,0	100,0
Vodenje dokumentacije v postopku	f	3	7	1	11
	f%	27,3	63,6	9,1	100,0
Vrednotenje dokazil in izdaja sklepa	f	3	4	4	11
	f%	27,3	36,4	36,4	100,0

Podatki v tabeli kažejo, da v izobraževalnih organizacijah, ki izobražujejo dijake, za informiranje (8 od 11) in pomoč pri pripravi zbirne mape (4 od 9 vprašanih) najpogosteje porabijo med 15 in 30 minut na posameznega kandidata, za svetovanje (5 od 11), pomoč pri pripravi vloge za priznavanje (5 od 10) ter vodenje dokumentacije v postopku (7 od 11) med 30 in 60 minut, za vrednotenje dokazil in izdajo sklepa (4 od 11) pa več kot 30 ali celo več kot 60 minut.

Tabela 55.2: Odrasli

Faza postopka		Trajanje (v minutah)			Skupaj
		Od 15 do 30	Od 30 do 60	Več kot 60	
Informiranje	f	35	4	0	39
	f%	89,7	10,3	0,0	100,0
Svetovanje	f	21	16	1	38
	f%	55,3	42,1	2,6	100,0
Pomoč pri pripravi zbirne mape	f	17	12	6	35
	f%	48,6	34,3	17,1	100,0
Pomoč pri pripravi vloge za priznavanje	f	21	13	2	36
	f%	58,3	36,1	5,6	100,0
Vodenje dokumentacije v postopku	f	10	16	12	38
	f%	26,3	42,1	31,6	100,0
Vrednotenje dokazil in izdaja sklepa	f	7	14	17	38
	f%	18,4	36,8	44,7	100,0

Pri odraslih najpogosteje porabijo za informiranje (89,7 %), svetovanje (55,3 %), pomoč pri pripravi zbirne mape (48,6 %) ter za pomoč pri pripravi vloge za priznavanje (58,3 %) med 15 in 30 minut za posameznega kandidata, za vodenje dokumentacije v postopku (42,1 %) povprečno med 30 in 60 minut ter za sklepno fazo, vrednotenje dokazil in izdajo sklepa (44,7 %), več kot 60 minut na kandidata.

Tabela 55.3: Študenti višjih šol

Faza postopka		Trajanje (v minutah)			Skupaj
		Od 15 do 30	Od 30 do 60	Več kot 60	
Informiranje	f	18	6	0	24
	f%	75,0	25,0	0,0	100,0
Svetovanje	f	18	7	0	25
	f%	72,0	28,0	0,0	100,0
Pomoč pri pripravi zbirne mape	f	17	5	1	23
	f%	73,9	21,7	4,3	100,0
Pomoč pri pripravi vloge za priznavanje	f	22	3	0	25
	f%	88,0	12,0	0,0	100,0
Vodenje dokumentacije v postopku	f	15	9	1	25
	f%	60,0	36,0	4,0	100,0
Vrednotenje dokazil in izdaja sklepa	f	10	13	2	25
	f%	40,0	52,0	8,0	100,0

Podobno kot pri odraslih tudi pri višjih šolah (Tabela 55.3) porabijo za izvedbo informiranja (18 od 24), svetovanja (18 od 25), pomoč pri pripravi zbirne mape (17 od 23), pomoč pri pripravi vloge za priznavanje (22 od 25) ter vodenje dokumentacije v postopku (60 %) povprečno med 15 in 30 minut za posameznega kandidata, le v primeru vrednotenja dokazil in izdaje sklepa v več kot polovici primerov (13 od 25) porabijo med 30 in 60 minut na posameznega kandidata. Podatki so prikazani v spodnji tabeli.

Če primerjamo podatke iz vseh treh tabel med seboj vidimo, da v povprečju najmanj časa za izpeljavo celotnega postopka porabijo pri študentih višjih šol (2-3 ure), uro več pri odraslih (3-4 ure) in največ pri dijakih (4-6 ur).

Kot smo izpostavili že ne začetku, nas je zanimalo tudi, ali prihaja do statistično pomembnih razlik med oblikami izobraževanja glede na porabljen čas za posamezno fazo postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja.

Tabela 56: Povprečna poraba časa za posamezno fazo izpeljave postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja glede na obliko izobraževanja

Tabela 56.1 Za informiranje

		Povprečna poraba časa za informiranje (v minutah)				Skupaj
		od 15 do 30	od 30 do 60	več kot 60		
Oblika izobraževanja	Dijaki	f	8	2	1	11
		f%	72,7%	18,2%	9,1%	100,0%
	Odrasli	f	35	4	0	39
		f%	89,7%	10,3%	0,0%	100,0%
	Študenti VŠ	f	18	6	0	24
		f%	75,0%	25,0%	0,0%	100,0%
Skupaj		f	61	12	1	74
		f%	82,4%	16,2%	1,4%	100,0%

Kot vidimo v Tabeli 56.1 za informiranje pri vseh treh oblikah izobraževanja (dijaki, odrasli, študenti) največkrat porabijo od 15 do 30 minut. Večje razlike se med oblikami izobraževanja pojavijo v časovni postavki več kot 60 minut, saj le pri dijakih v enem primeru za fazo informiranja porabijo toliko časa. Razlike statistično niso pomembne.

Tabela 56.2: Za svetovanje

			Povprečna poraba časa za svetovanje (v minutah)			Skupaj
			od 15 do 30	od 30 do 60	več kot 60	
Oblika izobraževanja	Dijaki	f	3	5	3	11
		f%	27,3%	45,5%	27,3%	100,0%
	Odrasli	f	21	16	1	38
		f%	55,3%	42,1%	2,6%	100,0%
	Študenti VŠ	f	18	7	0	25
		f%	72,0%	28,0%	0,0%	100,0%
Skupaj		f	61	42	28	74
		f%	82,4%	56,8%	37,8%	100,0%

V Tabeli 56.2 vidimo, da pri odraslih (55,3%) in študentih (72,0%) tudi za fazo svetovanja največkrat porabijo od 15 do 30 minut, pri dijakih pa v slabi polovici primerov (45,5%) od 30 do 60 minut.

Zaradi neizpolnjevanja pogojev za χ^2 - preizkus smo opravili Kullbackov preizkus ($2\hat{I} = 12,356$, $g = 4$; $\alpha = 0,015$) in ugotovili, da lahko hipotezo neodvisnosti med spremenljivkama zavrnilo s tveganjem manjšim od 1,5 % in trdimo, da je od vrste izobraževanja (dijaki, odrasli, študenti) odvisno, koliko časa porabijo za fazo svetovanja. Tudi tukaj prihaja do največjih razlik v postavki več kot 60 minut. Za fazo svetovanja so pri dijakih 3 odgovorili, da porabijo več kot 60 min, pri odraslih pa toliko časa porabijo le v enem primeru. Pri študentih se ta časovna postavka ne pojavi.

Kot je že bilo omenjeno, je ustrezno svetovanje kandidatu ključnega pomena, predvsem dijakom, pri katerih je pričakovati manjšo izkušnost in iznajdljivost glede uveljavljanja predhodno neformalno pridobljenega znanja. Predpostavljamo, da imajo odrasli in študenti več izkušenj in zato dobljeni rezultati realno odražajo porabo časa za svetovanje pri posamezni obliki izobraževanja.

Tudi za fazo pomoč pri pripravi zbirne mape v vseh treh oblikah izobraževanja (dijaki, odrasli, študenti) najpogosteje porabijo med 15 in 30 minut na kandidata. Kot je še razvidno iz Tabele 56.3, tudi tukaj do največjih razlik prihaja v zadnji časovni postavki. Več kot 60 minut na kandidata porabijo pri dijakih v 2 primerih, pri odraslih v šestih ter pri študentih le v enem primeru.

Tabela 56.3: Za pomoč pri pripravi zbirne mape

			Povprečna poraba časa za pomoč pri pripravi zbirne mape (v minutah)			Skupaj
			od 15 do 30	od 30 do 60	več kot 60	
Oblika izobraževanja	Dijaki	f	4	3	2	9
		f%	44,4%	33,3%	22,2%	100,0%
	Odrasli	f	17	12	6	35
		f%	48,6%	34,3%	17,1%	100,0%
	Študenti VŠ	f	17	5	1	23
		f%	73,9%	21,7%	4,3%	100,0%
Skupaj		f	38	20	9	67
		f%	56,7%	29,9%	13,4%	100,0%

Podatki v Tabeli 56.4 kažejo, da pri odraslih (21 od 36) in študentih (22 od 25) tudi za pomoč pri pripravi vloge za priznavanje največkrat porabijo od 15 do 30 minut, pri dijakih pa v polovici primerov (5 od 10, ki so odgovarjali od 30 do 60 minut.

Tabela 56.4: Za pomoč pri pripravi vloge za priznavanje

			Povprečna poraba časa za pomoč pri pripravi vloge za priznavanje (v minutah)			Skupaj
			od 15 do 30	od 30 do 60	več kot 60	
Oblika izobraževanja	Dijaki	f	4	5	1	10
		f%	40,0%	50,0%	10,0%	100,0%
	Odrasli	f	21	13	2	36
		f%	58,3%	36,1%	5,6%	100,0%
	Študenti VŠ	f	22	3	0	25
		f%	88,0%	12,0%	0,0%	100,0%
Skupaj		f	38	21	3	71
		f%	56,7%	29,6%	4,2%	100,0%

Zaradi neizpolnjevanja pogojev za χ^2 - preizkus smo opravili Kullbackov preizkus ($2\hat{I} = 11,030$, $g= 4$; $\alpha = 0,026$) in ugotovili, da lahko hipotezo neodvisnosti zavrnamo s tveganjem 2,6 % in trdimo, da je od vrste izobraževanja (dijaki, odrasli, študenti) odvisno, koliko časa porabijo za fazo pomoč pri pripravi zbirne mape. Tudi tukaj do največjih razlik prihaja v postavki več kot 60 minut. Za omenjeno fazo pri dijakih v enem primeru porabijo več kot 60 minut, pri odraslih pa je tako v dveh primerih. Pri študentih pa se ta časovna postavka med odgovori sploh ne pojavi.

Razlike v porabi časa za pripravo zbirne mape se zdijo logične, če upoštevamo starost in izkušnje udeležencev posameznih oblik izobraževanja. Zagotovo dijaki pri zbiranju dokazil potrebujejo več pomoči in napotkov, kot študenti in predvsem odrasli, ki se vključujejo v izobraževanje z bistveno več izkušnjami, tako življenjskimi kot delovnimi.

Tabela 56.5: Za vodenje dokumentacije

			Povprečna poraba časa za vodenje dokumentacije (v minutah)			Skupaj
			od 15 do 30	od 30 do 60	več kot 60	
Oblika izobraževanja	Dijaki	f	3	7	1	11
		f%	27,3%	63,6%	9,1%	100,0%
	Odrasli	f	10	16	12	38
		f%	26,3%	42,1%	31,6%	100,0%
	Študenti VŠ	f	15	9	1	25
		f%	60,0%	36,0%	4,0%	100,0%
Skupaj		f	28	32	14	74
		f%	37,8%	43,2%	18,9%	100,0%

V Tabeli 56.5. vidimo, da za vodenje dokumentacije najmanj časa (od 15 do 30 min) porabijo pri študentih (15 od 25), malo več (od 30 do 60 min) pa pri dijakih (7 od 11) ter odraslih (16 od 38 vprašanih).

Zaradi neizpolnjevanja pogojev za χ^2 - preizkus smo opravili Kullbackov preizkus ($2\hat{I} = 13,582$, $g= 4$; $\alpha = 0,009$) in ugotovili, da lahko hipotezo neodvisnosti zavrnilo s tveganjem 0,9 % in trdimo, da je od vrste izobraževanja (dijaki, odrasli, študenti) odvisno, koliko časa porabijo za vodenje dokumentacije. Do največjih razlik prihaja v postavki več kot 60 minut. Iz podatkov v tabeli je razvidno, da za vodenje dokumentacije največ časa potrebujejo pri odraslih, kar je lahko posledica večih pridobljenih izkušenj, znanja.

V tabeli 56.6 vidimo, da je faza vrednotenja dokazil in izdaje sklepa časovno najbolj obsežna. Povprečno porabijo za to fazo pri dijakih več kot 30 min oz. več kot 60 min (4 od 11), pri odraslih v slabi polovici primerov (17 od 38) več kot 60 min ter pri študentih v dobri polovici primerov (13 od 25) med 30 in 60 minut.

Tabela 56.6: Za vrednotenje dokazil in izdajo sklepa

		Povprečna poraba časa za vrednotenje dokazil in izdajo sklepa (v minutah)				
		od 15 do 30	od 30 do 60	več kot 60	Skupaj	
Oblika izobraževanja	Dijaki	f	3	4	4	11
		f%	27,3%	36,4%	36,4%	100,0%
	Odrasli	f	7	14	17	38
		f%	18,4%	36,8%	44,7%	100,0%
	Študenti VŠ	f	10	13	2	25
		f%	40,0%	52,0%	8,0%	100,0%
Skupaj		f	20	31	23	74
		f%	27,0%	41,9%	31,1%	100,0%

Zaradi neizpolnjevanja pogojev za χ^2 - preizkus smo opravili Kullbackov preizkus ($2\hat{I} = 11,629$, $g = 4$; $\alpha = 0,020$) in ugotovili, da lahko hipotezo neodvisnosti zavrremo s tveganjem 2,0 % in trdimo, da je od vrste izobraževanja (dijaki, odrasli, študenti) odvisno, koliko časa porabijo za vrednotenje dokazil in izdajo sklepa. Do največjih razlik ponovno prihaja v postavki več kot 60 minut. Za omenjeno fazo porabijo več kot 60 min najmanj pogosto pri izobraževanju študentov (2 od 25).

Podatki so zanimivi, saj kažejo, da tej fazi največ časa v povprečju namenijo v izobraževanju odraslih. Razlog je verjetno ta, da je pri njih možno pričakovati največ dokazil, ki jih je potrebno pregledati in ovrednotiti.

Razen tega, koliko časa izvajalci porabijo za izpeljavo posamezne faze postopka priznavanja neformalnega znanja, nas je zanimalo tudi, pri katerih od njih se srečujejo z največ težavami.

Tabela 57: Težave pri izvajanju postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja

Področje težav pri izvajanju postopka priznavanja neformalnega znanja	Dijaki (N = 11)		Odrasli (N = 39)		Študenti VŠ (N = 25)	
	f	f%	f	f%	f	f%
Informiranje	1	9,1	1	2,6	1	4,0
Svetovanje	3	27,3	3	7,7	1	4
Vrednotenje dokazil	6	54,5	27	69,2	15	60,0
Preverjanje znanja	1	9,1	4	10,3	2	8,0
Priprava standardiziranih podlag za vrednotenje neformalno pridobljenega znanja	2	18,2	12	30,8	11	44,0

Področje težav pri izvajanju postopka priznavanja neformalnega znanja	Dijaki (N = 11)		Odrasli (N = 39)		Študenti VŠ (N = 25)	
	f	f%	f	f%	f	f%
Ni težav	3	27,3	9	23,1	7	28,0
Drugo	1	9,1	3	7,7	0	0,0

Iz podatkov v tabeli je razvidno, da so izvajalci postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja pri izobraževanju dijakov (v šestih primerih od 11), odraslih (69,2 %) in študentov (60,0 %) največkrat naleteli na težave pri vrednotenju dokazil.

Pri izobraževanju dijakov se na drugem mestu pojavljata odgovora, da so na težave naleteli pri svetovanju ter da v postopku niso naleteli na težave. Pri izobraževanju odraslih in študentov pa je na drugem mestu odgovor, da so na težave naleteli pri pripravi standardiziranih podlag za vrednotenje neformalno pridobljenega znanja, na tretjem pa odgovor, da na težave v omenjenem postopku še niso naleteli. Najredkeje so v vseh treh oblikah izobraževanja na težave naleteli pri fazi informiranja.

Vrednotenje dokazil je poleg priprave standardiziranih podlag za vrednotenje neformalno pridobljenih znanj eden od najtežjih in strokovno najzahtevnejših postopkov, saj je potrebno za zagotovitev kakovosti izvedbe postopka upoštevati kriterije za vrednotenje dokazil. V sistemu Nacionalnih poklicnih kvalifikacij se člani komisije, ki vrednotijo dokazila v zbirni mapi kandidata, za to delo posebej usposabljaajo na Andragoškem centru Slovenije. Tovrstnega usposabljanja izvajalci postopkov priznavanja neformalnega znanja v formalnem sistemu izobraževanju nimajo. Člani komisij si morajo sami izdelati kriterije za vrednotenje dokazil ter standarde znanja, s katerimi primerjajo izkazana znanja, spretnosti in kompetence iz dokazil.

UGOTOVITVE SKLOPA: Časovni obseg izpeljave postopka

Dobljeni podatki nakazujejo, da izpeljava postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja za posameznega kandidata časovno dokaj obsežna. Če primerjamo celoten obseg izpeljave postopka priznavanja neformalnega znanja med posameznimi oblikami izobraževanja, vidimo, da so razlike opazne. V povprečju najmanj časa porabijo pri študentih višjih šol (2–3 ure), uro več pri odraslih (3–4 ure) in največ pri dijakih (4–6 ur).

Pri vseh treh oblikah izobraževanja je informiranje faza v postopku, za katero se v povprečju porabi najmanj časa. Največ časa pa za vrednotenje dokazil in izdajo sklepa o priznavanju neformalno pridobljenega znanja.

Do statistično pomembnih razlik med posameznimi oblikami izobraževanja (dijaki, odrasli, študenti) je prišlo v fazah svetovanja, pomoči pri pripravi vloge za priznavanje, vodenja dokumentacije ter vrednotenja dokazil in izdaje sklepa, povsod pa so se razlike pojavile pri časovni postavki nad 60 minut. Za fazo svetovanja in pomoči pri pripravi vloge za priznavanje največ časa porabijo v izobraževanju dijakov, za fazo vodenja dokumentacije pri izobraževanju odraslih, za vrednotenje dokazil in izdajo sklepa pa pogosto pri dijakih in odraslih porabijo več kot 60 minut. Le pri študentih je ta postavka na zadnjem mestu.

Do navedenih razlik med posameznimi oblikami izobraževanja verjetno prihaja zaradi večje izkušnosti in utečenosti postopka priznavanja neformalnega znanja v izobraževanju odraslih in študentov višjih šol, kjer je bilo dejansko že izvedenega več priznavanja. Predvidevamo lahko tudi, da so odrasli udeleženci izobraževanja in študenti bolj izkušeni in bolj seznanjeni z možnostjo priznavanja in samim postopkom ter s tem posledično tudi bolj samostojni.

Na težave pri izvajanju postopka so izvajalci ne glede na obliko izobraževanja najpogosteje naleteli v fazi vrednotenja dokazil, kar pojasnjuje tudi časovno obsežnost te faze.

V. SKLEPNE UGOTOVITVE

Temeljni namen raziskave na področju priznavanja neformalno pridobljenega znanja v srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju ter višjem strokovnem izobraževanju je bil, da se pridobi splošen vpogled v trenutno stanje na tem področju. Želeli smo dobiti informacije, v kolikšni meri izobraževalne organizacije izpolnjujejo zakonsko predpisane obveznosti ter v kolikšnem obsegu in kako se priznavanje neformalnega znanja dejansko izvaja v posameznih oblikah izobraževanja (izobraževanje dijakov, izobraževanje odraslih, izobraževanje študentov višjih šol). Zato smo v raziskavo vključili različne izvajalce postopkov priznavanja neformalnega znanja, tako v okviru rednega kot izrednega izobraževanja (srednje poklicne in strokovne šole, višje strokovne šole, ljudske univerze in zasebne izobraževalne ustanove). Vprašalniki so bili poslani na 114 srednjih poklicnih in strokovnih šol, 57 višjih strokovnih šol in 136 izobraževalnih organizacij, ki izobražujejo odrasle. Naše ugotovitve temeljijo na odgovorih, ki smo jih dobili od dobrih 65% vseh izobraževalnih organizacij, ki so jim bili vprašalniki poslani.

Ker slaba polovica v raziskavo vključenih izobraževalnih organizacij sodeluje v različnih projektih (MUNUS 2, UnisVET, Konzorcij biotehniških šol Slovenije, IMPLETUM, UNIP...), ki med drugim vključujejo tudi aktivnosti, vezane na priznavanje neformalno pridobljenega znanja, nas je zanimalo, ali se to na kakršen koli način odraža pri vpeljevanju priznavanja neformalnega znanja v formalni sistem izobraževanja.

Opozoriti želimo, da evalvacija, predvsem v delu, ki preverja izpolnjevanje zakonsko predpisanih podlag, temelji na Pravilniku o ocenjevanju znanja v poklicnem in strokovnem izobraževanju (Ur. l. RS, št. 78/2007), ko nov pravilnik, ki ureja področje ocenjevanja v srednjih šolah še ni bil sprejet. Na področju višjega strokovnega izobraževanja pa so ugotovitve odraz urejenosti področja pred sprejetjem Pravilnika o priznavanju predhodno pridobljenega znanja v višjem strokovnem izobraževanju marca 2010 in temeljijo na ureditvi področja priznavanja neformalnega znanj v Zakonu o višjem strokovnem izobraževanju.

Ključne ugotovitve, vezane na posamezna raziskovalna vprašanja, ki smo si jih zastavili so povzete po sklopih v nadaljevanju.

1. Izpolnjevanje zakonsko predpisanih obveznosti za izvedbo postopkov priznavanja neformalnega znanja

V tem delu smo želeli pridobiti informacije, kako so posamezne izobraževalne organizacije glede na obliko izobraževanja (dijaki, odrasli in študenti višjih šol) opredelile postopek priznavanja neformalnega znanja. Pri izvajalcih programov srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja v odnosu na Pravilnik o ocenjevanju

znanja v poklicnem in strokovnem izobraževanju, ki nalaga podrobnejšo opredelitev postopka v šolskih pravilih o ocenjevanju (4. člen), izvajanje informiranja o možnosti priznavanja neformalnega znanja (35. člen), imenovanje komisije (39. člen) in vključitev podatkov o priznavanju neformalnega znanja v šolsko poročilo o kakovosti (40. člen).

Pri višjih šolah v času raziskave področje še ni bilo natančneje definirano s pravilnikom, vendar nas je prav tako zanimal njihov pristop pri umeščanju priznavanja neformalnega znanja.

Rezultati kažejo, da je postopek v svojih šolskih pravilih ocenjevanja opredelila večina (slabih 95%) izvajalcev programov srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja (izobraževanje dijakov in odrasli), od teh pa le slaba polovica podrobneje. Ostali so vključili le pripadajoče člene Pravilnika. Večina tistih, ki je postopek opredelila bolj podrobno, je največ pozornosti namenila imenovanju in delovanju komisije ter informiranju in svetovanju. Tudi dobra polovica izvajalcev višješolskih študijskih programov je postopek opredelila v internem aktu šole, čeprav v času raziskave to še ni bilo obvezno.

Večina izobraževalnih organizacij, ki izvajajo programe srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja ima imenovano eno komisijo za priznavanje neformalnega znanja, njeni člani pa se menjavajo po potrebi, glede na področje priznavanja. Predsednik je večinoma ravnatelj, člani pa izbrani na podlagi poznavanja področja. V izobraževalnih organizacijah, ki izobražujejo študente višjih šol pa študijska komisija prosi za mnenje predavatelje posameznih področij.

Ne glede na obliko izobraževanja informiranje o možnosti in samem postopku priznavanja neformalnega znanja največkrat poteka na informativnih dnevih, v veliki meri tudi z individualnimi in skupinskimi predstavitvami in preko spletnih strani šole. Za izpeljavo so pri dijakih večinoma zadolženi svetovalni delavci, pri odraslih in študentih višjih šol pa organizatorji izobraževanja. Izobraževalne organizacije kandidatom najpogosteje omogočijo formalni pričetek postopka priznavanja neformalnega znanja po vpisu v izobraževanje.

Najšibkejša točka v okviru izpolnjevanja zakonskih obveznosti se zdi poročanje izvajalcev o izvedenih postopkih priznavanja neformalnega znanja. Le dobra polovica izobraževalnih organizacij na področju srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja je vključila podatke v poročilo o kakovosti, čeprav bi to morale storiti. V približno enakem deležu so o izvedenih postopkih priznavanja poročale tudi višje šole in podatke vključile v letno poročilo organizacije, čeprav to ni bilo obvezno.

Na podlagi navedenih ugotovitev lahko rečemo, da izobraževalne organizacije v srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju, v zadovoljivi meri izpolnjujejo zakonsko predpisane obveznosti za izvajanje postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja. Pri višjih šolah ugotavljamo precejšno mero samoiniciativnosti pri umeščanju področja v formalno izobraževanje.

2. Urejenost področja priznavanja neformalnega znanja

Področje priznavanja neformalnega znanja v srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju ter višjem strokovnem izobraževanju je različno urejeno. Zanimalo nas je mnenje izvajalcev tako enega kot drugega izobraževanja o obstoječi ureditvi. Poleg tega smo želeli pridobiti informacije, ali se čutijo dovolj usposobljene za kakovostno izpeljavo postopka in kako bi bilo po njihovem mnenju potrebno zagotoviti preglednost in sledljivost izpeljanih postopkov z ustrežno dokumentacijo.

Izvajalci izobraževanja dijakov in odraslih so se v največji meri »delno strinjali« s tem, da obstoječa ureditev področja priznavanja neformalnega znanja omogoča kakovostno izpeljavo postopka. Izvajalci višješolskih študijskih programov pa so se s to trditvijo v največji meri »strinjali«.

Dobra polovica vseh vprašanih izobraževalnih organizacij, od katerih smo prejeli odgovore, je izrazila potrebo po izobraževanju in usposabljanju svojih izvajalcev postopka. Je pa zanimivo, da jih je relativno malo izobraževanje v kratkem tudi načrtovalo.

Oblika in vsebina posameznih dokumentov oziroma obrazcev za izpeljavo postopka nista predpisani na nacionalni ravni. Rešitve so prepuščene posamezni izobraževalni organizaciji. Skoraj polovica tistih, ki so že izpeljali postopek priznavanja neformalnega znanja je menila, da bi bilo smiselno na nacionalni ravni pripraviti usmeritve za oblikovanje dokumentacije za vodenje postopka. Četrtnina jih je želela, da je predpisana na nacionalni ravni. Precejšen delež višjih šol je bil celo mnenja, da je sploh ni potrebno posebej urejati.

3. Obseg in izvedba postopka priznavanja neformalnega znanja

a) Obseg priznavanja

Namen raziskave je tudi bil pridobiti več informacij o tem, koliko priznavanja neformalnega znanja se je v praksi dejansko že izvajalo, katera neformalno pridobljena znanja so se najpogosteje priznavala in na podlagi česa izvajalci izpeljejo postopek.

Kar dve tretjini izobraževalnih organizacij, ki so sodelovale v raziskavi priznavanja neformalno pridobljenega znanja še ni izvajalo. Kot najpogostejši razlog za to so navedle, da še ni bilo izkazanega interesa s strani dijakov, študentov oziroma udeležencev izobraževanja odraslih. Ob tem so izrazile tudi potrebo po jasnejših navodilih oziroma usmeritvah s strani zakonodajalca.

Glede na obliko izobraževanja (dijaki, odrasli, študenti višjih šol) so se pokazale pričakovane razlike v obsegu izvedenih postopkov priznavanja neformalno pridobljenega znanja. Najmanj priznavanja je bilo v izobraževanju dijakov, bistveno več pri odraslih in največ pri študentih višjih šol.

Prav tako obstajajo razlike, če primerjamo obseg priznavanja z vidika izobraževalnih programov in stopnje izobraževanja na katero se umeščajo. Najmanj priznavanja je bilo v okviru nižjega poklicnega izobraževanja.

Na tej stopnji izobraževanja so možnosti priznavanja, predvsem pri dijakih, realno zelo majhne. V srednjem poklicnem in strokovnem izobraževanju je bilo priznavanja bistveno več, kar verjetno lahko povežemo z dejstvom, da si mnogi posamezniki skozi življenje pridobijo številna znanja in spretnosti, ki jih je mogoče ravno na tej ravni formalnega izobraževanja v veliki meri uveljaviti. Največ postopkov priznavanja je bilo izpeljanih v izobraževalnih programih višjega strokovnega izobraževanja, predvsem v okviru izrednega študija v katerega se vključujejo posamezniki, ki imajo več življenjskih in delovnih izkušenj in s tem povezano večjo željo po uveljavljanju neformalno pridobljenega znanja v formalnem izobraževanju.

Število izobraževalnih programov pri katerih lahko govorimo o večjem obsegu priznavanja je majhno. Tako v srednjem strokovnem kot višjem strokovnem izobraževanju izstopajo programi na področju ekonomije in poslovanja. V ostalih programih za katere smo dobili podatke zasledimo večinoma le posamezne primere priznavanja.

Verjetno lahko predvidevamo, da bo z vzpodbujanjem prakse priznavanja neformalno pridobljenega znanja postopoma prišlo do večje prepoznavnosti te možnosti in posledično večjega števila izvedenih postopkov za uveljavitev različnih, že pridobljenih neformalnih znanj.

b) Izvedba postopkov priznavanja neformalnega znanja

Udeleženci izobraževanja imajo ob vpisu v izobraževalne programe srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja in v programe višjih strokovnih šol možnost uveljavitvi predhodno pridobljena neformalna znanja. Nabor možnosti je širok, od delovnih izkušenj, do raznih tečajev, delavnic, seminarjev vsakodnevnih izkušenj in podobno. Pomembno je, da se jih prepozna in kandidatu omogoči njihovo uveljavitev v postopku priznavanja neformalnega znanja.

Rezultati kažejo, da se trenutno še premalo izkoriščajo vse zgoraj našteje možnosti. Največkrat so bile priznane delovne izkušnje, sledijo znanja, pridobljena na tečajih in usposabljanjih. V okviru višjega strokovnega izobraževanja in izobraževanja odraslih so priznavali tudi znanje, pridobljeno pri delu preko študentskega servisa. Ostale možnosti kot je, na primer znanje pridobljeno iz specifičnih kulturnih in družinskih okolij, ali prostovoljno delo, so bile navedene v zanemarljivem številu.

Med vsebinami programa, ki so jih v izobraževalnih organizacijah na podlagi vrednotenja neformalno pridobljenega znanja najpogosteje priznali udeležencem izobraževanja, so spretnosti in veščine modula. V vseh treh oblikah izobraževanja temu sledi priznavanje strokovnoteoretičnega znanja modula. Priznavanje kompetence modula kot celote se v vseh treh oblikah izobraževanja pojavlja v najmanjšem obsegu. Verjetno je eden od razlogov ta, da je bilo kar nekaj priznavanja izvedenega v starih, predmetno in nekompetenčno zasnovanih izobraževalnih programih, drugi pa pomanjkanje izkušenj pri vrednotenju kompetenc.

Priprava pripomočka za vrednotenje

Prav zaradi pestrosti neformalnih znanj se, glede na praktične izkušnje, izvajalci postopka priznavanja neformalnega znanja srečujejo s težavami pri presoji njihove ustreznosti in primerljivosti s standardi programa. Zaradi tega so se nekateri že lotili priprave pripomočka za vrednotenje in priznavanje tovrstnega znanja. Takih je bila približno tretjina izobraževalnih organizacij v naši raziskavi, ki je postopke priznavanja že izvajala. Pri tem so se v največji meri opirali na kataloge znanja, v izobraževanju dijakov in odraslih tudi na izvedbeni kurikulum šole.

Dokazila v postopku priznavanja neformalnega znanja

S Pravilnikom o ocenjevanju znanja v poklicnem in strokovnem izobraževanju so dokazila, s katerimi lahko dijak oziroma kandidat izkazuje neformalno pridobljena znanja, določena. Proti pričakovanjem so se pri vprašanju, s katerimi dokazili kandidati najpogosteje izkazujejo svoje predhodno znanje, pri dijakih največkrat pojavila potrdila delodajalcev o delovnih izkušnjah. Enak odgovor so, skladno s pričakovanji, v največjem številu navajali tudi izvajalci izobraževanja odraslih. V vseh treh oblikah izobraževanja se relativno pogosto za priznavanje neformalno pridobljenega znanja uporabljajo tudi dokazila o znanjih, pridobljenih z udeležbo na posameznih tečajih, predvsem s področja tujih jezikov in računalništva.

Prav priznavanje na podlagi dokazil je bil, glede na rezultate, najpogosteje uporabljen način v postopku priznavanja neformalnega znanja v vseh treh oblikah izobraževanja. Pri dijakih se je v veliki meri pojavljal tudi v kombinaciji s preverjanjem znanja. Vodeni intervju kot način, s pomočjo katerega se vrednoti predhodno pridobljeno znanje, je bil največkrat uporabljen v okviru izobraževanja odraslih in precej manjkrat v višjem strokovnem izobraževanju. Srednje šole pa o uporabi te možnosti niso poročale.

Sodelovanje delodajalcev

Delodajalci lahko imajo v postopkih priznavanja neformalno pridobljenega znanja pomembno vlogo. Glede na dobljene rezultate ugotavljamo, da tako kot celotna praksa priznavanja, tudi povezovanje z delodajalci še ni utečeno. Večina izobraževalnih organizacij, ne glede na obliko izobraževanja, delodajalcev ni vključevala v postopke priznavanja neformalnega znanja. Zanimivo pa je, da je bilo najmanj sodelovanja v izobraževanju odraslih, kjer bi sicer lahko predpostavljali, da se še intenzivneje povezujejo z delovnim okoljem. Največkrat so delodajalci sodelovali pri pripravi dokazil o neformalno pridobljenem znanju. Na srednjih šolah in v organizacijah, kjer izobražujejo odraslih so kandidatom pomagali tudi v procesu samoevalviranja predhodno pridobljenega znanja.

Vpliv priznavanja neformalnega znanja na proces izobraževanja

V skoraj vseh izobraževalnih organizacijah (97 %), ne glede na obliko izobraževanja, kandidatom, ki jim je bilo priznано neformalno znanje, ni potrebno obiskovati pouka oziroma predavanj iz vsebin, ki so jim bile delno ali v celoti priznane v okviru določene programske enote. S tem postaja priznavanje tudi pomemben

instrument zmanjševanja obsega in skrajševanja izobraževanja. V vseh oblikah izobraževanja so imeli tudi nekaj primerov, da so kandidati zaprosili za vrednotenje priznanega neformalno pridobljenega znanja z oceno, največkrat pri dijakih. Verjetno zato, ker je učni uspeh eden izmed kriterijev za določanje števila točk v sistemu uvrščanja v nadaljnje izobraževanje.

Izobraževalne organizacije, ki izvajajo izobraževanje odraslih, so kandidatom s priznanim neformalnim znanjem šolnino zmanjšale za strošek že priznanega znanja. To je verjetno eden od načinov, s katerim skušajo pritegniti bodoče udeležence.

Osebni izobraževalni načrt za posameznika, ki se mu s priznanjem neformalno pridobljeno znanja spremeni potek izobraževanja, pripravijo v polovici izobraževalnih organizacij, ki izobražujejo dijake in študente, čeprav v teh primerih tega zakonodaja izrecno ne zahteva. Individualizacija izobraževalnega procesa za odraslega udeleženca izobraževanja pa je tako ali tako obvezna.

4. Opredelitev, vrednotenje in časovni obseg dela izvajalcev postopka priznavanja neformalnega znanja

V tem sklopu so predstavljene ključne ugotovitve glede imenovanja in vrednotenja dela članov komisije in svetovalcev v postopku priznavanja neformalnega znanja ter časovnem obsegu postopka priznavanja neformalnega znanja.

a) Komisija za priznavanje neformalnega znanja

Večinoma je delo članov komisije za priznavanje neformalnega znanja, ne glede na obliko izobraževanja, opredeljeno kot del rednih delovnih nalog in ni posebej vrednoteno z dodatnim plačilom. Dokaj redko se tudi upošteva pri ocenjevanju delovne uspešnosti, ali ponudi možnost koriščenja ur in podobno.

b) Svetovanje v postopku

Izobraževalna organizacija naj bi kandidatu v postopku priznavanja neformalnega znanja zagotovila pomoč osebe, ki ga bo z njim seznanila in vodila skozi izvedbo. Pomoč te osebe je velikokrat ključna pri doseganju cilja, zaradi katerega je kandidat vstopil v postopek.

Dijakom so za spremljanje in svetovanje v postopkih priznavanja neformalnega znanja najpogosteje dodeljeni svetovalni delavci. V organizacijah za izobraževanje odraslih to nalogo skoraj povsod opravljajo vodje oz. organizatorji izobraževanja odraslih. Na višjih strokovnih šolah se odgovornost za svetovanje prenaša na za to zadolžene predavatelje, razen v zasebnih ustanovah, ki izvajajo programe višješolskega strokovnega izobraževanja, kjer so prav tako največkrat odgovorili, da je ta oseba organizator oz. vodja izobraževanja odraslih.

Ne glede na obliko izobraževanja je delo svetovalca v postopku v večini izobraževalnih organizacij opredeljeno kot del rednih delovnih nalog in ni dodatno ovrednoteno. V nekaterih organizacijah delo vrednotijo tako, da ga upoštevajo pri ocenjevanju delovne uspešnosti oz. v zameno zanj ponudijo možnost koriščenja ur. Dodatnega plačila kot možnosti vrednotenja skorajda ni zaslediti. Glede tega torej ni razlik v primerjavi z opredelitvijo in vrednotenjem dela članov komisij.

c) Časovni obseg izvedbe postopka priznavanja neformalnega znanja

Dobljeni podatki nakazujejo, da je izpeljava postopka priznavanja neformalno pridobljenega znanja, ki zajema: informiranje, svetovanje, pripravo zbirne mape kandidata, pripravo vloge za priznavanje, vodenje dokumentacije v postopku in vrednotenje dokazil ter izdajo sklepa, časovno dokaj obsežna.

Pri primerjavi porabe časa za izpeljavo vseh faz postopka priznavanja neformalnega znanja med posameznimi oblikami izobraževanja so se pokazale opazne razlike. V povprečju so najmanj časa porabili pri študentih višjih šol, tretjino več pri odrasli, kar enkrat več pri dijaki. V vseh treh oblikah izobraževanja so za informiranje v povprečju porabili najmanj časa, največ pa za vrednotenje dokazil in izdajo sklepa o priznavanju neformalno pridobljenega znanja.

Do razlik v porabi časa za izpeljavo postopka med posameznimi oblikami izobraževanja verjetno prihaja zaradi večje izkušnosti in utečenosti postopka priznavanja neformalnega znanja v izobraževanju odraslih in študentov višjih šol, kjer je bilo dejansko že izvedenega več priznavanja. Dejstvo je tudi, da so odrasli udeleženci izobraževanja in študenti bolj izkušeni in samostojni.

Na težave pri izvajanju postopka so izvajalci, ne glede na obliko izobraževanja, najpogosteje naleteli v fazi vrednotenja dokazil, kar pojasnjuje tudi časovno obsežnost te faze.

5. Vključenost izobraževalnih organizacij v projekte, vezane na priznavanje neformalnega znanja

V okviru konzorcijev UnisVET, MUNUS 2, Konzorcija biotehniških šol Slovenije, IMPLETUM, UNIP (Uvajanje novih programov srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja v organizacije za izobraževanje odraslih) tečejo aktivnosti v podporo uvajanju področja priznavanja neformalnega znanja v formalno izobraževanje, katerih temeljni cilj je pripraviti različne podlage za izvedbo postopka.

Želeli smo ugotoviti, ali in kako omenjene projektne aktivnosti vplivajo na vpeljevanje priznavanja neformalnega znanja v formalno izobraževanje. Predpostavljali smo, da imajo izobraževalne organizacije vključene v projekte, vezane na priznavanje neformalno pridobljenega znanja pri tem manj težav.

Vendar lahko na podlagi dobljenih rezultatov rečemo, da ni zaznati bistvenih razlik med tistimi, ki v projekte so vključene in tistimi, ki niso. Prav v nobenem segmentu, kjer smo v naši raziskavi preverjali vpliv sodelovanja v projektih ne moremo z gotovostjo reči, da se vključenost v projekt izkazuje kot bistvena

prednost pri načrtovanju in izvedbi postopka priznavanja. Podatki kažejo, da sodelovanje v projektih nima večjega vpliva na to, kako podrobno imajo izvajalci oblikovana merila oziroma opredeljen postopek priznavanja neformalno pridobljenega znanja. Prav tako ne na pripravo pripomočka za vrednotenje in potrjevanje neformalnega znanja, ali mnenje o potrebi po izobraževanju in usposabljanju izvajalcev postopka in ureditvi dokumentacije. Glede na to, da so bila v vseh konzorcijih izvedena usposabljanja članov delovnih skupin in da so nastali tudi predlogi podrobnejših meril in postopkov priznavanja neformalnega znanja ter osnutki dokumentacije, takšni rezultati nekoliko presenečajo.

Ob tem je smiselno zastaviti vprašanje, koliko se znanje in informacije, pridobljene v projektih, prenašajo na zaposlene v šoli, še posebej na vodstvo šole in na druge šole. V projektih večinoma sodelujejo strokovni sodelavci, zaposleni na šolah, medtem ko so za izdelavo šolskih pravil zadolžena vodstva šol. Ali se situacija med posameznimi konzorciji razlikuje, pa v raziskavi nismo ugotavljali. Dejstvo je, da med njimi obstajajo razlike glede števila vključenih šol in da je prenos informacij zagotovo lažji in učinkovitejši v manj številčnih.

ZAKLJUČEK

Evalvacija je pokazala, da postopki priznavanja neformalno pridobljenega znanja še niso zelo številčni, jih pa šole in nekoliko manj udeleženci v izobraževanju poznajo in uporabljajo; še posebej v izobraževanju odraslih in višjem strokovnem izobraževanju. Izpostavljeno je bilo, da bi večje poenotenje sistema na nacionalni ravni olajšalo izvajanje postopkov, zagotovilo primerljivost preverjanja in potrjevanja učnih izidov ter s tem nudilo osnovo za vzpostavitev večjega zaupanja v samo priznavanje neformalno pridobljenega znanja. Tudi Evropske smernice za vrednotenje neformalnega in priložnostnega učenja (Cedefop, 2009) poudarjajo, da je predpogoj za uspešno in učinkovito delovanje sistema priznavanja neformalno pridobljenih znanj pravna ureditev na nacionalni ravni. Predvsem pa mora priznavanje postati »sestavni del kvalifikacijskega sistema: politično, pravno, administrativno in finančno« (str. 21, Cedefop, 2009).

Osveščanje in usposabljanje nosilcev politik je eden od pomembnih dejavnikov, ki pozitivno vpliva na sistemsko uveljavljanje postopkov priznavanja neformalno pridobljenih znanj v državi, še posebej pa je pomembno stalno strokovno delo s tistimi, ki aktivno vodijo postopke priznavanja; torej s svetovalci in člani komisije. (Cedefop, 2009).

Zato predlagamo, da se:

- koncept priznavanja neformalno pridobljenega znanja še naprej širi in spodbuja v slovenskem izobraževalnem prostoru, saj bomo s tem zagotovili bolj fleksibilno in hitrejše pridobivanje kvalifikacij, ki so usklajene s potrebami trga dela;
- na nacionalni ravni zagotovi sistemsko ureditev področja priznavanja neformalno pridobljenega znanja, ki bo uredila vprašanje odgovornosti in zadolžitvev za izvedbo teh postopkov, določila

minimalne standarde in kriterije za zagotavljanje kakovosti in preglednosti postopkov ter vsebin priznavanja neformalno pridobljenih znanj, predvsem pa zagotovila prenosljivost potrdil o priznavanju neformalno pridobljenih znanj v slovenskem prostoru;

- osvešča javnost ter usposablja nosilce in izvajalce postopkov priznavanja neformalno pridobljenih znanj, saj je to nujen predpogoj, da bo sistem zaživel in da bo kakovostno izpeljan, s čemer bo vzpostavljeno tudi zaupanje v sistem priznavanja neformalno pridobljenega znanja;
- upošteva obstoječe znanje in rešitve, do katerih smo prišli skozi razvojno delo z delovnimi skupinami, ki se s priznavanjem neformalnega znanja ukvarjajo v okviru različnih konzorcijev in da se strokovnjaki še aktivneje povezujejo in vključijo v prenos rešitev, idej in primerov dobrih praks.

VI.LITERATURA

- Bahovec, I. idr. 2006: Ocenjevanje v novih programih srednjega poklicnega in srednjega strokovnega izobraževanja. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
- CEDEFOP (2007): Validation of non-formal and informal learning in Europe
- Evalvacijska poročila: <http://www.cpi.si/razvojno-in-raziskovalno-delo/evalvacije-in-spremljanje/evalvacijska-porocila.aspx>
- Izhodišča za pripravo izobraževalnih programov nižjega in srednjega poklicnega ter srednjega strokovnega izobraževanja 2001. Ljubljana: Center RS za poklicno izobraževanje.
- Jelenc, Z. (2007). Strategija vseživljenjskosti učenja v politiki in praksi, (.2010)
- Merila skupnosti višjih strokovnih šol za priznavanje predhodnega znanja v višjih strokovnih šolah (2008),
- Navodilo za prilagajanje izobraževalnih programov poklicnega in strokovnega izobraževanja odraslim udeležencem izobraževanja (Ur.l. RS, št. 8/2008),
- Neformalno izobraževanje odraslih- nova možnost ali zgolj nova obveznost (Muršak, J. et all. ; Pedagoška fakulteta:Znanstveni inštitut FF)
- Oblikovanje izvedbenega kurikula v poklicnem in strokovnem izobraževanju odraslih (Klemenčič, S.; RIC; 2006)
- Plevnik, T. Razvoj sistema za priznavanje neformalno in informalno pridobljenega znanja učiteljev v poklicnem izobraževanju. (2006). Center RS za poklicno izobraževanje
- Pravilnik o ocenjevanju znanja v poklicnem in srednjem strokovnem izobraževanju. Uradni list RS, št. 78/2007.
- Pravilnik o priznavanju predhodno pridobljenega znanja v višjem strokovnem izobraževanju (UL RS 2010)
- Razvoj sistema za priznavanje neformalno in informalno pridobljenega znanja učiteljev v poklicnem izobraževanju (CPI, 2006)
- Sagadin, J. Poglavlja iz metodologije pedagoškega raziskovanja (1993). Zavod RS za šolstvo in šport,
- Zakon o poklicnem in strokovnem izobraževanju. Uradni list RS, št. 79/2006.
- Zakon o višjem strokovnem izobraževanju (Ur.l. RS, št 86/ 2004)
- Zasnova sistema ugotavljanja in potrjevanja neformalno pridobljenih znanj izobraževalcev odraslih – izhodišča (Andragoški center RS, 2007).